

784m

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXXI. ÉVFOLYAM. 1904.

3 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:

KAROLINY MIHÁLY ÉS LÖVY MÓR.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ.

NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1904.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgumi gyógyszerárakban szerezttem, arra indítottak, hogy a **dr. Kvapil** orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsoakat

forgalomba hoztam, melyek **eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomorhaj, felfúvódások, szédülés, fejfájás, váltóláz, aranyér, bőrkütesek, köszvény, vízkór és vesebajok** ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

 Szétküldési főraktár: **Friedrich János** gyógyszerésznél **Malaczkán, Pozsonymegyé.**

Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekercs 6 skatulyával 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsoak árához 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész birodalomba bárhova bérmentve küldetik.

Tisztelt gyógyszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szíves nekem 12 dobozzal az ön kárpáti piluláiból küldeni, melyeknek hatásáról már meggyőződtem, s ezentúl másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7.-én. Tisztelettel dr. **Temesi Rastler Ödön**, járási orvos.

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék újból két tekercset az ön kárpáti egészségi labdacsoaiból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek szert ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnehézségeknél és nagyon elősegítik a folytonosan ülő egyéneknek az emésztést. — Görgény-Sz.-Imre. Tisztelettel dr. **Herbeth Károly**, járási körorvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekercset a jelesen bevált kárpáti egészségi labdacsoaiból. — 1894. szeptember 2.-án. Tisztelettel Vízgyógyintézet Kaltenleutgeben, dr. **Wilhelm Winternitz**, tanár.

Tekintetes gyógyszerész úrnak, Malaczka. Szíveskedjék az ön által készített kitűnő hatású kárpáti labdacsoaiból saját szükségletemre 2 tekercset 12 skatulyával küldeni. Egyszer mind megígérem, hogy labdacsoait bámulatos hatásuk miatt gyakorlatomban mindenkinek ajánlani fogom. — Kelt Cz.-Bereczelen, 1898. április 19.-én. Kiváló tisztelettel **Balázs Gyula**, községi orvos.

A Magas-Tátra domború térképe, mint levélnehezítő,

== legszebb emlék e hegységre,
legelegánsabb utazási ajándék. ==

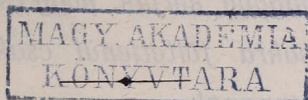
Bronzöntvény, nikkelezve, rézzel bevonva, antik, ezüstözve, vernirozva,
aranyozva.

A Tátratelek összes jobb bazáraiban vásárolható, valamint a
—— gyárosoknál ——

Otto Kowatsch & Co. Breslau, V.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXXI. ÉVFOLYAM. 1904.

3 MELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK :

KAROLINY MIHÁLY ÉS LÖVY MÓR.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE : IGLÓ.

IGLÓ.
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1904.

300880

Figyelmeztetés!

Minthogy az útjelzések többnyire csak a magas hegyi tájig vezetnek, az igen tisztelt turistákat saját érdekükben nagyon kérjük, hogy csúcsmászásokra és horhosátjárásokra föltétlenül csakis kalauz kíséretében vállalkozzanak.

Magyarországi Kárpát Egyesület.

HIRDETÉS.

Tudósítjuk a Magas-Tátra látogatóit és barátjait, hogy a Zöld-tó mellett épült menedékház, melynek vendéglője étkező-teremből, három turista-szobából stb.-ből áll, június 15.-én megnyílik, s így a kirándulók ott teljes ellátásban részesülhetnek.

DR. MÜNNICH AURÉL.

Dr. Münnich Aurél,

országgyűlési képviselő, a M. Kárpátgyesület elnöke.

(A Lipót-rend középkeresztjével történt legmagasabb kitüntetése alkalmából.)

Az a férfi, kinek arcképe jelen Évkönyvünket díszíti, ama ritka kivételek közé tartozik, akik a végzett munka után újabb munkával erősítik, edzik szellemüket és testüket további tetteikre és alkotásaikra. Nyugalmat és üdülést csak az ő sokoldalú, majd a politikai, majd közhasznú, majd ismét a humanitárius területet művelő tevékenységének változatossága nyújt neki. Aki figyelő szemmel kíséri dr. Münnich Aurél nyilvános működését, alig menekülhet attól a kételkedéstől: vajjon valóban csak 24 óra határolja-e a napot?

Azok legelső soraiban állva, akik a hazának mint politikusok legjobb tudásukat és képességüket szentelik, és menten az ingadozó koráramlatok, az úgynevezett közvélemény változandó hatásától, egyesegyedül meggyőződésük parancsát követve, a nemzet erőmorzsoló s egy egész férfiú egész erejét követelő szolgálatába szegődnek — ő mindig talál és talált időt és módot arra, hogy szülővárosa, választókerülete érdekei körül elévülhetetlen érdemeket szerezzen, és minden egyesnek, aki tanácsáért hozzá fordult, — s ezek száma valóban nem csekély, — az őt jellemző előzékenységgel és készséggel segítségére siessen.

Hát még az összes közhasznú törekvések művelése, előbbre vitele és támogatása körüli, nyugalmat nem ismerő tevékenysége! Nagyon messzire vezetne, ha ezt e helyen behatóan méltatni akarnók. Hiszen az ő más irányú munkásságát és alkotásait eléggé illusztrálja, ha nagy vonásokban jelezzük a M. Kárpátgyesület amaz idő alatti fejlődését, mely óta ennek vezetését az ő kezeire bízta.

Az évek egész sora óta kedvezőtlen idő jár az egyesületek életére, mely alatt a legnemesebb célok felé törő, a legjobb irányoktól vezérelt egyesülések is sínylődnék; azonban ez a M. Kárpátgyesület alkotó kedvét, tetteiben nyilvánuló erélyét meg nem tudta bénítani. A közöny ellen, mely főképen a tagok számának csökkenésében nyilvánul, hatásosan küzdött új bevételi források teremtése s a legmértékadóbb tényezőknek az egyesület céljaira történt megnyerése által. S ez első sorban dr. Münnich Aurél fáradságtól nem irtózó kitarásának, lelkes tetterejének és erélyének köszönhető.

A mondottak megerősítésére egész röviden rámutatunk a kormány amaz akciójára, melyet ez az idegenek magas-tátrai birtokszerezésének megakadályozására megindított, a földművelésügyi miniszteriumnak a Liptói-havasok föltárása ügyében tett rendelkezésére, a Bialka-híd s a lyssa-polanai út építésének közeli megvalósulására, a poprádi Kárpát-múzeum kibővítésére nyert állami segélyre, a szepesvármegyei törvényhatóság részéről az egyesületnek juttatott 40,000 K-nyi pénzbeli támogatására; csupa tény, melyek megvalósítását nagy részben az ő közbejárásának, körületekintésének, akaraterejének köszönheti; rámutatunk továbbá a hazai turisztika fejlesztése s a fürdői és idegenforgalom emelése érdekében tartott kongresszus alkalmával tett, általánosan helyeselt indítványára és — de hisz minek soroljunk föl még több adatot ott, ahol a tettek elég hangosan szólnak s legékesebb bizonyosságot tesznek arról, hogy a királyi kegy napja méltó egyénre ragyogott, hogy a Lipót-rend középkeresztjének adományozása dr. Münnich Aurélnál igaz érdemek jutalmazását jelenti.

A szepesi bányavidék természeti viszonyai és bányászata.

Irta dr. Hajnóci R. József.

I. KÖZLEMÉNY.

Szepes vármegyének délkeleti vidéke ősidők óta híres érctermő hely. A meddig a szóhagyomány és a történetírás visszatekinteni tud, a Gölnic-folyó völgyében és környékén mindig bányaművelésre bukkan.

A kies vármegyének más vidékein is találtak régente és újabban különféle érceket. Például a Magas-Tátrában, a Poprád-folyó felső völgyében, a Lőcse-Lublói-hegység legdélibb ágaiban és a Magura-hegységben már az ősidőkben, s még inkább a XII. század közepe óta, sok helyütt folytak érckutatások. Ezek néhol és kevés ideig jóvedelmezők is voltak, sőt itt-ott még ma is azok. De a termelésnek ez az ága Szepesben csak a Gölnic vizét környező hegysorok völgyeiben fejlődött ki *általános népfoglalkozássá*. Ott pedig évszázadokon át olyan jelentőssé vált, hogy ama völgyek egész lakosságának jó- és balsorsát, világnézetét és közjellemét mindenha az ércútírázás szerencséje kormányozá.

Ez a bányavidék, jó időkben széles országrésznek kincsháza, az éjszaki szélességnek körülbelül 48-adik foka 41-edik perce és 48-adik foka 58-adik perce, s a Ferrótól számított keleti hosszúságnak 37-edik foka 56-adik perce és 38-adik foka 45-ödik perce között van. Az Alacsony-Tátra főcsúcsától, a Királyhegytől kelet és délkelet felé, a meczenéfi és aranyidkai magaslatokig terjed. Éjszaki szélét a Hernád-folyó völgye szegi be, a délit pedig a Gölnic-folyó völgye, s odább keletre a Cseresznyés- (Csermosnya-) pataké. Hegysorai tulajdonképpen csak éjszakkeleti mellékágai a Gömör-Szepesi-érchegységnek, melynek főtömege Gömör-vármegyében emelkedik.

Még pontosabban megmutatják a földképen ezt a bányavidéket azok a városok, s nagy- és kisközségek,

melyeknek határaiban ősidők óta máig is folyik az érc-tűrzás. Ezek nyugatról keletre így sorakoznak egymás mellé: a Hernád-folyó és déli mellékvizei völgyeiben: *Igló* a Hernád szép tágas medencéjében, *Teplicska* a Sövénymögi (Za-plotami) nevű hegykúp délnyugati lejtőjén, *Márkusfalva* a Hernád mellett, *Kotterbach* a hasonló nevű patak szűk völgyében, *Porács* a Kovás- (Gálmusz-) hegység Magasdomb (Viszoki-vrsok) nevű csúcsának déli menedékes oldalán, *Felső- és Alsó-Szlovinka* a Hollófej (Rabenkopf) nevű hegykúp éjszakeleti lábánál, *Krompach* a Szlovinkai-patak alsó völgyében és a Hernád partján s *Kluknó* szintén a Hernád mellett; a Gölnic-folyó és mellékvizei völgyeiben: *Sztracena*, *Imrichfalva*, *Istvánfalva* és *Nagy-Hnilec* a Gölnic felső folyásának szűk völgyzugaiban, *Szepes-patak* (Kis-Hnilec) a Vas-patak zerguzos völgyében, *Merény* a Vas-patak és a Gölnic-folyó egyesülő kis medencéjében, *Zavadka* a Tilalmas- (Hégény-) hegység Fenyveske (Szoszinka) nevű kúpjának délnyugati lejtőjén, *Lassúpatak* és *Óvíz* a hasonló nevű vizerek szűk völgyeiben, *Svedlér*, *Szepes-Remete*, *Nagy-Kunchfalva*, *Prakfalva* és *Gölnicbánya* a Gölnic középső folyása mellett, *Zakár-falva* a Szurdokos-hegy (Klipfberg) keleti lejtőjén, *Jekelfalva* a Gölnic alsó völgyében és *Margitfalva* a Gölnic és Hernád összefolyásánál; a Kassai-hegycsoport nyugati oldalán: *Nagy-Folk Már* és *Kojsó* a Kojsói-patak völgyében, s *Kis-Folk Már* és *Opáka* az Opákai-patak mellett; s végre a vármegye délkeleti szögletében *Szomolnokhuta* és *Szomolnok* a Szomolnoki-patakot szegélyező hegyoldalakon.

E bányavidék földtani keletkezéséről a szaktudomány mai tanításai szerint a következőket mondhatni:

Már Földünk őskorában, midőn szerves élet valószínűen még egyáltalában nem volt rajta, kiduzzadt a puha földkéregből Szepes-vármegye keleti oldalán a kvarcitos csillámpalából, gnájszból és gránitból alakult Branyiszko hegytömege. Ez a sziget későbbben már nem került a tenger alá, hanem egészen mostanáig szárazföld maradt. Nemsokára a vármegye déli része, a Gölnic-folyó mellett elterülő Érchegeység emelkedett ki, mint ama nagyobb szigetnek darabja, mely Kassa városától nyugat felé Breznóbányaig, délfelé Losoncig, s észak felé az Alacsony-Tátraig terjedett. Ezt a szigetet főképen agyag-csillámpala alkotja, mely néhol gnájszot, vagy szemcsés mészkövet zár körül, tehát szintén igen régi kristályos képződés. Az Érchegeység agyag-csillámpalájában sok érc van, de kristályos kőzetei jóval fiatalabbak, mint a

Branyiszkó kvarcitos csillámpalája, amint ezt világosan láthatni a kassahámori völgy alsó végén, hol az agyag-csillámpala a kvarcitos csillámpalának fedő kőzete. Különben az Érchegység rétegeinek dőlése is ugyanezt bizonyítja. Tehát a Branyiszkó és az Érchegységnek e kristályos palákból alakult szakasza legősbíbb részei Szepes-vármegyének.

A Szepes-Gömöri-Érchegység legrégibb és fölismerhető kővületeket tartalmazó kőzetei az úgynevezett kőszén-korszakból valók. Dobsina városától éjszakra sötét színű agyagpalában a kőszén-korszakot leginkább jellemző tengeri kagylókat találtak. E palás kőzetekkel váltakoznak a keselykőnek nevezett konglomerátok, melyek szintén a kőszén-korszakból származnak. Ilyen palák- és konglomerátokból alakult öv húzódik az Igló városától délre levő Sziklafal (Murány) nevű hegytől kezdve, Szepes-patakát, Zavadvát, Kotterbachot és Porácsot érintve, tovább kelet felé, majdnem a Gölnic-folyóig. De ezek a kőszén-korszakból eredő képződések nem érintkeznek közvetlenül a kristályos palákkal, hanem zöldes színű palákkal, úgynevezett zöldkővel vannak tőlük elválasztva. Tehát a kristályos palák idősebbek, mint a rajtok fekvő kőszén-korszaki képződések. E palás kőzeteket a Szudeták első korszaki képződéseivel nagyfokú megegyezések miatt, szintén az első korszakból származóknak mondhatni. A zöldkőben különböző nagyságu kvarcítfészkek is vannak. Ez a képződés Dobsinától nyugatra kezdődik; Dobsina, Merény, és a két Szlovinka éjszaki határában széles öv alakjában elhaladva, kelet felé tart; Alsó-Szlovinka táján délkeletre fordul és azután Kassa felé húzódik. Ezek a kőszén- és első korszakból eredő kőzetek szintén sokféle és sok ércet tartalmaznak.

A kőszén-korszak kőzeteinek fedője a második korszakból származó kvarcit és vörös homokkő, mely az Érchegység éjszaki szélén elvonulva, Igló városától délre, Iglóhuta táján, valamint Krompach környékén is, igen tekintélyes tömegeket alkot. Krompachon túl délkeletre fordul és Kassa felé folytatódva, a Bankó-hegy déli oldalán végződik. Jekelfalván diabasz-porfirit nevű tömeges kőzet is van elhelyezve ebben a képződésben, tehát az utóbbi kőzet fölnyomulása szintén a második korszakban történt. A Krompach és Kassa városok között elhúzódó második korszaki képződés annak a tengerszorosnak helyét jelöli, mely a Branyiszkó hegytömegét az Érchegységtől elválasztotta.

A második korszak végén nagyobb fokú változások történtek Földünk fölületén. Az addig képződött kőzet-retegek kimozdultak vízszintes helyzetükből, az utánok alakult harmadik korszaki képződések pedig, többnyire egészen mostanáig, megmaradtak vízszintes fekvésökben. E változásokról tanúskodik a harmadik korszaki kőzetek elterjedése is, mert sok helyütt nemcsak a második és kőszén-korszaki kőzeteket, hanem még az első korszaki zöld palákat is befödik, a mi világos jele annak, hogy a harmadik korszak tengere ismét elöntött olyan területeket is, melyek az előbbi korszakokban már szárazföldekké váltak.

A harmadik korszak kőzetei sorában legalul van a werfeni palának nevezett, többnyire vörös színű kőzet, a fölött pedig leginkább mészkő és dolomit következik. E kőzetek részint összefüggő és nagyobb területeket beborító tömegeket alkotnak, részint pedig kisebb tömszökök alakjában fordulnak elő. Az utóbbi esetben csak maradványai a hajdan terjedelmes rétegcsoporthoz, melyeket a víz lemosó ereje megbontott. A werfeni-pala különösen vármegyénk délnyugati oldalán van tanúságosan és nagy területen föltárva. Ott a sztracsenai völgy harmadik korszaki mészkővének ágya. Kelet felé a werfeni-pala mennyisége mindinkább apad, de azért ott is található még biztos nyomait.

A Krompachtól délnyugatra emelkedő Kovás-hegység tömege főképen harmadik korszaki mész és dolomit. Kisebb ilyen részek vannak még Igló városától délre, azután Márkusfalva közelében, s Jekelfalva mellett, valamint az imént említett ősi tengerszorosnak néhány helyén, mely Jekelfalvától a két Folkmáron át délkeletnek húzódott.

Ezek szerint a harmadik korszaki tenger hullámai vármegyénk délnyugati, déli és keleti hegységeinek partjait mosták, délkelet felé pedig szűk szoroson át közlekedtek az Érchegységtől délre volt tengerrel. Ez a közlekedés a harmadik korszak végén egészen megszűnt, s azután már csak éjszak felé volt nyitva a víz útja. A Magas-Táttra még akkor nem volt meg; helyén az őstenger hullámai hömpölyögtek.

Bányavidékünk földtani szerkezete tökéletesen megfelel keletkezése törvényeinek. Fölszínén heverő és mesterségesen föltárt kőzetei egyképen, legapróbb részleteikben is, világosan mutatják ősrégiségét, de egyúttal érc-tartalmának gazdagságát is.

Hegysorainak legmagasabb csoportjai gnájsz és szemcsés mészkő. E kőzetekhez nyugat és kelet felé igen vastag és terjedelmes pala-tömegek csatlakoznak, melyek négy főtagra oszlanak: a csillám-, az őszagyag-, a keselykőves és a werfeni-pala tagokra. A csillámpala a területnek körülbelül közepét foglalja el. Az őszagyag-pala a csillámpala területének déli oldalát szegélyezi. A keselykőves palák leginkább az őszagyag-pala övének déli oldalán terjednek el. Végre azoktól délre a werfeni-palák következnek, keskeny, szakadozott övben, melyek a csillámpala területének éjszaki oldalát is szegélyezik.

A különféle agyagpalákat néhol, kivált a vidék éjszaki hegysoraiban, durva kvarcos konglomerátok, ezeket pedig zöld, vörös és kék homokos palák fődik. Legfőül itt-ott dolomit és mészkő mutatkoznak; ezek a pala-hegység középső tájain csak mint szakadékok fordulnak elő, magános kúpokát alkotva; de a palahegység szélein folytonos hegyvonalakban terjednek el. A Gölnicbányáról Jekelfalvára vezető úton és Kotterbach mellett a finom szemcséjű gabbró is előfordul; az utóbbi helyen agyagpalából merül föl; rendesen werfeni-palák fődik. Gölnicbánya környékén két külön szakadéokban szerpentinkő van; egyik telepe a zakárfalvi völgy éjszaki oldalán, a másik a Gölnic-folyó jobb partján nyúlik el. Végre a Gölnic és Hernád összefolyása körül a gabbró és serpentin együtt mutatkozik. A gabbró keskeny hasadékokon tódult ki a Föld kérge alól, mint a bazalt, s fővonala éjszakkeletről délnyugatra tart, Jekelfalvától Dobsináig. Kitérődésével a fémek képződése szorosan egybekapcsolódott, mert a leggazdagabb érctelepeket mindig ott találhatni, ahol a gabbró legnagyobb tömegben van.

A vidék pala-hegységét mészkő képződések szegélyezik, melyek széles övben keletre terjednek, s Kotterbachtól és Poráctól keletre a Kovás hegységet alkotják. Övüket csak Iglótól délre szakítják meg a werfeni-palák. A sztracénai völgyet szegélyező mészképződés harmadik korszaki üledék, mely a völgy mellékein sok helyütt magas meredek horgas sziklafalakat, másutt terjedelmes, töbrökkel kivájt és gömbölyű kúpokkal tetézt laposokat és fokozatokat alkot.

Az említett pala-hegységekben gazdag *érctelepek* vannak. Itt-ott e vidéknek másféle kőzeteiben is fordulnak ugyan elő ércek, de azok figyelemre sem méltók a pala-hegység nagyszerű telepei mellett. Ezek a karintiai ércképződésekhez hasonlóak, s rendesen az agyag-pala

különféle fajtáiban ágaznak szét. Irányuk általában szabályos, vagyis a hegység természetével megegyezően keletről nyugatra tart. Dőlésük rendszeren déli, de sok helyütt, kivált kelet felé, a Branyiszko-hegység közelében, eltérések is vannak.

A vidék legjelentősebb telepei: az úgynevezett »durva-telér«, mely Gölnicbánya és a két Szlovinka környékén ismeretes és a kotterbachi völgyben is előfordul; azután az úgynevezett »bindti-telér« Iglo mellett; s végre az »arany-telér«, mely Gölnicbánya mellett van és Nagy-Kunchfalváig, s egyik ága Svedlérig terjed. Jelentős érctelepek továbbá azok a telérek, melyek Lassúpatak, Merény, Svedlér és Szepes-Remete környékeit ágazzák be. Mindezek a telepek leginkább rézkéneget tartalmaznak. Hozzájuk délfelől más telérek csatlakoznak, melyekben leginkább piskolt-fényle fordul elő. Délkeletre a terjedelmes szomolnoki ércöv következik, melyben három nagy telepen kívül még sok más és nagyon jelentős réztartalmú vaskéneg-telér van. Szomolnok mellett az agyagpala és zöldkő határain tömeges vaspát-telepek vannak, még pedig mindenféle kiterjedésben és vastagságban. Gölnicbánya mellett pedig mágnesvas- és barnakövek is mutatkoznak, de nem nagy mennyiségben.

A vidék érctelepeinek vastagsága különféle, néhány deciméter és tíz, sőt még több méter között váltakozik; a dobsinai telepek vastagsága 8–12 méter, a szomolnoki főtömegé 40 méter.

Mind e telepekben legjelentősebb érc: a rézkéneg, a fakóérc, a vaspát, a vassfényle, a piskoltfényle, a speisskobalt, a nikkel-kéneg, az arzenik-nikkel-kéneg s a vaskéneg. A kobaltos telepekben mellékesen még sokféle más ásvány is előfordul.

A telérközetek, melyek között az ércerek szétágaznak, rendszeren szétmálott pala, kvarc, mészpát, súlypát és ankerit. A rézkéneg leginkább a zöldpalákban van, de Szomolnok mellett a fekete palákban is mutatkozik. A kotterbachi völgyben gyakran termés kénesöt is találnak. Szomolnok határában pedig termés réz és kén is előfordul a rézkéneg mellett.

Ez a földtani vázlat némiképen megvilágosítja azt is, hogy mely *alapokok* miatt lőn ez a hegyvidék, az emberkéz belé férkőzése után, a különféle ércék tárháza. Mint a legrégibb földalakulások egyike, az érckeverékek tömegeivel áterezve ömlött ki Földünk első puha kérgének repedésein. Borító rétegeit a levegőnek hőváltozásai

és vízlecsapódásai lekoptatván, sok helyütt közvetlenül felszínére kerültek méhének kincsei. Későbbben beerdősödvén, az érctűrés és fémolvasztás legelső eszközét, a fát is maga termette meg. Tehát *kezdetétől fogva* arra volt rendelve, hogy az ember elméjének és kezeinek munkájával megművelve, *okvetetlenül bányavidékké* váljék.

Ezre *domborzatának viszonyai* is nagyon kedvezőek valának. Hegysorainak oldalágai, melyek a hosszanti fővölgyekbe egészen a patakokig lenyúlnak, nagyon megkönnyítették az érctűrés megkezdését, rendkívül sok apró keresztvölgye pedig szinte csalogatta befelé a kincskeresőket, a gazdagabb ereknek nagyobb mértékű kizsákmányolására. Szomszédos vidékeivel közlekedése is alkalmas volt a bányaművelés kifejesztésére, mert fővölgyei és alacsony hegyláncain át vezető hágói, fémfogasztó földműves és iparos lakókkal benépesült tájakra vezetnek.

Hegysorai három főcsoportban emelkednek, és pedig az éjszaki, a déli s a keleti csoportban. Az éjszaki, a legnagyobbik, a Hernád- és Gölnic-folyók között, a déli a Gölnic középső folyásának déli oldalán, s a keleti a Szomolnoki-pataktól és a Gölnic alsó folyásától keletre ágazik szét. Az éjszaki csoport főgerince nyugat-keleti irányban hosszan terjed el, s éjszak, dél és kelet felé lejtősödik; a déli és keleti csoportok csak rövid beágazásai a szomszédos vidékek hegységeinek, s éjszak és nyugat felé lejtősödnek.

A vidék éjszaki hegysora a Királyhegyből (1943 m) éjszakkelet felé indul ki, s a Háromkút (1508 m.) Gygyoros (Uplasz, 1557 m.), Előhegy (Predna-hola, 1548 m.), Henil-kőve (Hnilec, 1021 m.), Paphegy (Popova, 1056 m.) és Jávoros (Javorina, 1188 m.) nevű kúpokon át hullámosan lefelé ereszkedve, az Irtásos (Kopanyec, 1134 m.) kúppal lép be Szepes-vármegye határába. Onnét a hegygerinc kanyargósan délkeletnek fordul, és pedig a Tar (Glatz) nevű hegysornak Sötéthegy (Vahon, 1141 m.), Hársas (Lipovec, 1160 m.), Hollókő (Havrana-szкала, 1158 m.) és Verebes (Vrablova, 988 m.) kúpjain át, a Szárazhegy (Szuchi, 1121 m.) nevű kúpig, ahol kétfelé ágazik szét. Egyik ága éjszakkelet felé, a Kopaszkö (Holi-kamen, 1100 m.), Halhegy (Fischberg 992 m.), Medvefej (Bärenkopf, 908 m.) és Táblás (Scheibe, 584 m.) kúpokon át, Igló városáig nyúlik; másik ága pedig a Pokol (Hüll, 1138 m.), Ördögfej (Teufelskopf, 1035 m.) és Jánoshegy (Haniskova, 1164 m.) kúpokon át, a Nagy-

Gumós (Knolla, 1268 m.) kúpig délkeletnek tart. Ott ismét két ágra oszlik a gerinc. Az egyik megmarad a délkeleti főirányban, s a Kis-Gumós (Knolla, 1160 m.), Szepegő (Greiner, 1074 m.), Jávör (1088 m.) és Kopaszka (Holicski, 1074 m.) kúpokon át, a Merényi-Bükkös (Buchwald, 1116 m.) kúpiába szélesedik el, melynek tovább ágazásai északkeleten Merény városa mellett a Fekete-hegy (811 m.), délkeleten a Zöldhegy (739 m.) és délen a Jerleng-tárnája (Jerlengstell, 769 m.) nevű kúpokban végződnek. A Jávör-kútból északkelet felé a Karóhegy (983 m.) ágazik ki. A Nagy-Gumósnak másik ága a Sziklafal (Murány, 1232 m.) és Szárazhegy (1007 m.) kúpokon át, északkeletre vonúl a Nyerges (Grätel, 882 m.) kúpig. Onnét egyik ága észak felé a Pocsolyás (Sumpfborg, 825 m.), Bolondkő (Tollstein, 708 m.) és Csengő (Klingovka, 649 m.) kúpokon át, Igló városáig terjed. Másik ága északkeletre az Óhegy (875 m.), Hiúzos (Luchsland, 798 m.) és a Teplicska község mellett levő Sövénymőgi (Za-plotami, 569 m.) nevű kúpokon át, a Márkusfalva községgel szemben emelkedő Bimbós (Pucsiszka, 503 m.) kúpig ér. S harmadik ága az Óhegy, Lankás (Ubocs, 791 m.) és Panaszos (Zsaloba, 820 m.) kúpokon át, délnek domborodó ívben keletre húzódik, a Zavadka község mellett levő Fenyveske (Szoszinka, 891 m.) kúpig. A Fenyveske északi ága a Halmos (Sztoszki) nevű lapos hegyhátba olvad át, melyen Kotterbach község mellett a Hátsózug (Zadne-kuti, 737 m.) és Égett-domb (Szpalane-sztoszki, 668 m.) nevű halmok duzzadnak föl; délkeleti ága pedig a Vörösfenyves (Szmrecina, 883 m.) kúpon át vonúlva, a Tilalmas (Hégény-) hegységet alkotja, mely majdnem egyenesen dél felé szélesen elnyúlva és mindegyre alacsonyodva, Svedlér városa mellett a Pálmahegy (707 m.) kúpban végződik. A Tilalmas közepe táján levő dombháttól kelet felé a lapos gerinc az Oláh-hegy (1015 m.) kúpban szökken föl. Ott ismét háromfelé ágazik szét. Északi ága a Sertésdomb (Szvinszki-harb, 885 m.) és a Porács község mellett levő Magashegy (Viszoki, 875 m.) kúpokon át, a Kovás-hegységhez csatlakozik, mely nyugat-keleti irányban Matejóc községtől a Templommőgi (Za-kosztelom, 612 m.), Magashegy, Földes (Szejkova, 809 m.), Andráshegy (Andrejszki, 858 m.), Krompach-szikla (921 m.) és Rókadomb (565 m.) kúpokon át, egészen Krompach városáig vonúl, s melynek északi alacsony ágai a Hernád-folyó déli partjain meredeken végződnek. Az Oláh-hegy keleti ága kettős;

az éjszaki a Laposhát (Vajfeni-harb, 939 m.), Vágáshegy (Rubanica, 745 m.) és Sziklás (Szkala, 902 m.) kúpokon át, a déli pedig a Kapudomb (Na-vrata, 895 m.), Vasas (Zselezna, 844 m.), Szárazhegy (Szuchinec, 906 m.) és Érchegy (Rudnik, 1014 m.), kúpokon át Felső-Szlovinka községig terjed. Az Oláh-hegy délkeleti ága a Bükkös (Buchwald, 1130 m.), Ligetes (Eiwang, 1074 m.), Árkos (Karaban, 1100 m.), Borzhegy (1063 m.), Saskút (1049 m.), Hollófej (1022 m.), Bányás (Banszki, 1009 m.) és Éleshegy (Osztri, 1054 m.) kúpokon át északkeletre kanyarodik, s a Szurdokos-hegy (Klippberg, 1030 m.) kúpjában ismét három ágra oszlik. A Bükkös kútból délnyugat felé a Kőrishás (Aszpern, 637 m.), s dél felé, Svedlér városa mellé, az Akasztódomb (Galgenhübel, 671 m.) kúp ágazik ki; az Árkos kútból pedig délfelé, Szepes-Remete városa mellé, a Csúcsoskő (872 m.) és az Álomhegy (779 m.). A Szurdokos-hegynek éjszaki ága, az Omlókő (Ropstein, 882 m.) és Büszke (Stolz, 693 m.) kúpokon át, Krompach városáig ér; a keleti az Omlókő, Rontókő (Pohibel, 806 m.), Völgyes (Grondel, 792 m.) és Füstölő (Kurlova, 799 m.) kúpokon át, Jekelfalva községig nyúlik, s ott a Meszes (Vapenica, 628 m.) kúpnak szakadozott meredek falában végződik; s déli ága a Szántófüldes (Vangort) nevű lapos hegyhátat alkotja, mely az Éleskő (Osztraszkala, 806 m.) kúpon át Prakfalva községig terjed.

A vidék déli hegysorai a Gömör-vármegye északkeleti szélén magasló Sós- (Szulova-) hegységnek északkeleti ágai. Jelentősebbjei: délnyugaton a Kopasz (Hola, 1258 m.) kútból északkeletre benyúló Nyeregsúcs (1204 m.); odább keletre az Ördöghegyből (1248 m.) északkeletre húzódó Nyugalmas (Friedwald) nevű hegysor, mely a Gara-rétje (Garaitz-Mähwach, 1066 m.), Csalitos (Hagrott, 1025 m.) és Védőfal (Schützenwand, 764 m.) kúpokon át, Merény városáig ér; még odább keletre a Koldus-hegyből (1223 m.) egyenesen éjszakra tartó Fagyos (Fröstel) nevű hegysor, mely a Szárazhegy (Szuchi, 1219 m.), Berkenyész (Zsurinka, 1111 m.) és Vasárnap (959 m.) kúpokon át, Lassúpatak és Óvíz községek között vonul le, a Gölnic folyó délnyugati partjáig; ismét odább keletre a Bokros (Prikrjad, 1252 m.) kútból észak, majd északkelet felé vonuló hegysor, mely a Bükkös (Bukovina, 1240 m.), Aranyasztal (1318 m.), Dargó (1130 m.), Vesekő (Genier, 1005 m.) és Malomdomb (Mühlhübel, 638 m.) kúpokon át, Svedlér városáig terjed; azután ugyancsak a Bokros kútból kiinduló másik ág, mely a

Szárazhegy (1255 m.) Madárhegy (1121 m.), Koromás (861 m.), Hámorhegy (667 m.), Kishegy (Höhel, 692 m.) és Csúcsos-hegy (703 m.) kúpokon át, Szepes-Remete városáig nyúlik; s végre délen a Csükerész (1187 m.) kútból éjszak, majd éjszakkelet felé vonuló hegység, mely a Fogaska (Zenderling, 1031 m.), Tompakó (Stumpen, 1046 m.), Éleskő (Scharfenstein, 994 m.) és Fecskehegy (1063 m.) kúpokon át, Szomolnok és Stoósz városok között húzódik el, s a Fecske-hegység Kopasz-kő (Golec, 801 m.) és Katlanos (Lach, 963 m.) nevű éjszaki kúpjaiban Szomolnokhuta nagyközség mellett végződik.

A vidék keleti hegysorai az Abauj-Torna vármegye éjszaknyugati szélén emelkedő Kassai-hegycsoport nyugati kiágazásai. Közzölők jelentősebbek: délkeleten a Kopogós (Kloptana, 1155 m.) kúpnak éjszaknyugati ága, mely a Hutahegy (Huttnahola, 1096 m.). Táblás (Scheibenberg, 951 m.) és Várdomb (Schlosshübel, 690 m.) kúpokon át, Szepes-Remete városáig, a Tábláshegy és Tölgyes (Dubova-ubocs, 575 m.) kúpokon át pedig Nagy-Kunchfalva községig ér; azután ugyancsak a Kopogós kútból éjszakra nyúló Prakfalvi-hegység; odább keletre a Kékkő (986 m.) kútból éjszakra vonuló Mocsaras (Na-mlakoch) nevű hegység, mely Prakfalva község mellett a Molnárhegy (Mlinarka, 557 m.) kúpnál végződik; még odább keletre a Fehérkő (1129 m.) kútból éjszakra húzódó hegység, mely a Császárszék (Ziser, 886 m.) és Majomkő (783 m.) kúpokon át, Gölnichbánya városáig terjed; ismét odább keletre a Kojsoi-kopaszhegy (Kojsoi-hola, 1248 m.) kútból éjszakkelet felé nyúló Görgeteges- (Grellenseifi-) hegyhát, mely a Hajlós (Prehib, 1168 m.), Áldozókő (Zsdjariki, 1092 m.), Feketefű (Cserne-zela, 922 m.), Labodás (Lebedova-rovenj, 825 m.), Dombocsa (Vrsek, 772 m.) és Ezüstcsúcs (746 m.) kúpokon át, Kojso község mellett elvonulva, Nagy-Folkmar község mellett a Kénes (Svablice, 528 m.) kúpnál végződik; s végre délkeleten az Opáka község mellett emelkedő Kerekhegy (Okruhla, 1087 m.) kútból éjszak felé húzódó hosszú hegység, mely a Szárazhegy (Szuchi-vrch, 885 m.), Omlásmőgi (Za-lom, 825 m.), Falaskó (Murovana-szkala, 894 m.), Folkmárkószál (-szkala, 918 m.), Éleshát (Osztri-harbak, 796 m.), Hárshegy (Predlipi, 723 m.), Köveshát (Kamení-harb, 573 m.) és Urhegy (Panszki, 634 m.) kúpokon át, Kis- és Nagy-Folkmar községek között elvonulva, a Saskó (Orlovec, 787 m.) kúpnál Jekelfalva község mellett végződik.

E hegysorok közé *keskeny és magas helyzetű völgyek*

nyílnak. Két főcsoportban helyezkedtek el; éjszakon a Hernád-mentiek s délen, középpütt és keleten a Gölnic-mentiek.

A Hernád völgye a vidéknek éjszaki határvonala. Iglótól Márkusfalváig délkeletre, onnét Krompachig kissé éjszak felé domborodó ívben keletre, s onnét Margitfalváig ismét délkeletre nyílik. Lejtőződése jókora, mert talpa Iglótól (458 m.) Márkusfalva (445 m.), Haraszt (423 m.), Olnó (391 m.), Szepes-Olaszi (385 m.), Krompach (364 m.), Kluknó (357 m.), Istvánhuta (352 m.), és Margitfalva (313 m.) mellett lefelé ereszkedve, a vármegye keleti határszéléig (288 m.) körülbelül 60 kilométer hosszúságban, 170 méternyt, vagyis átlagosan 0.28%-nyit hajlik lefelé. E vidékbe tartozó déli mellékvölgyei között jelentősebbek: a Tölgyes- (Taubnitz-) patak völgye, Iglótól délnyugatra; a Bindti- és Kotterbachi-patakok völgyei, Márkusfalvától délkeletre; a Szent-János-völgye, Szepes-Olaszitól délre; a Porácsi- és Szlovinkai-patakok völgyei, Krompachtól délre és délnyugatra; a Hegymögi- (Zahura) völgy, Kluknótól délnyugatra; a Gölnic völgye, Margitfalvától délnyugatra; s az Ördög- (Csertovik-) patak völgye, a vidék keleti határán. Ezek, kivéve a Gölnic völgyét, mind rövidek, keskenyek, zezgugos irányúak és rohamos esésűek. A fővölgyből és a mellékvölgyekből nagyon sok apró, szűk és meredek völgyecske vágódik be a vidék éjszaki hegláncának oldalába.

A Gölnic völgye a vidék délnyugati szélén határvonal, azután kelet és éjszakkelet felé középső tengely. Sztracenától Nagy-Hnilecig keletnek, onnét kis darabon délnek, majd Merényig éjszakkeletnek, onnét Szepes-Remetéig délkeletnek, s onnét prakfalvi erős déli kanyarodóján át Margitfalváig ismét éjszakkeletnek nyílik. Lejtőződése rohamos, mert talpa Sztracenától (791 m.), Nagy-Hnilec (680 m.), Merény (533 m.), Svedlér (482 m.), Szepes-Remete (459 m.), Nagy-Kunchfalva (425 m.), Prakfalva (398 m.), Gölnicbánya (372 m.), Máriahuta (341 m.) és Jekelfalva (330 m.) mellett lefelé ereszkedve, Margitfalváig (315 m.) körülbelül 75 kilométer hosszúságban, 476 méternyt, vagyis átlagosan 0.63%-nyit hajlik lefelé. E vidékbe tartozó mellékvölgyei között jelentősebbek: éjszaki oldalán a Vaspatak völgye, Merénytől nyugatra; a Rézvölgyi- (Kupfergrund-) patak völgye, Svedlértől éjszaknyugatra; a Szárazpatak (Dürrenseifen), Pörkölvölgyi- (Röstengrund-) patak és Meszespatak (Kalichseifen) völgye, Szepes-Remetétől éjszakra; a Bányás- (Banszki-)

árok völgye, Nagy-Kunchfalvától éjszakra; a Thurzófüredi-patak völgye Gölnicbányától éjszaknyugatra; s a Zakárfalvi-patak völgye, Máriahutától éjszaknyugatra; déli oldalán pedig a Lassúpatak völgye, Merénytől délre; az Óvízi-patak völgye, Svedlértől délnyugatra; a Sebespatak (Schnellenseifen), Kristófvölgyi- (Stoffsgrund-) patak és Szomolnoki-patakok völgyei, Szepes-Remetétől délnyugatra és délre; a Nagy-kohói- (Hutni-) patak völgye, Nagy-Kunchfalvától délre; a Kisvári- (Hralikov-) patak völgye, Prakfalvától délre; a Hidegvíz-völgy. Prakfalvától délkeletre; a Görgeteges-patak (Grellenseifen) völgye, Gölnicbányától délkeletre; s a Kojsoi-patak völgye, Jekelfalvától délre. Ezek, kivéve a Szomolnoki-patak völgyét, szintén mind rövidek, keskenyek, zezzugos irányúak és rohamos esésűek. A fővölgyből és a mellékvölgyekből e tájon is nagyon sok apró, szűk és meredek völgyecske vágódik be a vidék éjszaki, déli és keleti hegysorainak oldalába.

A szomolnoki-patak völgye különös figyelemre méltó, természeti és történeti nevezetességei miatt. Ez középső tengelye a vidék délkeleti tájának. A gömör-vármegyei Uhorna (Ugaros) községtől Szomolnokhutáig éjszakkeletnek, s onnét Szepes-Remetéig majdnem egyenesen éjszaknak nyílik. Lejtőződése szinte meredek, mert talpa Uhornától (731 m.) Szomolnok (561 m.) és Szomolnokhuta (510 m.) mellett lefelé ereszkedve, Szepes-Remetéig (440 m.) körülbelül 17 kilométer hosszúságban, 291 méternyit, vagyis átlagosan 1,75%-nyit hajlik lefelé. Szintén igen sok apró, szűk és meredek mellékvölgyecskeje vágódik be a környező hegysorok oldalába.

Mindezeket a völgyeket és völgyecskéket rendkívül sűrű és nagyon kanyargós *vízerek* ágazzák be. De közülök csak a Hernád, a Gölnic és a Szomolnoki-patak jelentős. A többi mind rövid, kevés vizű és igen nagy esésű; a »seifen« melléknevek nagy serege igazán csak habzó csermelyke.

A vidék völgyeinek felső végei majdnem mind fölnyúlnak a hegysorok gerincéig, de meredekségök miatt csak gyalog közlekedésre alkalmasak. Jó *szekérútas* hágó tíz van e vidéken, melyek közzől öt éjszakra, s öt délre vezet. Az éjszakaiak közzől nyugaton a paphegyi (1056 m.) a Gölnic felső völgyéből a Hernád felső völgyébe, a dobsinai jégbarlang tájékáról Szepes-Véghelyre visz; a nyergesi (gräteli, 832 m.) a Vaspatak felső völgyéből a Hernád völgyébe, Kis-Hnilecről Iglóra; a hollófeji (849 m.) a Gölnic középső völgyéből a szlovinkai völgyön át

a Hernád völgyébe, Szepes-Remetéről Felső- és Alsó-Szlovinkán át Krompachra, az éleshegyi (osztrii, 856 m.) a Gölnic alsó völgyéből a szlovinkai völgyön át a Hernád völgyébe, Gölnicbányáról Alsó-Szlovinkán át Krompachra; s a porácsi (790 m.) a Hernád márkusfalvi medencéjéből Kotterbachon, Porácson és a két Szlovinkán át a Hernád krompachi medencéjébe; a déliek közzől pedig nyugaton a naphegyi (zembergi, 747 m.) a Gölnic felső völgyéből a Kallós- (Wolkseifen) patak völgyébe, Sztracenáról és Istvánfalváról Dobsinára; a szepegői (greineri, 1023 m.) a Vas-patak felső völgyéből a Gölnic völgyébe, Szepes-patakáról Nagy-Hnilecre; az ökörhegyi (1220 m.) a Gölnic középső völgyéből a Sajó felső völgyébe, Merényből Lassúpatakon át Kis-Veszverésre; a búzösi (pirtyii, 1000 m.) a Szomolnok-patak felső völgyéből a Tatár-patak völgyébe, Szomolnokról Kraszna-Horka-Váraljára; s a hárshegyi (predlipii, 751 m.) a Gölnic alsó völgyéből az Ördög- (Csertovik-) patak völgyébe, Jekelfalváról Nagy-Folkmáron át Kis-Folkmárra vezet.

Szinte túlságosan soknak is látszik ez a száraz föl-sorolása bányavidékünk természeti, s kivált hegyrajzi viszonyainak. De okvetlenül szükségesnek tartottam tüzetesen bemutatni azokat ezen a földdarabon, hol a természet parancsoló ereje mondhatni a világ végéig előre kiszabta az ott élő emberek foglalkozásának és művelődésének útját-módját, tehát egész történetének fővonalaait is. Épen ez a körülmény, a *földrajzi tényezőknek szakadatlan és szinte erőszakos hatása* az emberi szellem fejlődésére, leghasznosabb tanulsága és legérdekesebb törvénye e vidék történetének, melyet más helyütt részletesen előadtam.

Itt csak azt jegyzem meg, hogy a szepesi bányavidék története más okok miatt is *közérdekű* és különös figyelemre méltó. Mert nem az érctűrés mesterségének vagy tudományának, hanem a bányaművelő emberek társas külső és belső életének előre és hátra mozgató eseményeit rajzolja. S nemcsak hazánk bányászata történetének, hanem egész nemzetünk történelmének jelentős része. Sőt a bányászok egyetemes érdekközössége következtén, még a külföld nagy országai bányászatának történetével is sokképen össze függ.

Kétségtelen ugyanis, hogy a kisebb területű és népességű bányavidék jogi, műszaki, forgalmi és egyéb életviszonyai teljesen megegyeznek az egész ország bányászatának hasonló viszonyaival. Ami a kisebb vidékeken

hasznos vagy káros a bányaszatnak, az országszerte ugyanolyan hatású; viszont az általános jó vagy rossz a részekben is ugyanaz. Másfelől ama szoros összeköttetés miatt, mely az ország különféle vidékeinek államjogi, társadalmi és gazdasági érdekeit egygyé fűzi, az olyan helyek lakói, ahol bányák nincsenek, ugyanannyira részesek a közös érdekekben, mint a bányahelyek lakói. E kölcsönösség nyomatékossága főképen akkor tűnik ki, midőn a bányászat külső kérdései, például az erdészet, vagy vízjog szabályozása, avagy a bányaművelők jogi és társadalmi helyzete kerülnek szőnyegre, a melyek körül a bányaszatnak támogatása és előre segítése a haza minden lakójának egyképen hasznos.

A szepesi bányavárosok történetének érdekességét az is fokozza, hogy e vidék bányaipara nemcsak manapság jelentős hazánk gazdasági életében, hanem hosszú századokon át előkelő helyet foglalt el a magyar bányaszatban, részint okszerű fejlettsége, részint pedig nagyszerű eredményei következtén. Ez okok miatt e vidék bányász lakói régente kiváltságos polgárság valának és királyaink különös pártfogását élvezték. Ezen a réven hazánk közjavaiból nagybecsű kedvezésekben részesültek ugyan, de viszont ha nemzetünk sorsa balra fordult, soha sem vonakodtak semmi áldozattól és nekik való közmunkától, hanem mindig értékes szolgáltatokat teljesítettek a magyar közügyeknek. És pedig nemcsak az ásványvilág kincseinek termelésével és hasznosításával, hanem véráldozataikkal is, midőn a háborúkban a magyar seregek műszaki munkásai gyanánt, mint aknafúrók, sáncépítők és várostromlók, gyakran a legveszélyesebb tenni-valókra vállalkoztak.

Még jelentősebbnek bizonyúl e bányavidék története, ha általánosabb, mondhatni európai vonatkozásait is figyelemünkre méltatjuk. Nevezetesen a bányászok élethívátása és munkaköre az ásványoknak földalatti világában gyökerezvén, anyagi és szellemi életüket a földszínen munkálkodó társadalomával igen laza kötelékek fűzik össze. Ennek következtén az országok történelmének minden napi eseményei sokkal csekélyebb hatást gyakoroltak a bányaművelőkre, mint a nemzetek többi osztályaira. Tehát bányavárosaink polgársága is a nyugodtabb és állandóbb politikai irányok híve volt mindig. Saját különös munkássága körében pedig, mely világszerte mindenütt egynemű körülmények között folyik, hajdanta, midőn a bányatudomány még csak gyermekkorát élte, bányavidékünk la-

kossága nem utolsó helyütt serénykedett a bányaművelés gyakorlatának és elméletének előre fejlesztésében. Akkoron a különféle országok bányászai kölcsönösen közölvén egymással tapasztalásaikat, abban az egyetemes szakművelődésben a szepesi bányavárosok polgársága német okosságának és szorgalmának teljes erejével részt vett. Sőt már elődei, e vidéknek őskori lakói is figyelemre méltó eredményeket értek el az ásványvilág kincseinek kutatásában és fölhasználásában, hosszú évezredek előtt.

A vidék őslakói: kelták, kvádok, vandálok, gótok, vendek és tótok közzől melyik és milyen mértékben űzte a sokképen bebizonyított *bányázást, vasipart és vaskereskedést?* erre a kérdésre még »valószínűen« sem tudok felelni. Az őstörténet (archaeologia) tudománya hazánkban általában csak tapogatózik, a szakavatott kutatások hiányossága miatt. Vármegyénkben pedig, de kivált bányavidékünkön, valójában semmi sem történt ezen a téren. Hiszen még a prakfalvi őstemető fölásatására sem akadt vállalkozó szaktudós! Az ókori római történetírók sokkal kevesebbet tudtak erről a tőlük távol levő »barbár« földről, semhogy előadásait »a jazigok, gepidák és marahánok nagyszerű bányaszatairól« szóló kalandos meséiktől megbízhatókká tisztíthatnók. S végre az újabb történetyszerkesztők elbeszéléseit annyi utólagosan készült dicsekvő népmondával szőtték tele (mindenki annyi bányát nyitott, a mennyit akart; a bányabirtokos élet-halál ura, a bányamunkás föltétlen rabszolga; ezek között sok a római katona, mint hadi fogoly; kitanított mókusokkal kutatják ki az ezüstöt;) hogy a tiszta igazság kutatója a csalódás fájó mosolyával kénytelen félre tenni könyveiket.

Csak az bizonyos, hogy e vidéknek föl sorolt őslakói, kivált a kvádok, előre haladván a műveltségben, az érc-túrázásnak bonyolultabb mesterségét is eltanulták nyugati fajrokonaitól, kik a mai Gömör-, Zólyom- és Hont-vármegyék területén, sokkal kedvezőbb körülmények között, gyorsabban fejlődtek a bányaművelésben. A szepesi bányavidéken az érc kutatás fokozatos terjedésének és tökéletesedésének erős tanúbizonyságai az egykori fém-mosások maradványai, s azok a vén és nagy górcok, melyek legrégibb határjáró okleveleinkben sem ismert félreeső helyeken őserdővel benőve gubbaszkodnak, s a melyeket az ottlakó nép köztudata, emberemlékezetet meghaladó idők óta, mindig ősbányáknak nevez. De már ez ősbányák művelésének módjáról ismét nem mondhatni

bizonysosat, ha csak el nem fogadjuk kézpénzűl azt a rémregénybe illő mesét, hogy a rabszolgák a bányákban a megtüzesített ércközetet hideg ecet reá öntésével repesztgették széjel, kőmozsarakban törték apróra, s nyílt széntűzben olvasztották meg. A valóságnak minden nyomát elsöpörték a népvándorlás viharainak e vidékre is átcsapó forgószelei.

A szepesi bányavidék története csak a *magyar állam megalakulása* és megszilárdulása után kezd igazán megvilágosodni. Nemzetünk bölcs intézményei zsendítik virágzásnak az érctűzés mesterségét ezen a földön. Akkor indul meg valójában e vidék lakóinak közjogi és erkölcsi társas egybekapcsolódása, s igazi bányászélete is.

A magyarországi bányászatnak egyetemes történetében azóta még két olyan változás következett, melyek hazánknak erre a nagy jelentőségű iparára sorsfordító hatást gyakoroltak. Az egyik a tizenhatodik század elején az általános bányaszabadság elvének törvénybe iktatása, s a másik a tizennyolcadik század közepén a bányaiparnak az új tudományos műszaki irányba átalakítása volt. Ezek szerint hazánknak általános bányatörténete három főkorszakra oszlik: az első a honalapítás évében 896-ban kezdődik és 1523-ig tart; a második korszak ettől az évtől az 1741-edikig terjed; s a harmadik az ezóta napjainkig lefolyt másfél századot foglalja magában.

A szepesi bányavidék különös történetét természetesen fejlődése szintén három korszakra osztja. Ezeknek sorsfordító évei majdnem egybeesnek a most említett három korszakéval. De belső tartalmuk egészen másnemű. Hazai bányászatunk egyetemes történetének zavaros első korszakában bányavidékünk teljes függetlenségének örvendett; az általános bányaszabadság uralkodásának korszakában a földesúri hatóság súlyos jármában nyögött; s a tudományos műszaki föllendülés korszakában az újra fölszabadulás nehéz küzdelmeit vívta. Csak napjainkban osztozik mindenképen hazánk többi bányavidékének közös szomorú sorsában: az egyetemes és általános hanyatlásban.

Jégen és sziklán.

(A Magas-Tátrából.)

Irta: dr. Englisch K. lovag.

I. Uj részletek a Kriván-csoportból.

A) A Nagy-Kriván (2496 m) első megmászása télen.

Ezidei téli hegyi kirándulással, melynek pedig régóta örültem, nehezen boldogultam. Újév elejére tűztük ki, azonban halasztást szenvedett — társam, dr. Jordán Károly (Budapestről) rosszulléte folytán, — s már-már attól tartottam, hogy a távíró útján váltott amaz üzenet: »Au revoir à Pyszna!«*, mely nem sokban különbözött a nagy Antoniusétól, hogy: »Philippinél találkozunk!« talán nem megy teljesezésbe. Annál nagyobb volt az örömöm, amikor 1903. évi január 11.-én Liptó-Ujvárra érkeztem, hogy társam, valamint a két kalauz (id. Hunsdorfer és Spitzkopf Pál) odajövetelét bevárjam. Innen 12.-én szánon a podbanszkói, a Kriván alján fekvő m. kir. erdőkerülő-házhoz mentünk, melyet állandó tanyául választottunk.

13.-án reggel 6 órakor innen lábszánkóinkon lementünk a Koprova-völgybe. Hóval megrakott őserdő közepén tovaszánkázva, elértük a félig befagyott patakot s egy mélyen bevájt, meredeken emelkedő mellékvölgyecske felé fordultunk. Az út nemsokára érdekesebbé lőn, mert többször kellett keskeny hóéleken át szurdok szélén elsiklanunk, a mi nekünk, szki-újoncnak nem éppen könnyű föladat volt. Mert habár tisztességesen igyekeztünk is előre-felé, mégis gyakran megtörtént, hogy a hosszú vonalban utánunk jövők egymással összegabalyodtak, megakadtak a hóban; vagy éppen ellentétes irányokban széjjelszánkózva, széttépéssel fenyegettek bennünket. Azonban nem-

*) Kamenisza-hágó a Liptói-havasokban, a Bisztra és a Kamenisza-csúcs között fekvő nyereg.

sokára oly meredekké vált az erdős lejtő, hogy nemcsak le kellett vetnünk a lábszánkókat, hanem kénytelenek voltunk megkezdeni a lépcsővágást is.

Lassacsckán kibontakoztak a hegyek a jeges éj fonta reggeli ködből. Első sorban a Hlina hómezői, mely a Jedlinka feketéllő erdős lejtőiből emelkedik ki. Utána a Bisztra-csúcs (2250 m) is, hosszú, éles főnhógerincével, ezüstszerűen csillogva s aláhúзва egy sötétebb vonallal, a függő hóerkélyek árnyékával. Ezt a nagy Kameniszta (2128 m) kristályszarva követé.

Árbocszerűen állottak körülöttünk a hóval terhelt jegenyefenyők. Ágaik zúrzavarán át letekintettünk a Koprova-völgy mélységébe. Ott fűtyült a szél és hullámozott az ide-oda hajtott fellegek. Mint valami második svájci Weisshorn, úgy emelte égnek óriási fejét a völgykatlanon túl a jeges Kriván-gúla.

A fenyőtenyészet megszűnt, a hóhalmok laposodtak, és vérvörösen áldozott le a nap, amikor délután 3 órakor elértük a Krizsno (2040 m) csúcsát. A kalauzok nem jöttek velünk, mert nem volt lábszánkójuk, s az előtte való nap estéjén esett vagy 1 méter mély új hó sok nehézséget okozott nekik. Mélyen alattunk guggoltak a hógerincen, apró fekete pontokhoz hasonlítva.

Am jéghideg itt fönt a hőmérséklet; ruhánk, sőt cipőnk nemsokára keményre fagyott és sebesen síklunk a völgy felé, míg nem — már az esti szürkületben — elértük a hegy közepén lévő vízvájta medret s többször csípőig süppedve a hóba, az erdőhatárba, innen pedig Podbanszkóra jutottunk.

A következő napon a kalauzok pihenőt tartottak, mi pedig a Kameniszta-völgybe rándultunk. Ellenben 15-én már reggel 3 órakor indultunk a Kriván-útra. Az erdő egyre sűrűbbé válik, mind gyakrabban kell átmásznunk a ledült óriás fatörzsökön és igen gyakran önti fejünkre terhét egy-egy hóval túlhalmozott ág. Minden lépésnél úgyszólván áttértük magunkat a puha havon.

És újból meredekebbé válik az erdős lejtő. Údító bonbonokat élveztünk jéggel, hideg teát ittunk s a felső ruha levetése által igyekszünk menekülni a tikkadtságtól. Verejtékben fürödve állunk meg egy pillanatra egy kis erdőtisztáson. »Hiszen melegebb van ma, mint júliusban«; — véle egyikünk, — »ugyan hány fok lehet?« Cirbolya-ágra akasztottuk hőmérőnket s csodálkozástól meredten nézzük gyors sülyedését. Nehány perc alatt — 17 R °-ot olvasunk le és ... tovább megyünk. Egyre világosabban

és magasabban emelkedik ki az éjből a Kriván orma, míg végre elértük a Grunik (1597 m) magaslatát, ahol az erdei öv hirtelenül megszűnik. A keskeny gerincen tovább vándorolva, szép kilátást élveztünk a Koprova-völgyre és a Kriván-szakadékra. A felső Priehyba-kúp alatt zergék éjjeli szállásának nyomára akadunk. A hó föl van тұrva. a moh ki van тұrva.

A mellékcúcs alatti nyeregtől (2281 m) kezdve a mászás komolylyá válik. Jobbra-balra a hólejtők vagy 1000 méternyire meredeken ereszkednek alá. Ámító, vékony hóréteg alá rejtett, síma szikla-táblák hatalmas gerinc-hóerkélyekkel váltakoznak. Ez utóbbiak pompás, fantasztikus jégcsapjai a kelő nap sugaraiból a szivárvány összes színeit csalják elő. A hó többnyire puha, csak helyenként van bejegesítve, de nem mindig mély. Az alig betakart meredek gerinc-táblák többször ismétlődnek. Ahhoz szokva, hogy mély havat érezzen a lába alatt, az ember bátran lép előre s ily módon könnyen csúszhatik meg e meredek táblákon. Aki azonban itt megcsúszik, az a legmélyebb Kaprova-völgyig meg sem áll. Ezért vagy 100 méternyire a csúcs alatt elhagyjuk a gerincet. Egészen az utolsó pillanatig tartja meg e csúcs fenyegető, óriás szarvhoz hasonló alakját. A hólejtő oly meredekké válik, hogy hajlása már több a jónál. Az elől járó lába az utána következő arcának a magasságában áll. Érzem, hogy bizonyára hó alá rejtett sziklafalon hatolunk föl. A Grandes-Jorasses (Mont-Blanc-csoport) félelmes hófalai 60°-nyi hajlásúak s a »havas még lehetséges hegykúszás non plus ultrája« hírében állanak, azonban a felső Kriván-fal ezt messze túlhaladja. Bár csak kurta vonalon, de a hajlás itt a 72°-ot is meghaladja, míg az alatta levő hólejtő körülbelül háromezer lábnyira megyen. Ha a hó itt nem lett volna puha, ez az átvágás örütség lett volna. Így azonban szerencsésen átvergődtünk, miközben teljes hatalmunkkal horgonyoztuk oda magunkat jégcsákányainkkal. Még néhány lépés egy keskeny, hosszan elnyúló fönjég-területen, s fönt állunk a Nagy-Kriván tetején (d. e. 11 órákor). A kilátás — dacára a tova hullámozó ködfátyolnak — szép. Egy rengeteg felhőtengeren, a Szepesi-síkon túl az Alacsony-Tátra emelkedik föl, míg közvetlen közelben a Hrubó csillogó jégfala tekint elő fölénnyel a csúcszagyvalékból.

A leszállás a Csorbai-gerincen át történt. Az eleintén itt is nagyon meredek fal legyőzése után — miközben legelőször használtunk kötelet és jégpatkót — a Kriván-

szakadék (Krivánszki-Zleb) nevű vízmedret használtuk le a völgyig. Belsejében vadpatak zajong, mely itt-ott lékeket mart ki a méter vastagságú hótakaróba. Az egyik ilyen művészi kút mellett holt őzre bukkantunk, melynek akkor is vérző testéről a hátsó végtagok le voltak szakítva. Alkalmasint hiúz vagy medve martaléka, mely őt az itatónál meglepte. A csöndes őserdőn át tovább haladva eltévedtünk és sokkal mélyebben jutottunk a völgybe, ahogy Podbanszkó fekszik. Így történt, hogy bár már $\frac{1}{23}$ órákor voltunk a síkon, csak későn és fáradtan találunk rá lábszánkóinkra. Ezeken már aztán röptében mentünk Podbanszkó felé, ahol Kabzányi erdővédő vendégszerető családja aggódva várta ama hallatlanul merész kísérletünk kimenetelét, melylyel Liptó királyát télen akartuk megmászni.

B) A Krátká (2370 m) s az Osztra (2271 m).

Hogy a Krivánterületen vannak csúcsok, melyekről csupán fölötte hiányos tájékozottsággal bírunk, azt a Tátra minden kutatója jól tudta, bár ezek nevét senki sem volt képes biztosan felsorolni. Az a nézet uralkodott róluk, hogy ezeket évekkel ezelőtt már meglátogatták, ami azoban feledésbe ment. Ily csúcsok gyanánt emlegették a Krátkát (2370 m), az Osztrát (2271 m), a Szoliszkót (2414 m) s a hátsó Bástyát (2334 m). A horhosok közül itt a Sparalyuk (2176 m) volt a leghíresebb s egyúttal a leghírhedtebb, míg dr. Otto a mult évben meg nem győződött ennek könnyen járhatóságáról.

Július 18.-ának hajnalán az idén Csorbáról eljutottam a sívár, vízszegény Szucha-Voda-völgybe Innen törmelék-lejtőkön át könnyű fölmenni a Krátkára s az Osztrára. A Krátkán kőoszlopot, az Osztrán még háromszögelőrudat is találtam, melyet alkalmasint a legutóbbi hegyfölméréskor állítottak föl. Annál inkább érdekelt azonban a Szoliszkó-gerinc, melynek vadúl csipkézett tornyai az egész Furkota-völgyön uralkodnak s amely éjszak felé a karcsú Furkota-csúcsban (2405 m) végződik. Elhatároztam tehát, hogy a legközelebbi napou bejárom a Szoliszkó-gerincet.

C) A Szoliszkó-tornyok első megmászása.

E fölséges gerincről, mely oly vad, mint kevés más a Tátrában, eddig teljesen hamis tudósításaink voltak.

Tizenkét nagyobb torony alkotja, melyek közül hat csaknem egyértékű. Dél felé két alacsony előőrsöt (2119 és 2099 m.) tolva emelkedik a Szoliszkónak a Csorbai-tóhoz legközelebb fekvő s eddig egyetlen meglátogatott csúcsa, helyesebben a Csorbai-Szoliszkó-csúcs (2336 m). Kilátás innen nincs; éjszokról nálánál magasabb csúcstestvérei takarják, lejtői szelídek; ezeknél fogva a turista-világnak nem nyújtott semmi érdekeset és senki sem emlékszik arra, hogy ki állította itt föl az első kőembert. Ezt a csúcst a gerinc többi részétől a mélyen bevájt Szoliszkó-horhos (2302 m) választja el, mely a Furkota-völgyet összeköti a Mlinica-völgygyel. De a horhoson túl fekvő három torony egészen más világhoz tartozik. Csiszolt falakban fölnyúlva, rendkívül hasonlítanak a Bibircs-tornyokhoz s a gerincnek ez a vad jellege megmarad a Furkota-csúcsig. A Szoliszkó-horhos után következik a Döller-torony (2380 m), a Münnich-torony (2392 m) és a Lővy-torony (2369 m). Azután a gerinc az Otto-horhoson (2320 m) és három alacsony tornyon át az Anna-horhos (2314 m) mély sziklakapujához süllyed le s Kőparipává (a leghosszabbak egyike a Tátrában) szűkülve, vadul nyúlik át az Anna csúcsához (2414 m); ezt az utóbbit a katonai földrajzi intézet helytelenül a Szoliszkó-csoport legmagasabb csúcsául jelezte.*) Az Anna-csúcs után pompás torony következik; olyan, amely alapjánál szűkebb, mint a csúcsánál. Ezt a síma, meredeken a mélység felé hajló táblákkal páncélozott Nagy-Szoliszkó-csúcs (Aerometer 2426 m) követi.**). Járhatatlan gerincével alacsonyabb tornyokon át a Lorenz-horhoshoz (2314 m) és a Furkota-csúcsához (2405 m) süllyed le, mely utóbbinak törmelékes, mindazonáltal mégis karcsú ormát jól meg lehet tekinteni a Nagy-Szoliszkóról.

A 18-adikára következő éjszakát, dacára az esőnek, Spitzkopf Pál kalauzzal egy száz esztendőös cirbolya-fenyő alatt, a Furkota-völgy alsó részében töltöttem, közel a patakhöz. Éjjel, mikor tűzünk kialudt, egy fekete, nagy állat jött hozzánk látogatóba; de mivoltát a sötétség miatt

*) Az aerometer itt 2414.8 métert mutatott, amit a táborkari térkép a Szoliszkó-gerinc legmagasabb pontjának jelez. A szomszédos Nagy-Szoliszkó azonban jóval magasabb, 2414 méternél kétségtelenül főlebb emelkedik, ami a közeli Furkota-csúccsal (2405 m) való összehasonlításból kiderül.

**) Nézetem szerint célszerű, ha a csoport legmagasabb tornya is ennek a nevet viseli. Ezt a csúcst tehát Nagy-Szoliszkónak, az eddigi Szoliszkót (2336 m) pedig Csorbai-Szoliszkónak nevezem.

nem bírtuk fölismerni. Kétségtelenül eléggé félt a világozástól, hogy jégcsákányaink és revolverem tájékából visszahúzódjék, mikor a tűz újból föllobogott; sietve törtetett át a törpefenyő-bozótan. Jókor reggel (már 2 órakor) elléptettünk a Furkota-tavak mellett (itt egy fölfalt tehén gerinccsigolyái heverték, főlebb pedig, a Wahlenberg-tó mellett egy még vérző zergecomb) s a tófalon áthágva elértük a hőség dacára még jéggel fődött Alsó-Wahlenberg-tavat (2060 m). A tájékozódás mindig nehezebb, mert az ég felé törő Szoliszkó-tornyok egymás mögött fölnyúlva, lehetetlenné teszik annak eltalálását, hogy melyik közülök a legmagasabb. Pázsitszalagokon át fölkészünk egy vízvájt mederhez. Ez másolat fajtája a Felkai-völgy felé leereszkedő Bibircs-medernek. — Följebb sziklafolyosóba jutottunk, melyet rengeteg, a mederbe szorult függő sziklatömb zár el. $\frac{1}{2}$ 7 órakor elértük a gerincet. Bemehosodott, erősen hajló táblákból van összeállítva s nagyon meggondolást parancsolónak látszott. Fölveszem a kúszócipőt, magamra erősítem a kötelet s biztatom kalauzomat, hogy csak kövessen. A »Kőparipák«-on áthatolva, nem minden veszély nélkül elérjük az Anna-csúcsot. Legközelebbi szomszédunk a Nagy-Szoliszkó. Gyönyörű innen reánézni és függő, szaggatott gerinctábláival zsindelelyel fődöttnék látszik. Legyezőszerű fűrészfogakkal, melyek azonban járhatatlanok, nyúlik át csúcsunk a főoromhoz. Nehány zerge mégis zergecsapást árult el nekünk a Mlinica-völgy oldalán, ahol az ember ezt az akadályt egy keskeny, a hótól már megszabadult törmelékparkányon (de csak nagy óvatossággal) megkerülheti. Még néhány, pázsitszalagokkal áttört fal, s a Szoliszkó-csúcson (2426 m) állunk. Ezt a legmagasabb csúcsot túlhajló sziklafog alkotja, mely alatt az ember — akár csak tető alatt — leülhet. Ezen kőhalmot raktunk, alája pedig gyújtófaskatulyát rejtettünk, melybe vizitkártya hiányában aláírással ellátva Spitzkopf kalauzkönyvének egyik lapját tettük. A kilátás innen (délelőtt $\frac{1}{2}$ 8 óra) szép. A Furkota-kúpon túlról a Triumetal-csúcs és a hosszú Hrubó-lánc tekint át. A Furkota-völgy talpán a jégbe takart Wahlenberg-tavak nyugosznak, fölöttük a Szedilkó és Osztra, valamint a Kriván királyi pirámisa. Az egész Mlinica-völgy tárul föl tekintetünk előtt. A jéggel övezett Csorbai-csúcs, a Hátulsó-Bástya, a Sátán, fölötté a Mengusfalvi-csúcsok vonulata s a távolabbi csoportok egymás mögé sorakozva tűnnek föl. Dacára a kora reggeli órának a hőség borzasztó (+ 42° C). Érintésre a

szikla égeti a kezét. A hegyoldalakon szemünk láttára olvad a hó. Szorosan a csúcs alatt széthullott, mállott zergecsontvázat leltünk. A fogak akkor is megvoltak az állkopcsokban, ámbár lehet vagy tíz esztendeje, hogy itt hever. Hosszú lábszárcsontjait rúd gyanánt dugjuk kőrakásunkba.

Az Anna-toronyról kötélén eresztettem le kalauzomat, hogy fényképező-készülékemet fölhozza. Ezután hóval takart folyosón és meredek pázsitlejtőkön át leszállunk a Mlinica-völgybe. A felső Zerge-tó fölött az emelkedés fele táján több sziklahasadékon átvágunk s mállott falon át fölkúszunk a Lövy- és Münnich-toronyra. A leszállás kötélén történt a Szoliszkó-horhos felé, innen pedig az alsó Zerge-tóhoz (1937 m), ahol annyi vizet ittunk, hogy — amint kalauzomat biztosítottam, — a tó színe észrevehetően leszállott.

2. A Jegestavi-csúcs első megmászása (2400 m).

Július 29 edikén id. Hunsdorfer kalauzzal omnibuszon hagytam el Tátrafüredet, s délben a Poprádi-tóhoz érkeztem. Ennek tiszta hullámain gyöngye szellő fodorítá és hűvös köszöntést hozott a Törmelék-völgy főnhómezőiről, melyek fölött a Jegestavi-csúcs nemes alakja trónol. A gyönyörű Törmelék-völgyön átvándorolva, lilaszínű harangrojtokkal koszorúzott havasi lápokon keresztül s a hóval koronázott Luka-hágó mellett elhaladva, két óra alatt a Jeges-tó katlanjában állottunk. Sívár hókatlanból nőnek ki a Vaskapu simított falai. Jobbról a Jegestavi-csúcs fenyeget, balról a Márta- és Tátra-csúcs zeg-zugos ormai állanak. A középső hómedret választjuk. Egyszerre a hó a mederben hatalmas középhóerkélylyé halmozódott, s amikor e helyre értünk, nem maradt hátra egyéb, mint a függőleges erkély átkúszása. A hómederből a falra átjutni sem könnyű. A felső kémény csaknem fogódzó hely nélkül való, s így a leszállásnál itt le kellett csúsznunk. A gerincet a Koncsisza-horhos fölött értük el, ettől pedig kurta »Kőparipán« s egy utolsó falon át a csúcsot (délután 4 órakor).

A kilátás meglepő, nagyszerű volt. Nyugaton a Mengusfalvi-csúcs sápadtan fölfénylő jég hullámai fölött már nehéz ködsávok heverték, melybe lassanként belépődött a leáldozó nap sárgás pírja. De a homályos sarga szín mind sötétedik s szürkén fátyolozott bíborvörösbe megyen át. Végül leszáll a nap. Nem volt ragyogása.

Nem ontja ki többé azt a vakító fényt, mely éltet. Nem irgalmazott. Ugy világított, mint egy vérvörös, óriási hostya, melynek vére az égbe, a ködbe, a végtelen távolba foly. E hostyán hiányzik az isteni fény tiszta sugara, hiányzik a megváltás ereje. Titáni oszlopokhoz hasonlóan támasztották jobb felől a Tátra-csúcs és annak bolygói, a vad Ganek s a ferde Márta-csúcs az ég boltozatát, melynek túlsó szélét a mindent elnyomó Koncsisza-tornyok tartják fönn. A kőember alatt, melyet a Batizfalvi-lejtőn állítottunk föl, elrejtettük a vizitkártyával ellátott üvegepruvettát s a völgybe szállunk. Már éjnek idején értük el a Majláth-menedékházat avval a meggyőződéssel eltelten, hogy a Jegestavi-csúcs nyújtotta kilátás messze fölülmúlja a Tengerszem-csúcsét.

3. A Mengusfalvi- és az Ökörhát-csoportról.

A) A Fischer-torony (2377 m), a Lucifer, a Sas-csúcs (2338 m) s az Ökörhát-torony (2329 m) első megmászása.

Az éjt a Majláth-menedékházban töltvén, 30-adikán hajnalban a Hincói-tavakhoz indultunk. Eme, a Tátrára nézve jelentős tótükrök engem megleptek. Útközben elhaladtunk egy a törpefenyőbeu éjszakázó, fiatal emberekből álló társaság mellett, akik bennünket későbbben a tófalnál utól is érték s a Vadorzó-hágón át másztak. Köztük volt Drant. Lustgarten László, krakói jogász. E halatlan gyorstempó láttára nem tudtam megszabadulni attól a gondolattól, hogy a hegyek sem értik mindig a tréfát. Hogy ez mit jelentsen, azt a tisztelt olvasó majd megtudja.

A Nagy-Hincói-tótól nehezen járható pázsitlejtőkön és falakon át a gerincre másztunk, melyet az egyik oldalról a hatalmas Fischer-torony köt össze a Mengusfalvi-csúcsokkal, míg másik oldalán a Hincóitavi-csúcs cukorsüvege szegélyezi. A Feketetavi-csúcsra (2405 m) akartunk mászni, de ezt nem tudtuk megközelíteni; egy áthághatatlan, mélyen bevájt vízmeder választott el bennünket tőle. Orkánszerű vihar, mely minden pillanatban fölborítással fenyegetett és jéghideg ködceppeszkéket vágott a szemünk közé, sok alkalmatlanságot okozott. Dacára ennek más szurdokon másztunk keresztül és keskeny párkányokon fölkapaszkodtunk a Fischer-toronyra (2377 m), ahol Hunsdorfer néhány kőből oszlopot emelt.

Semmi sem volt már szabad a ködtől, csupán csak az 1000 m-nyire lábaink alatt tátongó Halastó-kazánba való letekintés. A toronyról kimondhatatlan fáradsággal kötélen ereszkedtünk le, a gerincen négykézláb csúszva (hogy a szél le ne dobjon bennünket); így haladtunk a Feketetavi-csúcs felé. A heves szélvihar arra kényszerített bennünket, hogy nagy kövek alatt keressünk menedéket. A nagy kövek s a talaj közti réseket amennyire lehetett kisebb sziklatuskókkal kitömtük és fázva, fogvacogva feküdtünk menedékepítményünk mögött abban a reményben, hogy a szél majd elül s mi vagy megmászhatjuk a Feketetavi-csúcsot, vagy megkezdhetjük a visszavonulást (mert ez is kizártnak látszott) haza felé. Azonban egyre erősödött a szél, s mi sorsunkba beletörődve arra határoztuk el magunkat, hogy a Fischer-toronyon át visszakúszunk, ami sikerült is, miután a ferde, veszélyes párkány átmászása előtt kivártuk a szélrohamok szünetelését.

Túl a Hincótavi-gerincen, az Ökörhát tágas görgeteglejtőjén csendesebb volt a levegő, s így az ő tornyainak a megmászásához fogtunk, amelyek ezt a görgeteglejtőt koronázzák. Az ördögfejhez hasonló Lucifer, a tömzsi Ökörhát-torony nem okoz jelentősebb nehézséget. Csak a Sas-csúcs síma, sírfekete tornya fékezte egy pillanatra győzelmes előrenyomulásunkat. Mindenütt raktunk egy-egy pár kőből gúlát. A görgeteglejtőn gyorsan ment a leszállás, míg azokba a lecsiszolt falakba kerültünk, amelyekben ez alatt végződik. Símafalú folyosóban, hómezők mellett névtelen tavacskához érünk, végül pedig a Békás-tavakhoz, ahonnan már csinált ösvény vezet a Poprádi tóhoz.

B) A Feketetavi-csúcs (2405 m) és a Kolbenheyer-csúcs (2403 m) első megmászása.

Mikor 9-edikén reggel gyönyörű időben — ezúttal anyám társaságában — a Hincói-tó mellett állottunk, már okosabbak voltunk, s a Fischer-torony alatti vízmeder mellőzésével egyenesen a Feketetavi-csúcs szakadékeinak tartottunk. Egészen síma, nehezen járható falakon át oldalfolyosóba szállottunk, följebb kényelmes törmeléklejtőre értünk, továbbá a gerincre s a nyugati csúcsra (2404 m; kőrakás és epruvetta). Innen meredek pázsítfoltokon át a Tengerszem-tó völgye felé leereszkedtünk, és újból fárasztóbb kúszással megmáztuk az oszlopszerű

sziklatömb által alkotott Feketetavi-csúcsot. (2405 m. Itt újból kőembert raktunk össze. Pléhdoboz vizitkártyákkal). Innen az ember egyenesen lelát a Tengerszem-tó fölötti hóteknőbe s áttekint a Tengerszem-csúcsra éjszakeről fölvezető zezugos ösvényen, mely mint mindig, e napon is nagyon népes volt. A Zabie-gerincen túl 3 gúla áll csatarendben: a Jégvölgyi-, Vöröstavi- és Fehértavi-csúcs. Magasan nyúlik föl a Tátra- s a Chalubińsky-csúcs, míg a Sátán-láncolat a Hrubóval egyetlenegy sziklatömkeleggé egyesül. A hihetetlenül éles és mállott gerincen egy darabig a Vadorzó-hágó felé tovább mászva, egy meredek, darával földött mederbe értünk, melyen át a Vadorzó-hágó (2302 m) pázsitterületeire léptünk. A Vadorzó-hágótól a túlsó gerincen kúsztunk tovább. Ez nem-sokára nehezen járhatóvá lesz. Mozgó tömbök hevernek fönt, melyeken át kell tornászni. Azután egy meredeken a mélység felé lejtő, mállott pázsittal következik. Félkör alakú mederben az ember a Chalubińsky-csúcs és a Kolbenheyer-torony közti gerinc felé tart, s az utóbbi tornyot a nagy sziklafog melletti oldalról mászsa meg. (12 óra; kőember). Visszatértünk a Vadorzó-hágóhoz. Az innen levezető út, mely meredek falak fölött elterülő törmelékletjőkön visz át, ismeretes.

4. Az Englisch-út.

*A Lengyel-nyeregtől a gerincen a Ferenc József-csúcsra
(2664 m).*

A) A Litvorove-tornyok első megmászása.

A Halastóhoz vezető országút fölépítése óta, de különösen attól a pillanattól kezdve, amelyben e tó mellett létesül a tervezett Tátraszálló, azt hihetné az ember, hogy a lengyel Tátraegyesület Pol Vince-menedékháza fölöslegessé vált. Azonban az én, a Ferenc József-csúcsra vezető új utam ismét létjogosultságot ad neki, mert ez a lengyel turistának lehetségessé teszi azt, hogy e menedékháztól egy nap alatt mászhassa meg a Ferenc József-csúcsot. A Ferenc József-csúcsra vezető Englisch-út ama régóta keresett, a Lengyel-nyeregtől a gerinc mentén (csak csekély eltérésekkel) egészen a Tátra uralkodó legmagasabb ormáig vezető gerincút. Dr. Ottonak és Darm-

städter tanárnak Stabeler János híres Dolomit-kalauzzal (Niederwieserneck is nevezték; a déltiroli Taufersből való; tavaly lezuhant a Schlafranernockról és meghalt) tett számos kísérlete ébresztette föl bennem a lehetőség gondolatát. Más változata ennek az útnak a Kacsavölgyön át a Litvorove-horhosra vezet, s ott egyesül az Englisch-úttal. Ha a Magyarország. Kárpát-egyesület vaskampókat tétetne a Nagy-Litvorove-toronyra (2547 m), melynek vadul szaggatott tornyai — olyan gótika, mintha a halál eszelte volna ki, — sok hegymászót visszariaszthatnának, akkor ez az út a turistavilág nagy része számára »élvezhetőbbé« válnék.

Mint a Lomnici-csúcsra vezető Jordán-út analógja, az Englisch-út az összes csúcstornyokon fut végig, s épen úgy mint amaz, éjszokról. A Lengyel-nyeregtől (2196 m) az ember érinti a Felkai-csúcsot (2320 m), innen könnyedén fölmászik a Wagner-csúcsra (2431 m) s az utat némileg a gerinc (Litvorove-horhos, 2400 m) alatt mállott falakon át a Kis-Litvorove-torony lábáig folytatja. Ennek ferde, fantasztikus ormát az ember a Kacsavölgy oldala felé, keskeny, exponált sziklapárkányon megkerüli. Ha elértük e túlhajló torony éjszaki oldalát, lovagló ülésben emelkedünk föl egy keskeny gerincén (2492 m). Ott van a mi kis kőemberünk, zöld, 3 decis borospalackkal s vizitkártyákkal. A nagyon különös kilátás kiválóan szép a Vaskapu irányában, melyen át a Vizoka fenyegetően int felénk. A Koncsisza-tornyok s a Batizfalvi- és Jegestavi csúcs vadul szaggatott gerincei kullisszaszerűen sorakoznak egymás mögött. Rettentően és síma sziklatáblákban emelkedik föl a közeli Nagy-Litvorove-torony (2547 m). Idegizgató látvány. Nagyon nehéz kúszással (a Felkai-völgy oldalán), miután havas folyosón gázoltunk keresztül, elérjük ennek csúcsát (kis kőember, kártyák nélkül). s a gerincen tovább hatolunk a hármas ormú Lavina-csúcsig (2601 m; itt póznás kőgúlát emeltünk). Ennyire követtük augsztus 24-ikén az Englisch-utat.

Mínthogy e nap reggelén sokáig hiába vártunk id. Hunsdorfer kalauzra, aki nem kapott határozott utasítást s ezért nem jött, anyámmal egyedül keltünk útra (reggel 5 órakor). Alig haladtunk el a Ferenc József-csúcs Karczmark-sziklamedre mellett (a Hosszú-tó fölött), ahol a Brandes lezuhanására emlékeztető kereszt állott, e mederben borzasztó lavina gurult alá. Főnt letört egy hatalmas hóérkély s zuhanásában egész főnhómezőket és

háznagyságú sziklatömböket ragadott magával. Bömbölve feleltek a Bibircs-tornyok a Ferenc József-csúcs ágyúdörgésére. És az egész völgykatlan dübörgött a zuhanó tömegek hatalmától, melyek finom jégpora körülöttünk sziporkázott. Hómezők mellett elvándorolva, majdnem elértük már a Litvorove-gerincet, amikor észrevettük, hogy valaki lélekzetveszítve utánunk nyomul. Ki volt? senki más, mint a derék Hunsdorfer, aki — mikor indulásunkat megtudta — aggódva jött utánunk. No megállj, gondolám, s imígyen üdvözöltem őt: »Jó reggelt Hunsdorfer! De nagyon siet, és különös, maga ugyanarra a csúcsra megyen, a melyikre mi. . . . Vagy úgy! hát mikor Tátrafüredre ért, üres fészket talált ebben a szép időben; persze! No ha jól viseli magát, fölvezetem, de ma én leszek a kalauz!« Hunsdorfernek az egyszer egyéb nem maradt hátra, mint az én vezetésem alatt a turistát játszani. E napon a Lavina-csúcsig hatoltunk. De az Englisch-út ügye nem nyert végleges megoldást. A leszállásnál — hogy vizet ihassunk, — pihenőt tartottunk a Nagy-Litvorove-torony hómedrében (a Felkai-völgy felé) s egyszerre csak néhány malomkerék nagyságú szikladarab*) szakadt le fejünkre a hómederből, úgy hogy alig tudtunk idején félre ugorni. Sőt érték is anyám lábát, ruháját. 7-edikén átmásztam a Ferenc József-csúcson (a hosszan elnyúló gerincen; 2 köember) s az alacsony előtornyon, melyet Darmstädter-toronyoknak (2624 m) nevezek, az ismeretes keskeny folyosón át, melyben fönt az a beszorult függő sziklatömb található, a Tetmajer Kázmér-réshez (2550 m) le s aztán a Róth Samu-csúcs nyulványán át abba az S-alakban végződő folyosóba**), mely lehúzódik a Kacsavölgybe. Eleintén nehéz a kúszás, aztán sok a görgeteg (azon a helyen, ahol a »Sziklakések«-ről jövő medrek összefutnak). E kirándulás által csupán a már dr. Darmstädter által föltalált út némi kitérítést értem el, t. i. a Tetmajer-horhostól a Róth Samu-vállhoz egy alacsony tornyoson át vezető útét (különben könnyű), valamint elértem általa annak a lehetetlenségnek tartott leszállásnak a földérítését is, mely a Róth Samu-csúctól (tehát a Ferenc József-csúctól is) a Kacsavölgybe vezet.

*) E sziklatömbök zuhanás közben természetesen széjjelrepednek; belsejük pompás, narancssárga kristályokat mutat, mintha a legszebb achátból valók volnának. Egy példányt ezekből a Kárpátmúzeum számára átadtam Róth M. tanár úrnak.

**) Szorosan a Róth S.-csúcs (2630 m) alatt kezdődik, annak a »Sziklakések« felé fordított oldalán.

**B) A Róth Samu-csúcs (2630 m) első megmászása s az
Englisch-út befejezése.**

Augusztus 26-odikán id. Huusdorfer kalauzzal a Darmstädter-útra indultam. Két zerge s egy zergegödölye két hómező között, egy keskeny hasadékban vezető új bejáratot árult el nekünk a Róth Samu-csúcs falai közé. Följebb ámitó pázsitfoltcskák következtek. Én elül kúsztam, s amikor alattam egy ily foltocska levált, a szó szoros értelmében fél kézen függő helyzetben maradtam. Huusdorfer macskamódra vetette magát rajtam keresztül, s hogy e veszélyes helyzetből kimenekültünk, ez csakis az ő ügyességének köszönhető.

Följebb hófalon át vezetett az út, melyet — hogy rajta átjuthassunk, — átvágtunk, azután meredek görgeteglejtőn, végül pedig sziklákön át föl a Róth Samu-csúcs ormára, úgy hogy az ember a Tetmajer Kázmér-rés mellett jobb felől levő hómederbe száll. A 2630 m magas ormon 2 gúlát emeltünk: egy nagyot a Felkai-völgy fölött, mely a kártyákat tartalmazó pléhdobozt rejt, s egy kisebbet.

A »Sziklakések« hajsza keskenységű gerincén a Felkai-völgy felé leereszkedve, nagyon nehéz kúszással elérjük a Lavina-csúcs felkavölgyi lejtőjét, melyen újból rátaláltunk cölöpünkre. A leszállott köd miatt ismét a Darmstädter-úton át másztunk le. Lejebb, az álnok pázsitfalakba vaskampókat vertünk s kötélén ereszkedtünk le. Sokáig kiáltozott itt felénk a Lengyel-nyeregről egy társaság, mely eltévedettnek hitt bennünket. Esni kezdett és már sötét volt, amikor a veszélyes leszálláson túl voltunk s a Hosszú-tónál cipőinket (16 órán át volt a kúszócipő a lábunkon) újra megtaláltuk. Legfőbb ideje is volt, mert kúszócipőnk már négy óra óta lyukas volt.

*

E kirándulással befejeztük az Englisch-utat, mely a Lavina-csúctól a »Sziklakések«-en (2570 m) át a Róth Samu-csúcsra (2630 m), ettől a Tetmajer Kázmér-réshez (2550 m) s innen (a Darmstädter-följárat részben való felhasználásával) a Darmstädter-toronyra (2624 m) s a Ferenc József-csúcsra (2664 m) tovább vezet. A teljes följárat a Lengyel-nyeregtől a Ferenc József-csúcsra 8–9 óráig tart. A Ferenc József-csúcsról igen meredek, síma

gerinc*) (melyen át 7-edikén fölmásztam) félköralakúan vezet le a Tetmajer Kázmér-rés hófala felé. E medren át (eleintén a Ferenc József-csúcs kis és nagy orma között) az ember esetleg kötélén is leereszkedhetnék. De ez mindenesetre még nehezebb, mint az az igen veszélyes följárat, melyen én mentem át rajta. Itt sodronykötél jó szolgálatokat tenne, s ajánlatos volna annak oly módon való megerősítése, ahogyan ez a nagy-Tribulauon (Tirol) történt. Ha az ember a medren át való leszálláson a Darmstädter-útnál említett hófalat elérte, innen az én, a sziklába vert kampóim segítségével az ámító pázsitfoltokon át kötélén leereszkedhetik s a Hosszú-tóhoz lekúszhat. Ez a leszállás a Ferenc József-csúcsból a Hosszú-tóig vagy 4—5 órába kerülne.**)

Ha ezt az új föl- illetve leszálló utat összekötjük az Englisch-úttal, akkor az egész a Tátra legnehezebb kúszó-kirándulásainak leghosszabbikát alkotja. Bár nehézség s a mászóhelyek veszélyessége dolgában a Hegyes-torony túl tesz rajta, azonban mindenesetre figyelmet érdemel az a körülmény, hogy ott a tulajdonképeni kúszásra 6 óra kell, itt ellenben annak a háromszorosa.***)

5. A Lomnici-csoportból.

A) A Waisz-csúcs****) (2490 m) s az Eljasz Valér-csúcs (2493 m) első megmászása.

Magas friss hó borítja a talajt, amikor 24-edikén anyám társaságában az ünnepies fehérbe öltözött öttavi kazánon át vándoroltam. Nem volt kész tervünk s csak

*) E folyosón keresztül a Ferenc József-csúcsra való fölszállás könnyen kombinálható az Englisch-úttal, amennyiben a Lengyel-nyeregéről jövő turista a Róth Samu-csúcsról k. b. 200 m-nyire leszáll a Felkai-völgy felé s aztán a Tetmajer-rés alatti hószurdokon átvágva neki megy a folyosónak. A hófaltól 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt eléri az ember a Ferenc József-csúcs főormát. A turisták átlagának azonban komolyan ajánlom, hogy ezt az utat kerüljék.

**) Mint a Hosszú-tótól való fölszálló út, ez a Darmstädter-út első részeinek jelentékeny rövidítése, mert a Tetmajer Kázmér-résen át való kerülőt mellőzi.

***) Legjobban megközelíti — ámbár könnyebb — a következő út: A Zöld-tótól a Fecske-toronyra s a Jordán-úton át a Lomnici-csúcsra. Innen vissza a Zöld-tóhoz.

****) Dr. Waisz Miksa (Budapestről) tiszteletére elnevezve, aki a Szalóki-csúcsra vezető utat építeti.

a pompás téli táj szemlélésében akartunk gyönyörködni. Föltűnt előttünk a Zöldtavi-csúcson a »Kőtoll« (Pióro) kötőtűszerű merész tornya, s meglátogattuk. A puha, mély hóban jól esett a mászás és így föl-kúsztunk a Waisz-horhosra a Zöldtavi-csúcs utolsó nagy gerinctornya mögött s különös nehézségek nélkül megmásztuk a szomszédos Waisz-tornyot (2490 m). Itt néhány követ összedobva a horhoson át visszatértünk. A völgyoldalon ferde törmelékmederre bukkantunk, mely nehézség nélkül fölvezetett bennünket az Eljasz Valér-csúcs (2493 m) hosszan elnyúló taréjának gerincére. Innen a csúcsig nehéz járású, lépcsőszerű kőzet van. (Főnt kis köembert állítottunk, kártyák nélkül.) A Jégvölgyi-horhosba s a Függő-Hó-csúcs éles gerincére való letekintés figyelemre méltó.

B) Részben uj leszállás a Lomnici-csúcsról (2634 m) a Zöldtóhoz. Lustgarten holttete, a Sírkert-torony (2517 m).

Augusztus 12-edikén reggel fél 5 órakor a Lomnici-csúcs tetején állottunk, melyet saját útunkon a Kőpataki-tó felől másztunk meg. Körülöttünk a néma, magasba törő csúcsok, fölöttünk a menny kék harangja, mely alatt a nyári hajnal aranypor-fátyla függött, csillogva — rezegve, egyetlen egy glória. A síkságból zümmögő, cirpelő nesz: a közeli, távoli harangszó. A fenyvesekből, melyek zöld, királyi uszályokként hullámszottak le a hegy-óriások övéről, úgy hangzott föl, tompán és bűgva, mint a távoli orgonaszó.

Mélyen lábaink alatt, a Villa-csúcs vasfekete alján nyílik a világtól elzárt Nagy-Papirus-völgy, mely az óriási Papirus-főnhavat rejtí. A mi Tátránk e legnagyobb jégmezejének hatalmas jégnyelve k. b. 800 m-nyire a Lomnici-csúcs alatt, szürke törmelékhalmonokon végződik.

Tekintetem most a völgyfenéken jár s egy különös tárgyon megakad. Valami hosszúkás, fekete-fehér tárgy hever ott, a mélység szürke törmelékének közepén. Gyakorlott szemnek, mint amilyen az enyém, világos, hogy ez a tárgy a főnhómezőről jutott oda, mert közel feküdt annak alsó széléhez. »Vajjon mi lehet ez?« — »Alkalmasint pázsitdarab, mely valahonnan levált« gondolta Hunsdorfer. »Jó-jó! hanem a íhérség?« — »Tudom is én!« — »Hallja Hunsdorfer! ez a jószág meglehetősen hasonlít egy elszabadult hátzsákhoz, mely a havon át estében kinyílt, ott lent zátonyra jutott és kiborult!« — »Kimult zerge csak nem lehet, mi volna akkor az a fehér

ség?!« — »No ez a tárgy a törmelékmezőbe semmi esetre sem tartozik, szinte zavaróan hat benne«.

Egyelőre a Villa-csoport földerítéséhez fogtunk, s én e célból a Lomnici-csúcsról a Zöld-tó felé vezető utat választottam.

E reggelen az amúgy is síma szikla fölöslegképen jéggel volt bevonva. »Glazuros«-nak nevezi ezt a hegymászó s óvakodik tőle. Óvatosan lépkedtünk tehát lefelé s magunk elé tekintettünk.

Itt-ott egy kis kiugrás, a legközelebbitől akkora távolságban, hogy azt legördülő test csak salto mortale-val érheti el, s aközben egyéb nem volt, mint a hirtelenül lezuhanó barázdák, amelyek oly kevés fogódzót nyújtanak, hogy a szél még a finom kavicsot is végtelen folyásban lejjebb és lejjebb sodorta közöttük a mélységekbe, amelyek nagyon sötét, éhes szemekkel néztek föl reánk.

A szemben álló Fecsketoronyról áthangzó hirtelen fölkiáltás ébreszti most föl a hegység visszhangját. Dr. Jordán ez az ő társaságával (dr. Novicki, Chmielovszki J. urak és Spitzkopf Pál, Bachleda Kelemen, Gascienica Sijany kalauzok).*)

Azt a híres sziklapárkányt, mely a Villa és a Késmárki-csúcs falain lekigyózik, helyenként alig 20, de legfőljebb 80cm széles s amely laza, csúszékony törmelékkel van fődve, egyedül Bachleda Kelemen lengyel kalauz ismeri.**)

1878 óta, amikor itt mint első Pawlikowski lemászott, őt is beleszámítva alig öt személy járt e párkányon. Én csak az irodalom nyomán tudtam róla. Nem csoda tehát, hogy nem találtunk rá s rettentő szakadékfalak közé kerültünk, ahonnan lehetetlenségnek tetszett a Pápirus-völgybe való leszállás. A Késmárki-csúcs alatti hómeder***) a szakadékképződések miatt járhatatlannak látszott, s ezért arra határoztam magamat, hogy kampókat veretek a sziklába s egy szűk, függőleges kéményen át kötelen ereszkedem le. Előbb azonban megfigyeltük a Villa-horhost. Innen bámultam meg a Késmárki-csúcs falát is, melyen át tavaly Gadowski Vendel tarnowi lel-

*) Amint későbbben megtudtam, ők voltak az elsők, akik Lustgarten holttestét fél 6 óra felé megtalálták, melyet én azonban (amint leírtam) már egy órával hamarabb láttam meg a Lomnici-csúcsról.

**) Rajta kívül talán Szkokán matlárházai erdőkerülő is ismerheti.

***) Mégis csak ez az, amelyen járni szoktak.

kész leszállott a Zöld-tóhoz. Tisztelet ama férfu előtt, akinek tervén*) különböző ifjacsokák tréfálkoztak.

A nap legteljesebb heve nehezedett a hegyekre. A Nagy-Villa-csúcs (2533 m) síma falain föl-letekintettem. Most kaptam legelőször sejtelmet a szédülésről; úgy éreztem, mintha már látnám, amint hozzám fölmászik — lassan, mindig közeledve — mind biztosabban, míg az egész szikla egyetlen egy rengeteg sárkánynya változott, mely gyöngyházfényű testével a napon hevert s mintha csak meg kellene nyitnia torkát, hogy minket elnyeljen. Bizonyára így történt, hogy ebbe bele is estünk. Bele annak fehér ízzású bástyái és szakadécai közé, amelyek nem voltak egyebek, mint a leselkedő szörnyeteg fogai.

Magasan fölöttünk a kékségben sötét pont volt látható. Mozgott, egy ideig mozdulatlanul állott, hogy azonnal lecsapjon — egy keselyű.

Zörögve zuhan le a kötél a karikás kapcsokon át a mélységbe. Ezt mindkét kezemmel átfogva, elsőül csúsztam le. Mikor már leoldottam magamról a kötelet, anyám következett, azután Hunsdorfer. E leszállás közben a szem többször akad meg ama fekete-fehér talányon a völgykatlanban. Végre elérjük az utolsó falat. Ez túl-hajló kéményben, mely a főnhómező fölött hirtelenül végződik, szakad meg. E kéményen, vagy jobban mondva kéményszerű hasadékon át lebeg le a Rézpadka-vad-patak vízesése a mélységbe. A vízfolyás kellő közepén ereszkedem le a kötélén. Jéghidegen járja át ruháimat a víz, míg a két kezemmel a kötélén függök. De a kötél rövid s csak a kémény közepéig ér. Egy k. b. 4 m magas ugrás (egyenesen arról a kötélről, melyen függtem) a meredek hómező jeges nyelvére elkerülhetetlen. Hát így lógtam mint első a kötélén, a kéményben. Az ugrás sikerül. A többit fölfogom. Anyám turistabotja esés közben szétforgácsolódik.

Esti fél 5-re jár az idő. »No de most igyekezzünk, hogy a sötétség beállta előtt lejussunk, hisz ott van még a Papirus-fal!« Leszánkázom a havon. A fekete-fehér tárgy már nincs messze, én pedig biztos voltam abban, hogy 12 óra óta tartó kíváncsiságomat végre saját szemeim-mel kielégíthetem. Egyszerre csak látom, hogy e tömeg-

*) Gadowski lelkész az úgynevezett Sas-út (Orla perő) kiépítését tervezte a lengyel Tátra összes csúcsain át. Több illetékes és nem illetékes személyiség szolt hozzá (mint éféleügyeknél általában); ezek a szerzőnek sok keserű órát okozhattak.

ből két cipős láb áll ki. »Hunsdorfer!« kiáltám, »Hunsdorfer! hisz ember ez!« s előre rohantam.

Hunsdorfer, az utolsó, még ott lóg a falon. Áttekint hozzám. »Persze!« hangzik vissza az ő ajkairól. Nem ügyel többé a lépések biztosságára, lábait laza törmelékparkányokra bízva, melyek alatta a mélységbe omlanak; válogatás nélkül olyan kövekbe fogódzik, amelyek közül némelyik dörögve szökött a főnhómezőre. Nem látta, hogy idelenn nagy, fehér szemfödő terül el, a fénylő jégmező, készen arra, hogy őt is befogadja.

S emellett folytonosan kiáltozza: »Persze!« De a mélység még nem kívánta meg a futót. Ugy volt, mintha láthatatlan erős kezek fogták volna azokat a sziklatáblákat, amelyekre az ő lába lépett: mintha fészükben megerősítették volna ama köveket, melyekhez kezével nyúlt, s csak mikor már neki támasztékot nyújtottak, akkor zuhantak le visszhangozva a kőromok.

Egy ugrás az egyik sziklapadról, s az örült kúszó épen áll mellettem a jégén.

Előttünk egy fiatal férfi holtteste terült el, zöld turistaöltözetben; arcára véres zsebkendő volt takarva. A bukás örülete lendülete*) a jégmező végén túl a sziklatömbök közé lódította őt s itt maradt eszméletlenül. Hanyatt feküdt, fölső teste kissé balra fordult. Lilaszínű, összedagadt kezei még úgy, mint az utolsó életküzdelemben, oldalt tapogatództak. Bal lábáról esés közben leszakadt a harisnya, s a lábikráján néhány sebesülés mutatkozott.

Eltávolítottuk a kendőt. Mély, az állon átmenő, még vérző vágás, melyen már döglegyek vitték végbe üzelmeiket, magára vonta figyelmünket. Az orrtól kezdve, amely be volt zúzva, egyetlen, már bomlófélben levő seb képét mutatta. A megaludt vérből csak a szőke bajusz állott ki. A félig nyitott szájon a fájdalom egy vonása tükröződött vissza, amilyen csak levágott állatokon található néha.

A lebukottnak az esés után még egyszer öntudatra kellett ébrednie, amiről egy nedves, véres, a zsebében talált kendő, (melylyel magát borogatta) tanuskodik. Ezt

*) Becslésem szerint 600—700 m. Drant. Lustgarten László jogász volt, egy krakói orvos fia, aki 10.-én 2 társával, Neufelddel és Ostrowskival kalauz nélkül mászta meg a Jordán-úton át a Lomnici-csúcsot. A Lomnicin állítólag elvált társaitól s este öt órakor kezdte meg a le szállást a Zöld-tó felé.

bizonyítják azok a cukorkák is, amiket maga mellé helyezett, hogy szomjuságát csillapítsa*). Többi tárgyait dr. Jordán társasága helyezte el a feje mellett: zseb-tükrét, zöld krokodilusbőrből való szivartárcáját, pénztárcáját, mely egy a Jordán-utat ábrázoló képes levelezőlapot**) tartalmazott, s az Ottó-felé kalauz legújabb kiadását. Pénzt vagy órát sem az első társaság, sem mi nem tudtunk találni. A kalap s a bot is hiányzott. A halott fekvéséből arra lehetne következtetni, hogy nem messze a Haberl Noack-réstől elcsúszott, a szűk kéményben a fejével többször nekivágódott a falnak, aztán kilódult a főnhómezőre s ezen végigsiklott.***)

Papirus, akiről ezt a völgyet elnevezték, szintén itt uult ki. Tavaly pedig a Villán egy zergehajtó lelte bukásban halálát, s így ez a rettentően szép főnhavasi völgy nemsokára félelmet fog gerjeszteni.

A Papirus-falon át leszállottunk a Zöldtavi-völgybe. Még este, mielőtt dr. Jordán társaságától hír érkezett volna, jelentést tettem a leletről.****) A következő napon, 13-adikán indult el Tátrafüredről a mentő-expeditio, hogy a holttestet leszállítsa; zsákokba varrva, kötél segítségével eresztették le a Papirusfalon. Derék kalauzom, a fáradhatatlan id. Hunsdorfer ragyogó példaként járt itt elől.

17.-én kalauz nélkül újból fölmásztam a Lomnici-csúcsra, onnan leereszkedtem a Kőpataki-tó völgye felé s meredek pázsitfoltocskákon átmászva elértem a Villagerinc élet. Az alacsony Lustgarten-tornyon (2497 m) áthatolva exponált medren át fölkúsztunk a Sirkert-toronyra (nyugati Villa-csúcs, 2517 m). Ide kömbert építettünk.

*) A halál tulajdonképeni oka a megfagyás lehetett, mert a 10-edike és 11-edike közti éjjelen a főnhómezőn feküdt.

**) Ostrowski Kázmér úrra címezve.

***) Mindenesetre sokat tett a szerencsétlenül járt baleseténél a hiányos felszerelés (közönséges cipő, jégcsákány hiánya). Oly hiányosság, amely ellen eddig — sajna! — hiába küzdünk, mert a turisták tömege a hebehurgyaságnak hódol.

****) Dr. Jármay, a tátrafüredi orvos, aki éppen a kávéházban vacsorázott, s akinek mindjárt visszatértünkkor jelentést tettünk, a váratlan baleset hírére egészen oda volt. Bár sejthetett már abból valamit, mikor engem a kalauzokkal, kötelekkel és jégcsákányokkal maga felé rohanni látott.

A keleti (nagy) Villa-csúcs (2533 m) alkalmasint még sokáig szűz marad. Összes oldalairól egyáltalában nem hívogató az ábrázatja, s eddig nem igen akarózik senkinek sem a fölmászás. Magasan nyúlnak föl csiszolt falai, sok sötét dráma játszódott már le feneketlen mélységeiben, s ő a nagy, megmászatlan Tátra-csúcsok legutolsója oly büszkén és önérzetesen emeli föl óriásfejét, mintha az emberkékre való letekintésével ezt mondaná: »Ego ultimus — cave!«

Amiről megfeledkeztünk.

Weber S.-tól.

Úgy látszik, hogy az egyes kirándulások- és csúcsmászásokra vonatkozó ízlés és divat is változásoknak van alávetve. Míg a Magas-Tátra egyes, azelőtt nagyon sűrűn látogatott tárgyait most mindinkább elhanyagolják és elfelejtik, addig más csúcsok és völgyek lépnek előtérbe, melyek ugyan ezelőtt is figyelemben részesültek, de a jelenben fokozott vonzó erővel hatnak és sok turistát csalogatnak magukhoz. Régebben pl. a Kriván szerepelt leginkább a magas túrok között, melyet még II. Frigyes Ágost szász király is megmászott, kinek emlékére 1840. évi aug. 4.-én emléket emeltek;* ma ellenben jobban vonz a Tengerszem- és Ferenc József-csúcsra való kirándulás, s nagy érdeklődést keltenek Englisch Károly lovag, Müller János, dr. Otto stbiek első csúcsmászásai. Ki gondol ma már az Alabastrom-barlangra, annak talányszerű leírására és vízeséseire, míg a barlangligeti cseppkő-barlang látogatóinak a száma tavaly már 25.000-re rúgott, s még mindig emelkedőben van? Ki gondolt még röviddel ezelőtt a Grajnárra, melyet ma ujonnan kiépített, kényelmes úton sűrűn látogatnak, s amely csodaszép kilátást nyújt a Tátra éjszaki részére,** míg már évekkel előbb a Fehérvíz völgyében levő Durlberg szerepelt s a legnagyobb figyelem tárgyát képezte, sok látogatója és leírója akadt, holott ma már úgyszólván teljesen feledésbe került.

Erre az elfelejtett Durlbergre akarnám a figyelmet újból föl hívni, s annak turisztikai jelentőségét ecsetelni, melylyel valóban bír.

* A Magyarországi Kárpátgyesület története, írta dr. Posewitz Tivadar, 1898, 75. l.

** A Fehértavi-csúcs, Weber S.-tól, Kárpátgyesületi Évkönyv, 1891. és 1901. — A Grajnár, Dénes F.-tól. Kárpátgyesületi Évkönyv. 1896.

A Táttra régibb kutatói sokszor beszélnek a Durlsbegről s jellemzik annak sajátosságait és jó tulajdonságait. A többiek között Genersich Keresztély*) emeli ki e hegy ásványbeli, növényzeti és turisztikai jellegét: »A Nyereg közvetlen közelében, az innenső rész határán áll a Durlsbeg, mely — bár alacsonyabb a fönt leírt, az első vonulat kezdetét alkotó mészhegyeknél, — mégis tágas és gyönyörű kilátást nyújt az éjszaki tájakra. Alakja ovális, vagy hosszasan kerek. Csakhogy a hátsó részével úgy a Nyereg, mint a Fecske-hegyre**) támaszkodik. . . . A Durlsbeg alsó táját sűrűn borítja a törpefenyő. A Fehérvíz-völgye ezelőtt egészen evvel a bokorral volt benőve, ami részben még most is úgy van, dacára annak, hogy már sokat irtottak ki belőle. Gyakori volt ott ennek előtte a cirbolyafenyő (Pinus Cembra, L.) is, mely egész területeket borított el, s amelynek gyógyító erejű olajait különösen Ab Hortis Keresztély juttatta érvényre. . . . Ha az ember a Durlsbeg oldalán levő, törpefenyővel takart dombra mászott, megnyílik a Fehértó-völgye, egy remek, regényes hegyvidék. Az enyhe bevágódások- és csúcsoktól mintegy koronázott gránit-hegyek szakadékfalairól ráncokban, barázdákban és csatornáknban fehér vízómlások folynak le, melyek a völgyet sokképen átszelik, a magaslat különböző lépcsőin több kis tavat telítenek s ezekből a nagy, közös Fehértóba ömlenek. Rendkívül szép ellentétjét képezik a határos Durlsbeg kiugró mészsíklái ama szagztatott, függőlegesen hasogatott gránitfalaknak, s a többnyire füves tisztások enyhe emelkedése a tekintetet fölvezetik a hegyekre, amelyeken mérsékelt emelkedésük miatt majdnem egészen át lehet látni. A tóvölgy feneke agyag, melyből a víz kifolyásánál 2 faj — az egyik kék, a másik sárga — fordul elő. A Durlsbeg melletti domb, mely épen ebből áll, geológiai tekintetben fölötte fontos. »Az ily dombokat a természet« — mondja Link az ő *Kenntniss der Mineralien* (Ásványtan, 189. old.) című művében, — »a természet minták gyanánt alkotja, melyekben az ő gigantikus hatásait kicsiben láthatjuk, amennyiben kis telepek alakjában nagyon hasonlólnak a nagyobb hegységeknek számos, hegyekké oszlott rengeteg agyag-

*) Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn, von Samuel Bredeztzy, 1805—1807, Bd. IV, S. 121. (Adalékok a Magyar királyság topográfiájához, Bredeztzy Samutól).

**) Fehértavi-csúcs.

rétegeihez». A Durlberg mészsíkja, melyet valószínűen egy a Fecske-hegyből (Fehértavi-csúcsból) jövő ásványér hat át. Monda szerint e hegyen üldözöttek tartózkodtak, akik a 17. század vége felé kénytelenek voltak ide menekülni. Ezek itt állítólag bányát építettek s a nyert ércből a fehér aranyhoz hasonló fémeket olvasztottak, ebből kanalakat s más eszközöket készítettek, amiket lugas képpel jeleztek; e tárgyak eladásából tartották fenn magukat. Ez a bánya még most élő emberek emlékezte szerint nyitva volt és jól épített földéllal bírt. De most minden összeomlott, s nem lehet már belé jutni. Lent a völgyben s a Durlbergen a többi zuzmók között gyakran fordul elő a Lichen Mandicus is, mely többféle haszna miatt figyelemre méltó».

Igy tünteti ki Genersich, a Tátra elsőrangú ismerője a Durlberget. Hasonló módon jellemzi Sydow*) a Fehérvíz bájós völgyét és a Durlberget, melynek tengerszín fölötti magasságát 5586 lábnyira teszi.

Reyemhol Károly is méltatja a Fehérvíz-völgyének s a Durlberg bájait. A Nyerges állva s előre a Weidau felé tekintve ezt mondja: »A völgyenyílás előtt, ameddig a szem ellát, a termékeny Szepesi-sík terül el; sűrű tömegekben, mindenütt burjánzik a törpefenyő, s megjegyzendő, hogy magasabban nyúlik itt fői a hegyekre, mint azelőtt a Nyereg másik oldalán, ami a völgy dél felé irányuló fekvésének tulajdonítandó. A magas Durlberg jobbról még mindig zárja a völgyet és balról az Előlső-Mészárszék (»Vordere Leithen«) és a bélai hegyek emelkednek. Nehány meredek útszakasz lefelé, ahol le kell szállni a lóról, s az ember nagy magasságra**) érkezik, melyet törpefenyő koszorúz s a legszebb zöld pázsitszőnyegek díszítenek. Itt is sok ezer szarvasmarhát találunk, amelyek kevés kivétellel mind szürkés kékszínűek***) s amelyeknek gyakrabban egy rófnél hosszabb szarvuk van«.****)

*) »Bemerkungen auf einer Reise 1827 durch die Beskiden über Krakau und Wieliczka nach den Centralkarpathen als Beitrag zur Charakteristik dieser Gebirgsgegenden und ihrer Benohner.« Sydow Albrechtól, a középponti Kárpátok térképével. Berlin, Dümmler Ferd. 1830., 271. és 279. old.

**) Weidau.

***) Akkor magyar, most pinzgauai faj.

****) »Vierzehn Tage in den Central-Karpathen, ein Wegweiser nach einigen der interessantesten Partien des Tátra-Gebirges und der Liptauer-Alpen nebst Karte von Carl Reyemhol.« Neisse, Burckhardt Tiv. kiadása. 1842, 40. old.

Fuchs Frigyesnek, a Táttra derék ismerőjének és fölmérőjének a figyelmét sem kerülték el a Durlberg s annak szépségei. Uttörő munkájának több helyén beszélt e hegyről s ezt a véleményét nyilvánította: »A Durlberg széles kopár kúpjáról — 5904' — nagyon szép kilátás nyílik a Poprádi-sík alsó részére, egészen Késmárkon túl.«*)

A Táttra újabb leírói is az őt megillető helyre sorolják a Durlberget.

Kolbenheyer e tárgyról úgy nyilatkozik, amint következők: »Fönt a Nyeregre — 17517 m — érkezve, az ember csalódást érez jutalmazó kilátás tekintetében, mert ezt az előtte emelkedő, de egy negyed óra alatt könnyen megmászható Durlberg — lengyelül Twarozna, 1844 m — elfödi. Aki már most nem sajnálja a kis kitérőt, mászva meg bátran a legömbölyített csúcsot, s meg lesz jutalmazva a Fehérvíz völgyére, magára a hegység egyik részére s a Poprád völgyére nyíló főléses kilátás által... Közelen, a Durlberg éjszaki oldalán van a bélaí sajtgyártársulat kosara, melyben az ember szükség esetén oltalmat talál.«**)

Dr. Szontágh Miklós azt mondja, hogy a Durlberg éjszaki oldalán van a bélaí tejgazdaság, ahol jó tej és friss vaj mindig kapható.***) Tulajdonképen azt kellene mondani: van a kosár, ahol zsendicze kapható.

Dr. Posewitz Tivadar és Dénes Ferenc, a Fehérvíz völgyéről írván, ezt említik: »A Hátulsó Rézaknak felé való határsáncot a Durlberg s a Nyereg alkotja.«

Dr. Ottó így figyelmeztet a Durlbergre: »A Nyergen — 1756 m — a dél felé való kilátást a Nyereg elé tolt Durlberg — 1816 m — födi el. E név a Turell szóból ered, mely szépesi tájszólás szerint túrót jelent. Negyed óra alatt könnyen megmászható és szép körkilátást nyújt.«****)

Ez útbaigazítások és saját tapasztalataim folytán 1903. évi augusztus 12-edikén meglátogattam a Durlberget. Leányaim, Vértessy Mária és Szency Márta s unokám,

*) »Di Central-Karpathen mit den nächsten Voralpen.« Hegyi utazók kézikönyve. Térkép és szöveg Fuchs Frigyesről. Budapest, 1863., 252. és 264. old.

**) »Die Hohe-Táttra.« A Magyarországi Kárpátgyesület megbízásából szerző Kolbenheyer Károly tanár. 8. kiadás. Teschen. Prochaska kiadása. 1891., 178. old.

***) »A Magas-Táttra és hegyvidéke.« Szerző dr. Szontágh Miklós, kir. tanácsos. Prochaska K. Teschen, 1895., 420. old.

****) »Die Hohe-Táttra, nebst den wichtigsten Touren in den Westkarpathen.« Dr. Otto-tól. Ötödik, újból átdolgozott kiadás, 5 térképpel. Berlin, Goldschmidt Albert, 1903., 202. old.

Vértessy Pista kis társaságában Szepesbéláról reggel fél 5 órakor kocsin indultam el. Csodaszép nyári reggel volt. A kék égről még levilágítottak az elhalványuló csillagok; enyhe és üdítő volt a reggeli lég, melynek ünnepélyes csendjét csak itt-ott szakította meg a pásztorkürt, vagy a fűrj pitypalattya. Sarpanyecnél az erdőhöz érve, a zöld fenyőkön át orgonaszerűen fujdogált egy gyöngye lég-húzam. Barlangliget még Morpheus karjai között szunynyadt, csak itt-ott suhant egy szolga-alak az utak fehér daráján át. Megállás nélkül folytattuk utunkat a zöld erdőben s nemsokára elértük a Zúgót, egy a mészsziklából patakszerűen előbuggyanó forrást, amely télen-nyáron sem minőség- sem mennyiségbeli változást nem szenved s Barlangligetet is a legjobb vízzel látja el. A Csalántisztáson a málnabokrokból csodálkozva kukucskált reánk egy fiatal őzike, mely valószínűleg most látott életében legelőször embereket. A Drechsler-házikóba árnyas erdőben vivő út inkább pompás sétányhoz hasonlít, mint szegényes turistaúthoz. Csakhamar a Drechsler-házikó kosara előtt állottunk, ahol jobbfelől a Vaskapú zöld pázsittal koszorúzott, fehér mészsziklái tekintenek le reánk, balról pedig a Springen nevű óriási források bugyognak ki a hegyekből s a Feketevizet (Liebseifen) alkotják. A legbujább, legvirágdúsabb növénytenyésztőtől a jól ismert, mondhatnám történeti jelentőségű Vörösagyagon át a Weidaúra, ama tágas rétségre értünk, ahol a zöld fűből — mint az égből hullott csillagocskák — a hegyi ciklász (Geum montanum L.) világított elénk. Balra tőlünk a Farcsík emelkedik, amelynek éjszaki oldalán 1760-ban Rauter késmárki kapitány részvénytársaság segítségével acél előállítására végett zúzóművet és olvasztókemencét állított, mely azonban az üzlet eredménytelensége folytán nemsokára föloszlott. Genersich még 1803-ban látta a zúzómű vízvezetékét. *)

Útunkat folytatva, nemsokára amaz útelágazás előtt állottunk, ahol a jelzőtáblák szerint balra a Zöld-, jobbra a Fehér-tóhoz lehet jutni. A Fehér-tótól fölmásztunk a meglehetősen meredek s teljesen úttalan Durlsberegre, melynek magasságát ezelőtt 1844, most 1816 m-nyinek mondják. Éppen 11 óra volt, mikor — a pihenőket is beszámítva — Barlangligetről 5 órai menet után egy elcsenevészett törpefenyőcserje árnyékában mohán és áfonya-

*) Bányászat a M.-Tátrában, Weber S.-tól. Magyarorsz. Kárpát-egyesület Évkönyve, 1878, 293. old.

bokrokon helyet foglaltunk. Csakhamar vidám tűz is lobogott, melynek füstje elűzte tőlünk az alkalmatlan legyeket. Alig írható le, milyen örömmel nyitottuk meg a hátszákot s milyen étvágygyal költöttük el az enni-valót! Mikor már lecsendesítettük az éhséget és szomjúságot, első sorban mohón néztem a környék viránya után. Uralkodó itt a már Genersich által megfigyelt izlandi zuzmó (*Lichen islandicus*), melyből tüdőbetegségek elleni teát főznek. A lilaszínű német tárnics (*Gentiana germanica*, W.) legszebb virágzásában pompázott. A száratlan sziléné (*Silene acaulis*, L.) azonban elviruló félben volt. E magasságban már kissé elcsenevészedettnek látszott a katika sisakvirág (*Aconitum Napellus*, L.). Csak félénken merészkedett elő egy mészsziklából a sok pusztításnak kitétt havasi gyopár (*Gnaphalium Leontopodium*, L.) Nem kerülte el tekintetünket egy szép fehéres kékelő vajfű (*Saxifraga caesia*, L.). Nem kevésbé örvendeztetett meg bennünket néhány csöngővirág. Évszakok s aszerint, amint a juhok gyakorolják a botanizálást, itt a virány is különbözőképen található.*) S most nézzük meg a körkilátást,

A gyakran napvilágra törő mészszikla az ő buja növényzeti területeivel a bámuló szemnek a leghálásabb körkilátások egyikét nyújtja. Látunk kopár, hókoronázott sziklákat, zöld, virágos réteket és lent a völgyben számos helységgel termékeny síkságot. Éjszaknyugat felé messze távolban kéklő körvonalakkal jelennek meg a Volovec-havasok. Szemünkhöz közelebb nyomulnak a Murány, Havrán és Grajnár hegyóriások. Vonalukat a Széles-mező töri át s ismét a Bolond-Gerő, a Hátulsó- és Elülső-Mészárszékek hegyvonulata emelkedik, egészen a Homlokosig. Délnyugat felé, mélyen előttünk áll a kihagyezett késmárki Farcsík s a hosszan elnyúló Morgás. A Tatra összes leírói szerint legfönségesebb havasi pano-

*) Zagorski és Schneider az ő »Flora der Centralkarpathen« (A Középponti-Kárpátok flórája) c. művükben még a Durlberg következő virágait említik: Nárcisz kökörcsin (*Anemone narcissiflora*, L.) kövér daravirág (*Draba aizoides* L.), havasi szirtőr (*Hutschinsia alpina* R. Br.), szakaképi cherleria (*Cherleria sedoides* L.), réti lóhere (*Trifolium pratense* L.), havasi medvegyökér (*Meum Mutellina*, Gärtn.), őszi oroszlánfog (*Leontodon autumnalis* L.), havasi csöngővirág (*Campanula alpina*, L.), gyöngéd jeges tárnics (*Gentiana tenella*, Rottb.), fehéres csőrükra (*Gymnadenia albida*, Rich.), merő sás (*Carex firma*, Host.), büttykös ecetpázsit (*Alopecurus geniculatus*, L.), henyélő háromfog (*Triodia decumbens*, Br.).

ráma azonban a Zöld-tó völgyében tárul föl, mely nyíltan terül el szemeink előtt. A völgyet a Lomnici-, Késmárki-, Weber-, Hunfalvi-, Zöldtavi-, Vöröstavi-csúcs szürke, kopár gránitszikláit, tornyai és ormai zárják körül, melyek itt-ott hókoronát viselnek, míg szédítő magasságokról lecsillannak a vízesések ezüstszála s hirtelenül, tajtékozva buknak alá a Zöld-tó víztartójába. Álláspontunktól délkeletre a Poprád halmokkal környékezett völgye nyílik fehér gabonamezőivel, zöld rétjeivel és számos falvával, városával, melyeknek kiemelkedő tornyai az ég felé terelik figyelmünket.

Lábunk alatt a sziklaparton a Fehér-tó hullámai csobognak, mely szintén több látható, beléje ömlő patak-ból táplálkozik; itt füstölög a fenyőillat-gyár kéménye; mely törpefenyőből pompás szagú kivonatot készít, de meghökkenítő nagyságú törpenyőterületeket is irt ki ezeket a természet önvédelmül alkotta, hogy lecsuszamlások által kopár karszt- és sziklatájak ne keletkezzenek.

Körülöttünk zöld legelők terülnek el, ahol rókuszi, késmárki és bélai nyájak legelésznek s úgy juhok, mint szarvasmarhák békésen vonulnak el és keresik élelmüket. Az egész gyönyörű táj fölött, melynek nézésébe merültünk, szép kék égbolt feszült ki, csak egyes, könnyű fellegek — mintegy csókra készen — símultak az ő kedvenceikhez, a legmagasabb sziklakoronákhoz. A bájos idillt, melyet élveztünk, még teljesebbé tette a pásztor, aki a hegy lábánál levő kunyhójából kilépve boldogan zengette pásztorkürtjét, melynek hízelgő hangjai Hebel nyári dalát tolmácsolták nekünk:

Kéklő hegyek!
Élet ömlik a hegyekről:
Arcpirító levegő,
Friss forrásvíz, üdítő,
A jó Isten kegyelméből.

Az égbolton
Ragyog a nap nászruhában,
Báránfelhők uszkálnak,
Halkan, békén vonulnak,
Isten rétjén járó nyájak.

Örülnék azon, ha leírásommal az egykoron méltányolt és sűrűn látogatott, most azonban feledésbe ment és divatja múlt Durlbergre irányíthatnám a közfigyelmet. Az e hegyre való kirándulás öncélul is tekinthető

de különösen alkalmas oly turistáknak, akik a Nyergen vannak vagy akik a Fehér-tó mellett tartózkodnak s még elég idővel rendelkeznek arra, hogy a Durlbergre mehessenek. A Fehér-tótól fölvezető fárasztó útszakasz könnyen előállítható ösvénnyel kényelmessé volna tehető, mert most a csúszós pázsiton többnyire négykézláb kell fölmászni.

A szerzett élvezetek után még egy ideig a Fehér-tó mellett tanyáztunk, ott üdítő lábfürdőt vettünk s a leírt úton hazafelé indultunk, megint Barlangligeten át, ahol a fenyők árnyékában nagy közönség hullámozott föl-alá, hallgatva a cigányok tüzes zenéjét. A tapasztaltakkal s élvezettekkel nagyon megelégedve, 9 órakor érkezünk Szepesbélára.

Magas-Tátra-túrok 25—30 évvel ezelőtt.

Beck Sz.-tól.

Első utam, 1876. évi junius havában.

Állami szolgálatom Felső-Szilézia éjszaki részébe vetett. Lelkes hegymászó létemre így nagyon nélkülöztem volt az Óriás-hegységnek addig megszokott közelségét. Még évek előtt olvasott Kárpát-leírások csábítottak azok látogatására, azért legközelebbi nyári pihenőmet ott tölteni elhatároztam. Hírlapi tudakozódások útján két káplánban társakat is kaptam; véletlenül Óriás-hegységbeli régi ismerőseim voltak. Krakóban találkoztunk; ott megtekintettük a város látványosságait, majd pedig meglátogattuk Wieliczka nagyszerű sóbányáit. Vendéglőnk házmestere a piacon zakopanei gorálfogatót bérelt számunkra. Wieliczkára menet még két berlini tanítóval szaporodott meg kisdud társaságunk. Junius elejebeli szép esti szürkületkor kellett útra kelnünk.

Fölültünk és behajtottunk egy úttömkelegbe, míg végre gorálunk maga is elvesztette tájékozódását. Két katonát hívtunk elő, kik emberünket lengyelül útbaigazították. Lovacskáit ügetésre serkenté; ezek bizony szintén istállójukba haza vágyódhattak.

Hogyan helyezkedtünk el eme járóművön? A lovait hajtó gorál paraszt mellett a társaság főnöke, becses személyem ült egy közös zsákon, a természetbe való szabad kilátással. Mögöttünk a katolikus papság a szalmazúpon, melynek terjedelmét a kocsi oldalai erősen korlátozták. Öszentségük hátat fordított a Sprementi eretnekeknek, a babiloniaknak, kik kényelem tekintetében nem is, a kilátást illetőleg azonban legmostohábbul voltak. A kocsi legvégén az élelmi raktár terjeszkedett. Dolgunk eleintén csak ment valahogy, míg nem a hátsó lábak kényelmetlenségről panaszkodni megindultak; értem ugyanis a hátunk mögött ülő négy társam lábait. A magammal hozott néma és mégis annyira bőszavú

kísérőnk hathatós segítségével, a gorállal, »noga niczy pat« megértettük óhajunkat. Nagy szónoklataink eredményeképen emberünk valamennyiünk állás- illetve inkább üléspontját előre mozdította. Említett nyelvtudós kísérőnk neve Jordan volt, jellege pedig lengyel-német szótár. Amit a mi omnibuszunk kényelem dolgában tőlünk megvont, azt bőven kárpótolta a szokatlanság, népiesség varázsával. Széles kocsitunk, mely Krakótól délfelé folytonosan emelkedőben volt, a Császár-út nevezetét követelte magának, bár igen gyakran ugyancsak dőcögössé vált. Hátvédőim hiányos kilátásaikat mindenféle tréfák es élcelődéssel iparkodtak elfelejtetni. Hangos nevetésük a kocsi zörgését túlharsogva, nekünk, legelőlvőknek is elég gyakran megütötte fülünket, s gorálunkat is, pedig az társalgásból semmit sem értett, magával ragadta, úgy hogy maga is többször vidám nevetésbe tört ki. Közben Jordán segítségével emberemnek nyelvoktató tanfolyomat nyitottam, melyben azonban szekerünknel jóval lassabban haladtunk; utóbbinak rázása ugyanis az apró nyomás olvasását fölötte megnehezítette. Kényes szemeinket különben a szabad természet hatalmas jellemvonásai sem birták többé megragadni. Podgorceig, a legközelebbi helységig még világos nappal volt. Az utána beállott szürkület azonban szerény időtöltésünkéből a kilátás élvezésétől is mindinkább megfosztott, mire e nappali erős idegingert követő elkerülhetetlen álmoság vett rajtunk erőt. Most aztán a hátvédőink jártak jobban. Bár nehányszor föl- és össze is buktak, semmi veszedelemnek kitéve nem voltak; én azonban annak a lehetőségnek néztem elébe, hogy a szekérről lebukva a kerekek alá jutok. Eme gondolat ugyan szerénynyé tett, amennyiben a középső ülésre ket-tejük közzé bújtam, legalább mindhárman jobb támaszt nyertünk. Így haladtunk némán egészen éjfélig, mire egy városka négyzetes közterén találtuk magunkat. Mislonice kerületi székvároska volt ez.

Utcai kövezet hiányában nem zavartuk az éj csöndjét, hacsak avval nem, hogy a városházabéli faköpenyegben Morpheus karjai közt szendergett őrt föl zavartuk, kitől gorálunk a korcsma hollétét tudakolta.

Szállásunk — ágyakról szó sem volt — természetesen nem elégítette ki vágyait. Azonban aki a Kárpátokba rándul, annak nélkülözésekkel is meg kell küzdenie. Így vígasztaltam társaimat és leheveredtem a szalmára.

Hajnalhasadáskor elhangzott ébresztőmet ugyan senki sem fogadta szívesen, de az alternatívám: vagy nyomban tovább, vagy pedig még egy ily éjszakát, hattottak. A kávé, 100 százalék tejszínnel, mint az Ausztriában általánosan dívott, iható volt. Reggelinél megjelent a német nyelvben jártas gazda is, ki nekünk a város bemutatását fölajánlotta, mire azonban tudásvágyunk ki nem terjedett. Élénken sajnálta, hogy személyesen nem fogadhatott és érdeklődött szándékunk iránt. Rövid eszmecsere után reggeli hat órakor újra megszálltuk »landauer«-ünket és behajtottunk a harmatos mezben tündöklő természetbe. Nemsokára elragadó vidékekre kerültünk: az előtérben többrendbeli hegyvonulatok, a háttérben a Beszkidek. Ritkásan elszórt emberi lakások s ezek is lehetőleg szegényesebben kiállítva. íme a galíciai falvak mintája. Gyakran csak egyedüli egy üregükben férfit, asszonyt, kocsist, cselédet, marhát és azok minden tartozékát rejtegetik. A kocsist és cselédleányt azonban a gyermekeik képviselik.

Eme legegyszerűbb modorú építkezés a kéményeket még nem ismeri; a füst csak a háztető résein távozik el, mialatt ezt alaposan konzerválja.

Néhány mértföldnyi rázatás közben megelevenedett étvágyunknak kielégítését javasoltam; hangom azonban visszhangra nem talált, mert ők sörre áhitoztak. Így hát tovább dőcögtünk a legközelebbi faluig, Krzeczow-ig, hol egy korcsmába tértünk és saját élmünkhez sört adattunk. Befejezésül vendéglátóink ajánlatára felhörpintettünk egy palack bort, mely ha nem is finom, de élvezhető és olcsó volt.

Indulást parancsoltam. Nemsokára gyalog szálltunk; ugyanis a Lubien-hegyre vezető út erősen emelkedni kezdett. Kocsink a kanyargó úttestet, mi azonban egy kurtább, meredekebb gyalogösvényt követtünk. Fölérve remek Tátra-panorámában részesültünk volna jobb időben. Így is eléggé érdemes kilátásunk nyílt a közelebbi Beszkid csúcsok között elterülő s elragadó völgyekre. Itt a gyalogság a szekerészcsapattal ismét összetalálkozott; további kocsizásunk hegyre föl és le vígan váltakozott. Egyik meredekebb lejtőnél újra elváltunk. Így elértük végre Zoborniát, hol délelőtt tartottunk. A gazdával való rövid tárgyalás után cselédje a baromfi-falkának két ártalmatlanul legelésző fiatal tagját nyakon csípvén, azokat statáriális úton kivégezte, s mezőktől megfosztván

őket, krumplival körveve számunkra máglyára helyezte. Oh, ifjúság, élet ily hamar mivé lett!

Mielőtt táltak volna, érdekes mulatságban volt részünk; ugyanis lengyel lakadalmi nép tánca kerekedett előttünk. Zenéjük nagyon egyhangú volt, sőt — ha jól emlékszem, — mindig ugyanaz a nóta járta. Két teljes óra röppent így el, míg újra tovább szedelődzködünk. Az út mellett egy hegytetőn Szt.-Sebestyénnek szentelt templomocska állott; ennek szabadságát azouban a közvetlen hozzáépült korcsma erősen korlátozta; innen remek kilátás nyílik a Novitarg völgye fölött elhúzódó Tatra-hegyláncra, t. i. mikor szép derült az ég; most azonban a csúcsokon felhők gomolyogtak. Egy helyütt a felhőlepel fölött a fél homályból félénken, elmosódottan kandikált ki egy hóborította csúcslánc, egy »Próba érték nélkül«. A felhők azonban közben mindinkább kellemetlenebbek lettek; előntötték az egész eget, sőt fölöslegőket villám és mennydörgés kíséretében reánk zúdították. Tombolása szerencsére alig félóráig tartott; a nevezett városkát már derült napfényben értük el; ott persze a vendéglőbe szálltunk, hogy a nélkülözhetetlen kávé megrendeljük. Egy jelenlevő úr arcunkról leolvasta szándékunkat és a Tátrának »Krzichné«-n való áthágását javasolta; adott is velünk Finger, a zakopanei kohógondnok számára üdvözlő levélkét azon ígérettel, hogy nevezett úr további útbaigazításokkal segítségünkre leend. A nap erősen hajlóban volt már, azért céltalanul nem nyujthattuk pihenőnket, hanem — a lovak is rendben voltak már — sietve tovább hajtattunk, hogy szállítónk ne rakjon le ismét oly késő éjjel mai végcélunknál, miként tegnap tette. Idáig utunk semmi esetre sem volt szépnek mondható, a továbbit dicsérni meg épenséggel büntetendő cselekmény volna. El sem is mondhatjuk, mennyire tört meg a további út. Végül is beletörődtünk abba a tudatba, hogy gyötrődésünk végünkön túl nem tarthat.

Az elfáradt lovak ugyan mind lassabban haladtak, úgy látszik, útunk állandóan emelkedett; jobban mondva tetszett, mert látni már nem láttunk semmit, hiszen az éjszaka a maga teljességében belopódzott, mialatt mi megtört liliomként összeestünk. De ime — miként mindennek, — ennek is egyszer vége szakadt. Közben egyes házszzerű képletekből fénysugarak érték szemeinket, mire omnibuszunk megvilágított folyosóval bír, »Restauracya«-cégtáblával ellátott ház előtt teljesen be is állította vándorszorgását. Gorálunk tudomásomra adta, hogy vállalko-

zása íme befejeződött; szavai bármily értelmetlenek is voltak, mégis kétségtelen megváltó szózatként hangzottak. Hát még az én kiáltásom: Zakopane végállomás, mindenkinek kiszállani!

Mindannyian iparkodtak testrészeiket össze és rendbe szedni, nagy nehezen kívánszorogtak és a tárt kapun, ajtón a vendégszobába támolyogtak. A ház vadonat új volt; szobánk fala, mennyezete, padlója, sőt bútora is festetlen nyers fenyő fából való.

A szemben levő szobában teljesen fölszerelt szalmazsák aljú ágyak voltak; ezekre nem panaszkodhattunk. Inkább szenvedtünk az egyik berlini fűrészmalmoszerű horkolása miatt, melytől a szomszédjától ismételtén kapott oldalba lökések sem bírták leszoktatni. Másnap mindannyian felüdölve ébredtünk. A reggeli kávé jó volt, de a Tátra látása — immár közvetlen lábánál állottunk — mindeneket fölülmúlt.

Részletes utitervem a mai napra a »Koscieliszko-völgybe« való kirándulást jelölt ki. Kalauzra e végből nincs szükségünk, biztattak a korcsmárosék. Különben nálam volt »Schnerer« is, mely jó szolgálatot tenni ígért. Indulás hét órakor. Utunk a Tátra vonulat lábán észak-keleti irányban húzódott; a magaslatok a zöld szín különféle árnyalatait mutatták. Azt helyenként áttörte a sziklák szürkése. Leírhatatlan látványt nyújt egy rengeteg mészkősziklafal csupasz merőlegességével, »Gehwand, Giewan, magyarul »Giewont« a neve. Ugy mondják: jáhe Wand (hirtelen fal) volna az eredete, mi igen találó is. 1700 m magasságból még 190 méterrel tör fölfelé, többfelé szakadó csúcsban végződven.

Egy órányi erdei út egy félig rejtett fűrészmalom mögött balra egy zöldelő völgybe ágazik el.

Egy tisztavízű hegyipatak, a Fekete-Dunajec partján fölfelé haladva látjuk a völgyet szakadékká szűkülni; a szűk sziklahasadék épen hogy elegendő helyet nyújt a patak áttörésére. A túlsó sziklapatról a havasi gyopár csillagai intenek felénk, de a patak rohanó árja hozzáférhetetlenekké teszi őket. E helynek Első-kapu a neve. Ezentúl a völgy ismét kiszélesedik, alja üde gyeppel, a magasabb lejtőket sötét fenyőerdő borítja. Ez a Polana-Zachradisko, északfelé a Czerweny-Vrch, 2115 m magas. Az oldalak csakhamar ismét kopárakká válnak, a látvány folytonosan változó. Ismét egy réten átvezet utunk a »Polana-pod-Saturnussum«-on át; jobbra egy erdészlak, balra pedig egy néhai korcsmának romjai láthatók. Utóbbi

közeléből még integet egy terjedelmes lugas, afféle oszlopos folyosójával; a patakot átszelő ösvény vezet oda. Utóbbinak könyöklőjén át letekintve, ritka természeti jelenséget szemlélhetünk. A Dunajecnek egy bővizű mellékpatakja erős áramlása közben (talán $1\frac{1}{2}$ m széles és $\frac{1}{3}$ m mély) hirtelen három felé szakad; ágai erősen eltérő irányokban haladva, később mind a Dunajecbe ömlenek. A megoszlás helyén ugyanis oly erős forrás tör elő, hogy az általa megszaporodott víz három patakot is ellát. A völgy mentén tovább emelkedve, a környezet mind vadabbá válik; egyes előre törő sziklaoszlopok nagyon is összeszűkítik a völgy medrét, ezek össze-vissza hasadozottak, minden repedésükből zöld növényzet kandikál ki. Az út hova-tovább kényelmetlenné válik, egynehányszor egyes fekvő szálfán kell a patakot áthágni. Különösen jobb oldalt hatalmas, meredek hegygerinc szűkíti a völgyet. Ezt a gerincet sziklafalak koronázzák.

A völgy fenekéről balra föltörő sziklatorony lába alól egy méternyi nyíláson hatalmas víztömeg tör elő, életerős patakot szülven. Alighanem egy magasabb fekvésű tónak földalatti lefolyása lát itt ismét napvilágot. A merőleges sziklafal síma lapját száz meg száz bekarcolt név borítja, ezért is e sziklát »Pisná«-nak nevezik, a. m. befirkantott.

Mennél magasabbra hágunk, annál egyszerűbb lesz a körkép. Bár a hegycsúcsok 2500—3000 méteren fölül érnek, mégis kevésbbé magasságuk, mint inkább merész alakulatuk hatja meg oly mélyen a szemlélőt. Ezer métert felülhaladó magaslaton marha-szállást (az ottani szláv nép is úgy nevezi) találtunk; ott azonban csak tej és sajt volt kapható.

Visszafelé menet a már előbb is látottak egész új alakulatokat mutattak s így új bámulatot keltettek.

Ugyancsak kielégítettek mindnyájunkat e napi kirándulásunk remek látványosságai; esti 6 órakor már Zakopana visszaérkeztünk. Mialatt bajtársaim a nap hátralevő részét teljesen a pihenésnek szánták, s így egy szoktató sétára vonatkozó ajánlatomat megbocsáthatatlan merényletnek minősítve, azt teljes egyértelműséggel visszautasították, én a félórányra lévő vashutába látogattam. Céлом volt ugyanis a Nowitargban megismert dr. Nowicky üdvözlét átadni, de egyúttal és főleg a megígért utbaigazítást a magam és utitársaim érdekében bezsebelni. Mint-hogy Finger igazgató egyúttal a helység kis postáját is kezelte, módomban volt neki kollegájaként bemutatkozni.

Természetes, hogy e körülmény kárunkra nem vált. A legnagyobb szolgálatrakészséggel tárgyalta terveimet és Nowicky módosítását, elhozott egy gorált, kit legmegbízhatóbb kalauzúl jellemzett. Utóbbi a Krzichnet csak nyár derekán járhatónak mondotta, így arról mindketten elállottunk. Elhatároztuk tehát a következő napra a hegység lényegébe való betekintést. Én ugyanis tisztában voltam magam felől, hogy nem szédülök és a fáradságot is megbírom, társaim részéről pedig szintén föltételeztem azt.

Kora reggel kellett tehát útra kelnünk, és pedig a Magúra irányában, a Fekete-tó, Öttavi-völgy, Nagy-Halastó, Tengerszem-tó megtekintése után a Lengyelnyergen át a Tátra déli oldalára s a Nagytarpataki-völgyben egészen Tátra-füredig, hová harmadnap estefelé kellene érkeznünk. Az éjszakát lehetőleg a Wolossinnyergen a szabadban kell majd eltöltenünk. Nagyobb podgyászunkat — ha nem akarnánk több hordárt fogadni, — postával kellene Tátra-füredre küldernünk, hol megérkezésünkkor megtalálhatjuk. A legszükségesebbet, az élelmiszert azonban okvetlenül magunk után kell cipeltetnünk. A kalauznak napjára 3 forintot, a hordárnak pedig 2 forintot kell adnunk. Egy baj, hogy emez emberek csak lengyelül értenek. Volna ugyan németül is értő, mondá Finger úr, de azokat e célra nem ajánlhatja. E megállapodásunk után még egy fél órászkát kellemesen eltrécseltünk, mire reggeli viszontlátásra elbúcsúztam.

Utam eredményével a sziléziaiak teljesen egyetértettek. Berlin azonban róla semmit tudni nem akart, hanem elhatározta Zakopanében tábort ütni s innen majd néhány kirándulást tenni. Bizonyára szervi okaik lehettek reá, hogy az áthágást kerülték; elég az hozzá, válásunk könnyhullás nélkül ment végbe. Utolsó esti együttlétünk alkalmával szerzett tapasztalataim különben meggyőztek arról, hogy elmaradásukkal társaságunk csak nyerhet.

A reggelit, sajnos csak 6¹/₄ órakor kaptuk, miért is csak reggeli 7 óra felé érhattük el a vasgyárat, hol Finger úr Gasienica Jan kalauzunkkal már várva várt. A jelentkező hordárt, mint nélkülözhetőt, amennyiben ugyanis a berliniek elmaradtak, elbocsátottuk.

Végre 7¹/₂ órakor Finger úr legjobb kívánságaival, ugyan nem a legbiztatóbb égboltalakulatok közt, indulunk útnak. Nemsokára egész komoly hegymászás következett. Mindjárt elején utunk igazi hegyi útnak mutatkozott; helyenként erősen lejtett, tele volt görgeteggel,

sőt itt-ott a hegyoldalról lecsurgó forrásvíz erősen föl-
áztatta. A talajból fölbukó erős gyökérágak és egyéb-
hasonló kellemességek sűrűn fenyegettek megbotlással.
Így jutottunk fel a Bozan-hegyre (1620 m; a zakopanei
vasgyár 934 méter); ennek tar tetejéről méltóságteljes
szomszédsága: a Skalatowski, Giewont, Czerwony-Vrch,
Maly-Czerwony-Vrch, Kasprowo-Vrch. Zakopani-Magura
(Kopa-Magury) és mások óriás félkörben 2000—2300 m
magasságban igen jól festenek.

Innen a hegy gerincén egy teljesen kopasz, erősen
köves nyergen végig haladva, utólértünk egy társaságot,
melyről Finger úr említést tett. Egy öreg gorál vezette
diáksereg volt; ezekhez egyiköknek atyja is csatlakozott,
ki szintén gorál volt. Valamennyi diák galíciai, v. i.
lengyel, a német nyelvnek teljes híján. Ha diákok, —
gondolák társaim — csak kell érteniök diákul s egyik
kb. 16 éves fiuval beszélgetni kezdettek. De hiába, még
a lacus grandus kifejezést sem értették. Vajon azok mit
tanulhattak? Mint azt nagy nehezen tört németességgel
végre megértették, a krakói gimnáziumnak lennének
tanulói. A gorál férfinak fia szintén gorál nemzetiségi
öltözetet viselt, v. i. szűk fríz nadrágot, szandált stb.
Szandált ugyan valamennyien viseltek, kabátjuk, mellé-
nyük és kalapjuk azonban egészen közönséges, nemzet-
közi volt. Egyelőre még együtt maradtunk.

Egy másik hegyen túl, melyet kalauzuunk Austoll-
Picnak (Kolbenheyer: Skupnow-Uplac-nak) nevezett, a
jelentékeny Kopa-Kralova-t keletre, a Kopiniac-Maly-t és
Kopiniac-Wielky-t északra hagyva, bújá növésű, de szám-
talan sziklatömbbel behintett réten egy szállásra talál-
tunk; ennek padja félórai szünetre csábított. Élelmünk
szolgáltatta a reggelit, az italt hozzá a szállásnak egy öreg
juhász-anyókéja egy fazék tej képében szolgáltatta. A szokat-
lan juhtej élvezése azonban önuralmat kívánt; amint
azonban tudományszomjúságunkat kielégítve a tejet meg-
kóstoltuk, azt jó étvágygyal el is költöttük. Innen utunk
lefelé, majd pedig sziklás talajon ismét erősen hegynek
lejtett, mialatt a Zakos-ra értünk. Innen új, nagyszerű
alpesi kép terült el előttünk: keleten a Koszysta 2192
m, Zólta-turnia 2088 m; délen Posrednia 2129 és a Gránát
2232 m, nyugatra a Zawrat, Koscielec, Swinnica 2306,
Skrajnia-turnia 2129, Lilijowe-hágó 1966, Beskid, Zako-
pane mellett, 2002 m. Előttünk, jobban mondva alattunk,
méltóságteljes nyugalomban hevert a Fekete-tó (Czarny-
staw) komor víztömege; ennek partjához leszállottunk,

hogy ott pihenjünk és a nagyszerű környezetben a második reggelit bekebelezzük. A tó tükre 1620 m magasságban van, kb. 130 méter hosszú és époly széles; északnyugati részében törpefenyő borította szigetet zár magába. Túloldalt meredek, szakadozott sziklabordák törnek ég felé, ezek a Koscielec keleti sziklafalát alkotják. Lépcsőzetein zöld gyepterületeket rejteget; ilyeneken kalauzunk figyelmeztetésére, messzelátónk segítségével szétszórta birkanyáját láttunk legelni és fölfelé vonulni; szabad szemmel csak világos pontoknak ismertük föl. »Amott balra felkanyarodik további utunk,« magyarázá kalauzunk, mit mi tiszta lehetetlenségnek tartottunk.

Előbbre jutásunk most szikláról-sziklára való ugrás és törpefenyőbokrok közt való átgázolás között váltakozott, ritkán tehattunk közönséges lépést; tovább ismét meredeken fölkapaszkodtunk, részint gyeplépcsőkön, részint pedig sziklaéiekbe fogódzkodva. Félőrai fásasztó munka után egy rideg, szakadozott sziklafalakból alkotott hegykautlan tátongott előttünk; felső részét javában hó borította, fenekén pedig befagyott tó (1790 m) rejlett (ettől ered »Zamarzly-staw« neve); jege néhány repedést mutatott. Minthogy itt igazában hómezőn állottunk, a nyárból hirtelen a télbe varázsolva képzelhettük magunkat. Ez a tó csak tartós meleg nyarakban olvad föl. Innen óvatosan leereszkedtünk a szakadékba, melyből ismét rémülétesen meredek sziklafalon kellett fölkiásznunk. A hegylejtőt, melyen most áthaladnunk kellett, messze fölhúzódvá, széles hómező takarta, s amennyiben kalauzunk a fagyott hóba baltájával lépcsőket vágni kényszerült, képzelhető, mily lassan haladtunk előre. A szédítő mélységbe való visszatekintés valóban próbára tette hidegvérünket. Az elúljárók a lépcsőket mindinkább rongálták, miért is nekünk, hátvédőknek, lábainkat inkább belevágnunk, mint támasztanunk kellett; ez a kettős, fásasztó munka közel 200 lépcsőnél ugyancsak kipróbálta izmainkat. Így végre eljutottunk egy sziklapárhány aljára, mely egyenes irányban, fűrészszerűen futott lefelé. A hó itt a sziklafal tövében annyira fölolvadt volt, hogy ezáltal vagy egy méter széles folyosó keletkezett: balról az embermagasságú hófal, jobbról pedig a vele egyenlő, sőt kétakkora, kicsipkézett sziklahát. Utóbbinak kiugrásai gyakran kínálkoztak a kapaszkodáshoz, mire annál is inkább szükségünk volt, mert talajunk főképp görgetegből állott. Egy ízben, mikor kezemet nem érvényesíthettem, egyik lábam elcsúszott, és csekély híja volt, hogy le nem buktam;

ha nincs mögöttem a kalauz, bizony utolsó utam lett volna ez. Társaim észrevették elcsúszásomat, és talán még jobban is ijedtek meg rajta, mint én. Vagy 50 lépésre kellett ily módon haladnunk, mikor is egy szikatómb ennek folytatását megakadályozta. Ujra a hómezőre másztunk és ott lépcsőket vágtunk. Tovább ismét ugrándozás és négykézlábon szikláról-sziklára való mászás váltakoztak hómezők áthágásával, míg végre csúcsra, a Zawrat nyergére (2158 m) jutottunk.

Magam szívemből örültem és megelégedtem előbbi utunkkal, társaim azonban teljesen elvesztették kedvüket, rettenetesen átkozták az utóbbi részt a nagy életveszéllyel s egyebek okából. Éltük végéig — bárha Mathuzsálem korát élnék is, — ezt a mászkálást el nem felejténék!

Hőmérőnk déli időben 5° R.-t mutatott, mi pedig ugyancsak nem voltunk téliesen öltözve, a nagy megerőltetéstől mégis valósággal jó melegünk volt; csupán, ha kezünk a havat érintette, gyakran érzékenyen megfázott. A hegy éle itt oly keskeny, hogy két ember egymás mellett meg nem állhat rajta, sőt egyáltalán helyenként talpalattnyi vízszintes lap sem találkozik. Visszapillantottunk arra felé, a merről eljövénk, hát már a mélységet felhőtenger öntötte volt el. Mennyire örültünk, hogy már fön valánk, különben a sűrű köd miatt utunkat félbe kellett volna szakítanunk, hogy a köd végét bevárjuk. Lassan azonban már előre felé való kilátásunkat is kezdették a felhők zavarni. Különös figyelemmel szemléltünk egy magas fekvésű völgyteknőt; amennyire a felhők közei engedték, többnyire sziklatömbökkel látszik bekerítve lenni. Ez az 1700 m magasságban fekvő Lengyel-öt-tó völgye. Csakhamar neki ereszkedtünk, amennyire csak gypet találtunk, csuszáltunk, különben pedig kőről-kőre ugráltunk. A völgy 5 fokot alkotva esik É-Ny-ról D-K felé, minden fokon egy-egy kisebb-nagyobb vízteknőt láthatunk. Az öt tó neve a következő: Zadni-staw, 6.15 ha, Czarny-staw 13.05 ha (ennek neve azonos egy azelőtt említett más tóval), Wielky-staw 34.84 ha, (a Magas Tátra legnagyobb tava), Maly-staw és Przedny-staw 7.70 ha; magyarul: Hátsó-, Fekete-, Nagy-, Kicsiny- és Elűlső-tó. Mélységüket még pontosan nem mérték, a legnagyobbat feneketlennek mondják.

Közben a felhőzet mindinkább sűrűsödött, miből nemsokára tisztességes eső keletkezett. A völgyben lefelé sietve, egy szállást értünk, melyet éppen csak a közvetlen

közelből lehetett annak fölismerni. Az emberek közellétét csupán a kutyák ugatása árulta el. Embermagasságú sziklahasadék előtt állottunk; ezt egy alacsony bejáró rést körülvevő deszkafal zárta el. A legínségesebb kecskeistállónak gondolám. A küszöb helyén esőben pocsolya állott. Kalauzunk beléje bújtt, bízván benne, hogy utána kúszunk. Bármennyire is idegenkedtünk tőle, — szükségünk lévén valamelyes védelemre — végre mégis rászántuk magunkat, hogy derekunkat beadva, hasonlóképen a menedékhely belsejébe iparkodjunk. Odabent ugyancsak szűken voltunk. A mennyezetet legkevésbé sem vízázhatlan deszka-réteg alkotta; ezek jobbról-balra sziklapárkányokon nyugodtak, kb. 15 éves embereknek megfelelő magasságban. Utazó vendégek kényelméről ugyancsak nem gondoskodtak volt. Két alacsony kőre támaszkodó deszkadarab képviselte a padot; egy az egyenetlen sziklafalhoz jól-rosszúl erősített deszka polcként szolgált ismét a sajtkészítéshez szolgáló eszközök, kész sajtnak és ételmi szereknek, u. m. lisztes zacskók, kása, hüvelyesek, tartására; ott hevert egy darab fekete kenyér a macesz alakjában, tisztán csak megtüzesített kővön sütvé. Más lapos kővön zöld törpefenyőrózse égett s oly füstgomolyt idézett elő, mely a deszkák résein annyira eltávolodni nem tudott, amennyire fölszaporodott; így persze az egész szállást kitöltötte. A szállás tulajdonosa, kit lengyelül is juhásznak neveznek, — úgy látszik — látta már kalauzunkat, mert jó ismerősként beszélgettek, persze előbbinek a módjára, csak lengyelül. Ülőhelylyel kínáltak; az ülőhelyzetben azonban vagy előre kellett lábunk szárát nyujtanunk, vagy térdeinket állunk közelébe hoznunk!

Juhászunknak a mi beözönlésünk a magunkénál láthatóan kellemesebb változatosságot hozott. A velünk való szórakozás vágya rajta észrevehető volt. Szívesen is ételmezett volna bennünket, hanem még a »mleko« (tej) után való kérdezősködésem is hiábavaló volt. Helyette csak egy fazék savót kínálhatott. A tej a sajtá válás stádiumában leledzett. Eleddig még a savókúrára nem szorultam volt, és ott sem éreztem hajlamot e termék iránt. Tudásszomjúságom és főleg utóbbi magában segítettek belső ellenkezésemet leküzdeni, én tehát a fazékból megtöltött fakorsót kiürítettem és példám követését a többieknek is ajánlottam. Ők azonban nem akarták. A juhászt is beleértve, e szűk odúban tízen voltunk, amennyiben egyenes állásban el nem férhettünk volna

ülni kényszerültünk. Néhányan az előbb említett deszkákon, mások a csupasz földön kuporodtak, csak engem tüntettek ki avval, hogy egy megfordított tejes hordóra ültettek. A lengyel társalgás elnémult, a német pedig az urak lehangoltsága miatt különben is igen hiányos volt. Hogy valahogyan az a bizonyos angyal a nyers mennyezetten szárnyát meg ne sértse, se a füsttől meg ne füljön, iparkodtam magam a juhászszal néhány lengyel szót váltani. Behatoló vízcseppek zavarták e szellemes eszmecserét, de nem akadályozták meg gyomrunk kielégítését célzó vágyunk megnyilatkozását. Ennek érdekében Hartek nevű juhászunk egy fazékkal tiszta vizet hozott, ezt a tűz fölé rakta, vagyis fölforralta; a magunk élestarából vett rúm, tea és cukor került majd bele, míáltal teljesen civilizált ital állott elő. Ivóedények szűkében egyedüli turista-poharunk három úrnak is szolgálni kényszerült. A kenyérhez való kolbászt kalauzunk el nem fogadta, mert — mikép nagy nehezen megértettük — péntek, vagyis böjti nap volt, ő a gazdától egy kis sajtot kért és kapott is. Közben el is múlt az eső s így vele megint annak szüksége, hogy Hartek apót honában tovább feszélyezzük.

»Most azonban ki innen«, volt a jelszavunk, eléggé kiföstölődünk már. A kutyakaparószerű kijárat folyékony küszöbén át egyenként, óvatosan bújunk ki a szabadba. Legelső élvezetünk egy porció tiszta szabad levegő volt.

Utunk a Maly-staw mellett, annak kifolyása, a Rosztoka-patak mentén, a Rosztoka-vízeséshez vezetett. Inkább kőről-kőre ugráltunk, mintsem jártunk odáig, annál is inkább, mert a magas fű olyan nedves volt, hogy benne akár a vízben kellett volna gázolnunk. A kopár helyeken pedig épen pocsolyák állottak. Sok akadály leküzdése után végre a völgy lépcső-foka előtt állottunk. Az erős patak itt útját álló sziklatömbök által három ágra osztva, a völgynek 64 méterrel mélyebben fekvő folytatásába zuhan le. Eme vízesést, mely nagyszerűségében párját ritkítja, — hiszen minden ága néhány m széles — két kiagrás ismét tagokra osztja. A vízesés partján kb. 20 m mélyre leereszkedtünk, hogy jobban előlről tekinthessük át. Majd ismét visszakúsztunk, honnan az utolsó két tó mellett elhaladva, utunkat törpefenyő között egy görgeteg halomra irányítottuk; ennek tetejéről szerencsénk volt e remek alpes-világban egy páratlan alpesi pírt megfigyelni; ezt a leáldozó nap

szülte. A magas Wolossyn nagy hómezőivel a legremekebben tündöklött. Együttal láttunk egy falka zergét egyik ilyen hómezőn áthaladni.

Ezentúl egy darabig ugyan kényelmesebben vándoroltunk az Uboc — illetve Swistowka — hegy zöld hátán föl, de majdan a másik oldalon oly meredeken ereszkedtünk, hogy kalauzunk ülepén csúszkált. Példáját részben mi is követtük, persze csak ott, hol a lejtő legmeredekebb és többé-kevésbbé síma volt. Utunk még ezután is erősen lejtett egy ideig, majd szelidebb lett, de csak a lejtése, nem ám a minősége. Ugyanis újra bejutottunk volt az erdő régiójába, hol — bár a nappalok a leghosszabbak voltak — este 8 órakor mégis koromsötétség volt. Az utat szinte csak éreztük; úgy látszott, keréknyomokon haladtunk, különben jobban hasonlított egy hegyi patak száraz medréhez, hiszen botorkálásunknak vége-hossza nem volt. Abbeli törekvésünkben, hogy egymás nyomát el ne veszítsük, hiszen orrunkon túl alig láttunk, lehetőleg közvetlenül egymás mögött jártunk. Ennek kellemetlen következményeiként persze itt-ott egymás sarkára is tapostunk. Mindezek dacára örvendettünk, hogy a számtalan kőszorulat valamelyikében csizmáukat is nem kényszerültünk otthagyni; hát még annak, hogy a végtelennek tetsző éjjeli menet után végre mégis meghallhattuk a »végállomás« kiáltást. Egy épület körvonalai tűntek föl már, amikor majdnem falának nekimentünk. A bialka-völgyi Nagy-Halas-tó menedekkunyhója volt ez. Keskeny folyosón át bejutottunk volt egy tágas szobába, melyet a falakhoz símuló széles padok vettek körül. Nyomban le is ültünk a nagy asztal mellé. A mellékszoba tűzhelyén vidáman ropogott a szurkos fenyő-rőzse; kalauzaink oda átmentek. Bámulatos egyértelemben valamennyien a »Pivo« után áhítoztunk. A zajra megjelent egy 50—90 év között levő borotvált, ráncos ábrázatú, szikár férfialak, ki elibénk négy karcsú sörös poharat állított s beléjük majdan egy vasbádogos kályhacső méreteivel bíró fénytelen fém-edényből aranyos árpalét öntött. Mi azonban heten voltunk s valamennyien megkívántuk az italt; hiába, a pohárszék kimerült volt. Főpohárnok-mesterünk nyugodtan megvárta az első pohár kiürülését s csak akkor öntötte tovább nedűjét. Szerencsére soká nem kellett várakoznunk. Kályhacsőve mindnyájunk bámulatára ernyedetlenül futtatott a 6. sőt 7. pohárnak is, így sorban mindenki kapott egy pohárral. Most kellett volna köz-

óhajunkra a »da capo al fine«-nek kezdődnie, de gazdánk hideg vérrel fordította meg kályhacsövét, mely megszámlálható nehány cseppben végsőjét az anyaföldnek visszaadta, hozzája vállát vonogatta s a különben is világos helyzetet a nemzetközinek mondható »nics« szócskával magyarázta.

A baj miértjét teljesen megmagyarázta az a körülmény, hogy az nap egy túristatársaság itt mindent elfogyasztott; előbbi maradékot az előrelátó gazda az utódok számára megtakarította.

Szerencsére volt még elég bő élelmünk, melyből teát vagy groggot is főzhettünk. E munka előkészítésével kalauzunkat bíztuk meg olyaténképen, hogy a gazda korszójára és a tűzre mutatóból álló jelképes beszédünket a »woda« szóval egészítettük ki. Szakácsunk teljes megelégedésünket érdemelte ki, csak az bántott, hogy társaim szemeláltára, ellenzésük nélkül egész tea-, rum- és cukorkészletünket ragadta magához. Gazdaságunk mindazonáltal teljesen kifosztva még sem volt, mert az irántam láthatólag érdeklődő gazda engem egy pohárka »snapsz«-szal megtisztelt. Színe feltűnően hasonlított a hírneves óriás-hegységbeli stonsdorfi keserűhöz. Belekóstoltam, — de nem bírtam volna meginni. Krumpli-kozmás olaj, avas vajjal; szakasztott olyan volt az íze; megköszöntem és tovább adtam. Azután odaállottam a tűzhelyhez, hogy a teát főzzem, de meg, hogy elül-hátul szárítkozzam is. Már zenei élvezetre ma aligha számított egyikünk sem. Egy gorál mégis mulattatni kívánt vele; olyan pásztorféle lehetett, kinek csordája odakint a zöldben éjjelezett. Négyszögletes tilinkón fújta ő ki azokat a köveket lágyító ac — illetőleg dis — cordokat; viharos tapsainkat művészete folytatásával jutalmazta. Madárlátta vacsoránkat hamar elköltöttük, mely után túlerőltetett testünk nyugalomra vágott.

Deszka-pricsre fektetett s jól megtömött szalmazsákok egy-egy pokróccal szolgáltak nyugvóhelyül. Kevésbé képes ágyunkon is eléggé jól aludtunk s lehetőleg megpihentünk, megerősödtünk. A reggeli azonban igen szomorú képet nyújtott. Kalauzunk házigazdánkkal együtt tea- és grog-készítéshez való összes nyersanyagainkat elpusztították. Mennyire nagyra becsülték mégis, midőn én az otthouról titkon magammal hozott őrölt fekete kávé főzetéből egy-egy kortytyal megkínálhattam társaimat.

Maradásunk itt természetesen nem volt. Társaim kiérezték volt, hogy ma a teguapihoz hasonló sors vára-

kozik reánk, semmi áron sem akartak a hegységbe beljebb kerülni! Ha azonbau magam akarnék a Lengyelnyergen áthágni, a kalauzt rendelkezésemre bocsátanák, ők azalatt a másikkal a Bialka-völgyön lefelé Javorinára indulnának s onnan a Tátra kalauz utasítása szerint a zsdjári szoroson át Tátra-füredre gyalogolnának vagy esetleg kocsiznának. Minden élelmi szer dacára is mit kezdtem volna a tősgyökeres lengyel paraszttal? Elszakadásomról nagy sajnálattal lemondottam, így egyéb nem maradt hátra, mint a többség akarátának engedni. Kalauzunk azt tegnap este jól sejtette, midőn minden készletünket elfogyasztotta. Mindenekelőtt a Nagy-Halastó tükreán kívántunk ringatódzni.

Leírhatatlan, sőt meghatóan nagyszerű látványt nyújt a tó katlana az ő ezer méteren fölül levő, meredek, legnagyobbbrészt sziklás partszakadásaival, melynek lépcsőfokait helyenként sötétzöld lombozatú havasi növényzet és törpefenyő borítja. A látóhatáron legjobban kitűnik a toronyszerűen kihegyezett »Barát.«

A tó járóművét nehezen sikerül előbbre vinni. Gerince nincs, hanem csak sík deszkapallója, a szélén rudas korláttal. A 33 ha-t kitevő, 1400 méter magasságban elterülő tó zöld tükreán több mint egy fél óráig kellett dolgoznunk, míg felső végén kiköthettünk. Onnan meredek parton felküzdöttük magunkat a szomszéd katlanban 190 m-rel magasabban fekvő »Tengerszem«-tóhoz; ennek előbbihez lefolyó vize itt tekintélyes vízesést alkot. A legmagasabb ponton egy hatalmas vaskereszt áll, melyet 1823-ban látogatása emlékére a tinieckeai püspök emeltetett. Így hát e helyet már nagyon régóta látogatják. A Tengerszem- és Halas-tavon át az osztrák-magyar országhatár húzódott végig. Tengerszemeknek többé-kevésbbé valamennyi tátrai tavat mondják. A menedékkunyhóba ugyanazon úton visszatérve, csakhamar megkezdtük leszállásunkat. Én kedvetlenül, társaim azonban annál inkább megelégedve ballagtak. Körülbelül egy órai vándorlás után eléggé jól járható erdei úton egy másik, a Rosztoka-völgy torkolatánál álló menedékkunyhóhoz értünk.

Itt aztán galíciai társaink elpártoltak, amenyiben a Rosztoka-völgybe tértek. A mi utunk pedig az országhatár mentén a Bialka folyása irányában haladt. Utóbinak neve mészköves medrének fehéres színétől ered.

A láthatólag erősebben használt kocsi-út egy dombon át, majd pedig magányos fűrészmalom mellett állan-

dóan erdőben vezetett a magyar oldalon fekvő Javorina községbe, illetve hutába. Kalauzunk a korcsmát már ismerni látszott, mert elismerésre méltó biztossággal annak vendéglátó küszöbe felé kormányzott. Itt ugyan-csak jól esett ismét valami rendes ebédet ehetni.

Továbbra kalauz nélkül is ellehettünk, gazdánk közvetítésével elhatározásunkat tudtára adtuk és Finger igazgató utasítása szerint kifizettük és elbocsátottuk.

Újólág megpihenvén és üdülvén, a további utazásra kellett gondolnunk. Tátrafüred volt a célunk, hiszen a pósta útján podgyásznak is oda kerülhetett már. Még Javorina előtt tárgyalásba ereszkedtünk egy deszkaszállító szekér kormányosával annak érdekében, hogy bennünket vállalna el terhének. Csak kerek tíz forintot kért azért az élvezetért, hogy a rúgót nélkülöző deszkaládában párnák helyett kemény deszkákon ülhattunk s még hozzá döcögős utakon a legsebesebb ügetésben, Igazában elszállíttattunk, vagyis határozott szenvedő alakban leledztünk. E nemben mostani utunk a Zakopane előtti is jóval fölülmúlta, míg kocsisunk ama kollégájára föltünően hasonlított. Hogy testünk és tartalmának akkori szüntelen rázása utóbbinak emésztésére jótékonyan hatott-e vagy valamelyes más életműködést hívott-e elő, ezt itt tovább nem tárgyalhatjuk. Minden esetre örültünk, hogy — hála az ülődeszkába való görcsös kapaszkodásunknak, omnibuszunk gyakori zökkenése jobbra vagy balra le nem dobott.

Mialatt mi a Magas-Tátra keleti szárnyát megkerültük, égbenyúló csúcsai a Zöldtavi- (2632 m), Lomnici- (2634 m), Vöröstavi- (2424 m), Jégvölgyi- (2630 m), Szalóki- (2453 m) és a Ferenc József-csúcs (2663 m) s a közeli Havrán nevű sziklahegy alakjukat folytonosan változtatva, valóságos táncot jártak körülöttünk. Hasonlót tett a még közelebb eső 1580 m magas Murány, melynek teteje két oldal felé is 20–25 m-nyi falakkal határolt szikla-kockát tüntet föl. Ez lejtőin több hektárnyi nagyszerű marhalegelőt visel, melyet a szomszédos községek birkái ki is használnak. Felső területeire a birkákat a juhászok hátukon cipelik, mert maguk oda följutni nem bírának. Ott eltöltik a nyarat minden őrzés nélkül, míg ismét lehozzák. Egyszer éveken át a birkáknak rendszeresen híját tapasztalták anélkül, hogy lezuhanás vagy lopásra lehetett volna gondolni. Végre akadt egy vakmerő vadász, ki a rejtély nyomára kívánt jönni, sőt ha lehetséges, a bajon segíteni is. Jutalmúl

mindössze előre már egy birkát kötött ki. A megegyezés létrejött, a vállalkozó levágta ürűjét s azt részben vagy egészben magával vitte, kitette a Murányra, maga pedig a törpefenyőbe lesbe ült. Már az első este folyamán látott egy óriás sast föltűnni és a csalétekre rácsapni. Egy jól irányított lövés ártalmatlanná tette. Azóta a nyáj állandóan teljes számban megmaradt. Így mesélik ezt a Murány közelében levő falvak lakói. A Murány neve az építményszerű sziklafalaktól ered. Zsdjáron alkalmatosságunk rendbehozatala, vagyis az ülések kényelmesebb elhelyezése meg a lovak megvasalása akarattunk ellenére is pihenőt kívánt. Ennek mégis kellemes következményei voltak, mert a deszka ülések helyébe szecska- és zabos zsákokat kaptunk, még pedig gorálunk fiatal felesége vetette volt számunkra, ki itt lakott. A faluban tarkán öltözött nőket és férfiakat, de egyszerűségökben a meztelenségig menő gyermekeket is láttunk.

Az éjszaka nagyon korán berontott; 9 órakor már koromsötétség volt, mikor a Kotlin nevű városkába behajtottunk. Gorálunk itt gondolt bennünket éjjelre elszállásolni, annál is inkább, hogy itt a korcsmában víg élet lakozott. »Tovább, tovább! Kézsmárig akarunk még jutni; miért kellett Zsdjáron oly soká álldogálnunk!« ilyen formán erélyeskedtem, mi segített is. Tovább, lejjebb a völgybe ereszkedtünk. 11-et ütött volt a szepesi németek e régi fészkének toronyórája, midőn omnibuszunk a vendéglő kapujába befordult. Itt újra reudesen kipihentük magunkat egészen hat óráig 7 órára készenlétet rendeltem, s odébb is állottunk. Különösen föltűnt nekünk a terjedelmes négyszögletű kőtorony, melynek tetejét díszes párkányzat koronázta. A házak tetejéről messzire előrenyúló facsatornák szakasztott olyanok, miként azok Sziléziában 100 esztendővel ezelőtt használatosak voltak. A cégek akkoriban kizárólag németek voltak, különben a beszélgetés is németül folyt.

Remek vasárnapi reggel volt, melyen a ragyogó természetben gyönyörködtünk Buja földek az előtérben, a határon pedig a havas Tátra messze kéklő csipkepárkánya. Ily látványok közepette kísértük visszafelé a Poprád folyását. Ritkán látott hídalakzatok vannak rajta, tetőzettel fődöttek s rajtuk »A dohányzás tilos.« A Tátra csipkézetének egyes ormai haladás közben itt is láthatólag egymás elé és mögé kerülnek és ezáltal a képét folytonosan változtatják. A völgyből ismét fölfelé hajtatva,

Nagyszalók helységet is érintettük, hol szekerünket egy cigánybanda kísérette. A félig öltözött cigánygyerekek egyik része futás közben is vonyíttatta hegedűjét, míg másika kezeit nyujtogatván, ugyancsak zajongott. A koldulást számos bukfenc, cigánykerékhányás stb. élénkítette, miközben a ruhapótló cafrangok csak úgy körüllebegték teljes meztelenségében mutatkozó sötétbarna testüket. Egynehányszor egy-egy pénzdarabot dobtunk közibéjük, melynek birtokáért való versengésük nem mindennapi látványt nyujt. Ilyenkor a fáraúk barna ivadékaiknak egy része összegomolyodik. Mondhatni, gazdátlan karok és lábak össze-visszaságban rángatódnak azért, hogy az elragadt érmet egymástól kicsikarják.

Az utolsó útdarab erdő árnyékában mind meredebben halad; már Kézsmárktól $3\frac{1}{2}$ óra alatt elértük ezízen végcélunkat, az 1002 m magasan fekvő Tátrafüredet.

Kevés ház között elterülő szabad térségen, melyet azonban közel sűrű erdő környékezett, fehér kőtenyben egy nőszemély fogadott, és vágyainkat tudakolta, kivel, miután kocsisunkat elbocsátottuk volt, helyzetünket hamar megértettük. A fürdő-igazgató irodájába utasított ezután. A szemközt fekvő »Priesnitz«-nek keresztelt földszinti faépületben helyeztek el, hol két egyenként naponta 1 frt 20 krajcáros szobát, benne 40 krajcáros ágyakat bocsátottak rendelkezésünkre. A két ágyat rejtő szobát a lelkeszség, a másikat pedig társaságunk laikus világa vette használatba.

Legelső gondunk podgyászuunknak a postáról való előkerítése volt. A kétnapi hegyi túr után átizzasztott, a kocsizásnál pedig alaposan beporozott fehérneműnk nem túlságosan barátságos külsőt kölcsönzött nekünk. Tulajdonképen ma, vasárnap, a postaszolgáltatnak szünetelnie kellett volna. Mi a postahivatalt mégis nyitva találtuk, a postatisztet pedig szolgálatra késznek, annál is inkább, mikor magamat kartársának bemutattam. Mielőtt még jövetelem célját nyilvánítani kezdettem volna, a mérsékelt hivatalos helyiségben bőrröndeinket kereső szememet végig járattam, de eredmény nélkül. Még jobban lesujtott kartársam ama nyilatkozata, hogy ily című küldeményről semmi tudomása nincs. A késés fölött való elcsodálkozásom csak az ő csodálkozását költötte föl: »Lássa, ha idáig el nem jöttek is, megjöhetnek még ezután!« volt az ő vígasztaló válasza. Küldetésem balszierének hatása társaimnál még rosszab volt; ők

ugyanis holmink teljes elvesztét biztosra vették. Az érték-biztosításra célzó vígasztalásom semmit sem enyhített. »Majd itt a külföldön fognak nekünk kártérítést nyújtani; semmi esetre arra nem várhatunk!« volt a válaszuk. Kár, hogy társaságunkban bűnbak kapható nem volt, egyikünk sem ellenezte a postai szállítást, sőt ellenkezőleg, ezt legbiztosabbnak tartották. Fehérnemű-üzlet e helyt nem volt, egy bazároست kivéve, semmi kereskedő nem találkozott, sőt az iparos világot is csak a fényképész képviselte. A legközelebbi üzletemberek Felkán lakoztak. Még a póstatiszt abbéli elbeszélésének közlése, miszerint egy előkelő grófnő nemrégiben a postaküldeménybeli ruhatára helyett egy zsák lencsét kapott, és hogy az ő kétségbeesése semmit sem segített, társaimat sem volt képes megnyugtani. Volt pedig, aki lencséért egész örökségét föláldozta; épenséggel a papok tudhatták volna.

Egyéb okosat alig tehettünk, minthogy a bőrtisztító és fölfrissítő fürdőházat fölkerestük. Kádfürdő azonban — sajnos — nem volt kapható. Egy kis tűrkörfürdő talán csak + 5' meleggel nem bírt soká lebilicselni. Rettegetesen fáztunk benne. De most tiszta inget még csak kölcsön sem kaphattunk. De már akárhogy is legyen, mégis kívánczotunk a telepen körüttekinteni. Ugy bujkáltunk, mint a rossz lelkiismeretű emberek, kik nem mernek a tisztességesek közé vegyülni; a távolabbi és emelkedettebb helyen álló »Társalgót« az ő termeivel csak külsőleg vizsgáltuk. Csak egy bátortalan tekintetet vetettünk a belsejébe, hol egy hölgyet emelkedett katedrán trónolni láttunk; pénztárosnőnek lenni látszott. Láttunk továbbá egy svájci stilusu vendégfogadót, sőt több más célra szolgálót; egy csinos templomocskát, egy kis házban pedig a korábban említett posta- és távírda-hivatalt. Levélhordójuk szoknyában, minden hivatalos jelleg nélkül, csupán a hosszan lelógó bőrtáskája, melyben a széthordandó levelek egymás mellett és fölött a legnagyobb barátságban összefértek. Kérdeztük, nem érkeztek-e levelek a mi számunkra is, mire az aszszony egész készletét áttekintés céljából rendelkezésünkre bocsátotta. Tovább, följebb, közvetlen az erdőben még néhány épületet fedeztünk föl. Egyik főépület, a vendéglő szintén fából való. Van benne a table d'hôte számára való nagy terem és egy széles előtér azon oldal felé, hol a földszíne 3 méterrel mélyebb. Eme egyben erkély és veranda, a vendégek legkedvesebb tartózkodó

helye. A társas ebédben résztvevőket déli 12 órakor harangszóval hívják egybe; ha emezek elláttattak, jönnek a szabad vendégek, kik válogathatnak abban, ami még megmaradt. Jut azonban mindenkinek teljes megelégedésére. Egy forinton alul persze nem marad a költség, Kávét csak a társalgóban mérnek.

A fürdőhely 1868 előtt egy Schwarz nevű bécsi kereskedő tulajdona volt, 1874 óta pedig a »Miskolci Gőzmalom Részvénytársaság«-é. Van itt egy savanyúvízforrás mely tartalmaz kénsavas káliumot, ugyanily nátriumot, ketted szénsavas káliumot és nátriumot, a főképen azonban szabad szénsav még nagymennyiségű kovasavval társul. A forrás vizét külsőleg és belsőleg agy-, hátgerinc-, szív-, bőr- és női bajoknál, továbbá, csúsz ideggyöngesség, vérszegénység stb. gyógyítására használják. Vizét asztali italnak is használják. Ezenkívül az emberiség fogyatkozásainak eltávolítására szolgálnak még a hidegvízgyógyintézet, törpefenyő- és elektromos fürdők, tusok, inhalációs, kumys- és savókúra. Mint fürdőhely már 1797 óta fönáll.

A fürdőirodában az idegenek minden kívánságát lehetőség szerint teljesítették. Mennél adakozóbb az ember, annál nagyobb szolgálatkészségre talál. Gondoskodnak itt kalauzokról, alkalmatosságokról, a bérlők kiszolgálásáról, esetleges küldöncökről stb. Rájuk is szorul az ember. Kalauz, fiákeros, nélkülik idegennel nem szerződhetik. Mára is rendeltünk egy kalauzt a Felkai-völgybe, melylyel d. u. 3 óra felé a kirándulást megkezdettk.

Eleinte erdős hegylejtőn kapaszkodtunk, a fenyves azonban mindinkább ritkább lett s utunk mindinkább kerülgette az óriás sziklatömböket és más akadályokat. Barnásszürke szőrű tehenek, bámulatosan hosszú, oldalvást gyönyörűen hajló szarvakat viselő, legelnek itt a magasban a dús növényzetű üde pázsiton. Hamar bejutottunk a törpefenyő birodalmába, hol bujanövésű hegyinövények üdvözöltek.

A völgy itt egy órai uton belül 600 méterrel emelkedik; egy 1468 m-nyi emelkedésen fölül egyszerre csak csupa sziklatörmeléket, majd később ismét kövér legelőt láttunk, balra egy menedékház romjai hevernek; ezt két évvel ezelőtt egy a Gerlachfalvi-csúcs felől jött hólavina zúzta össze. Nevezett csúcs itt tekintélyes magasságig 2663 m-ig emelkedik, ez a Magas-Tátra legmagasabb pontja. Egyebet sem lehet látni rajta, mint lefutó szikla-

gerinceket, melyek között a zöld növényzet egyes csíkokat alkot. Jobbról völgyünket a Szekrényes-hegylejtői szűkítik, hosszú sziklacsipkétet alkotván 2394 m magasságig. Előttünk egy 30 m magas sziklafok, a Gránátfal emelkedik, erről hull alá a Felkai-patak vize, mely alatta 4 36 ha területet beborítva, a Felkai-tavat alkotja. Említett vízeséstől balra a Gránátfal oldalán igen meredek ösvényvezet egy erősen túlhajló sziklára, a »Hidegfal«-ra; erről na gymennyiségű vízcsepp hull alá, miért is ezt »Örök-eső«-nek hívják. Végre följutunk egy buja alpesi réthez, a »Virágos-kert«-hez (1793 m). Kb. egy kilométerig tart az, mikor is újra sziklás völgyfokon kell fölkúsznunk, e fölött nagyszerűen rideg sziklavilágban, amilyent elképzelni lehetetlen, a »Hosszú-tó« tündöklük (magassága 1937 m, területe 6·8 ha). Ugyanezen úton visszajutva esti 8 órakor ismét Tátrafüreden voltunk; kalauzunk hivatalos bére 1 és fél forint volt. A vendéglő verandáján elköltött, bár egyszerű vacsora is különösen ízlett. Így hát e vasárnapunk élményeivel teljesen megelégedhettünk.

Következő nap reggeli 7 órakor kalauz nélkül elindultunk a Tarpataki-völgybe. Rövid félórás kellemes erdei barangolással a Szalóki-csúcs egyik bordájára, a Tarajkára jutottunk, itt a Szószék nevű sziklán a kised, de csinos vendéglővel bíró Rózsa-menedékház áll. Rövid fölfrissülés után a Tarpatakhöz leereszkedtünk s majdan folyása mentén fölfelé iparkodtunk. Itt egy réten kőből állott, de szétdúlt menedékház nyomait láttuk. Utunk a Nagy-Tarpatak magas partján vezetett. A bővizű folyó itt közepén álló kőszikla által ketté osztva vagy 20 m mélységű sziklahasadékba zuhan alá, majd odébb ismét kisebb vízeséseket alkot. A széjjelporlott víz ködén átszűrődött vízsugarak megtörvén, azt a szivárvány összes színeiben ragyogtatták. Közel előttünk a Nagyszalóki-csúcs 2453 m magas, katalmas sziklateste emelkedik, jobbra előtte a Középorom (2440 m) és e mellett a Magas-Tátrának magasságra nézve második csúcsa, a Lomnici-csúcs (2634 m) tör ég felé: leírhatatlanul nagyszerű környezet. Ugyanazon úton jutottunk vissza Tátrafüredre, hol még ebéd előtt aggodalommal vonultunk a postahivatal felé, hogy ott podgyászunk felől kérdezősködjünk. Azonban mindhiába, semmi hírük sincs, még a szomszédos poprádi postahivatalhoz ez ügyben intézett levelező-lapunk is válasz nélkül maradt.

Mennyire szerettem volna a Lomnici-csúcsot is megmászni, mely útra különben még egy igen kellemes

társam is akadt. Kísérőim azonban kérlelhetetlen fejeséggel egyértelműen megtagadták eme vakmerő vállalkozáson való részvételüket. Szabadságom azonban végéhez közeledett, azért Tátrafüreden csak épen ebédeltem, fizettem, kocsit fogadtam és a poprádi vasúti állomásra hajtattam. A városbeli postahivatalba betérve, ugyanazon kellemetlen választ kaptam; podgyászmegérkezése esetére azt haza küldeni rendeltem. Innen a Tátravendéglőt látogattuk, hol podgyászaink fenyegető elvesztése dacára a sört rendkívül élveztük. A fal mellett egy polgárisan öltözött cigánybanda állott föl, hogy a vendégeket a mi fülünknek ugyan kevésbé hízogató hangokkal mulattassák. Érthető, hogy a tányérozó a nálunk kapott érmek fokával nem nagyon elégedett meg. Hátralevő időnk nagyon gyorsan tünt, miért is elutazásunk érdekében intézkednünk kellett. Miután a vonat berobogott, a postakocsiból egymásután hozták ki régi ismerőseinket, a majdnem megsíratott bőröndeinket.

Az öt percnyi megállást nem tartottuk elégségesnek arra, hogy saját küldeményeinket jogos birtokba vehessük, amennyiben őket épen csak hogy kirakták volt. Az odaát idegenekkel szemben uralkodó előzékenység mellett azonban megvalósult az a szinte lehetetlenség, hogy még a postahivatalnok maga fölszólított: »Vigyék bőröndjeiket magukkal, földadó-vevényeiket ígyis láttam már.« Így épen sikerült még a szökevényeknek hozzánk csatlakozniok; ki tudja, hogy különben ez e kövérhasú bőrönd-trio meddig csatangolt volna még?

Vonatunknak a Magas-Tátra hegyláncolata hosszában történt elhaladása a legnagyobb mélységű búcsúélvezet volt. A havas hegycsúcsoknak folytonosan változó képei vonultak előttünk; és eltávolodásunkkal a szomszédos hegyképletek föltünését hívták elő. Az utána következőknek alakja, színe, jellege mindig más-más. A legutolsó Tátra-óriás a 2496 m magas Kriván, melynek oldala északkeleten vagy 400 m-nyire merőlegesen áll.

A Magas-Tátrát a Liptói-Kárpátok követik, Liptói-Alpoknak is nevezik őket; mondják, hogy ott a medvék még tömegesen honolnak. Ehhez csatlakozik ismét az ércekben bővelkedő Fátra-hegység, majd pedig a Beszki-dek. Ez a kép tárul föl az utazó előtt éjszak felé, míg balra ugyancsak változatosságot szemlélhetünk: zöld hegyvonulatok, mély völgyek széles folyamokkal élénkítve; az Árva, Vág a vasutat hosszú úton át kísérik. Több ízben alagutakon át is dübörgött vonatunk.

»Station Oderberg!« Itt vége szakad a vígságnak. A kékutazás ugyanis befejeződött; honom határához érkeztem. Ezentúl vonatom kevéssé kellemes vidékű országrészekben száguld; átfut előbb a füstgomolylyal telt bányá- és kohótelepekkel spékelt vidéken, majd pedig egyformaságukkal elaltató fenyves erdőségeken.

Az erdélyi Kárpátokban.

Barcza J.-től.

Az erdélyi havasokat fölkeresni, a sokat emlegetett Negoi-, Bucsecs-, Királykő-csúcsokat megismerni erős vágyunk.

Fölszereljük magunkat a magas túrokra szükséges eszközökkel: jégcsákánnyal, manillakötéllal, úgy, amint azt a különböző útírajzok, útikönyvek tanácsolják. De mindezekre nincs szükségünk, mert az erdélyi havasok legmagasabb csúcsaira meglepő jó karban tartott, enyhén emelkedő utak vezetnek föl.

Tömören épített menedékházakban (Negoi, Bucsecs) a turista-szükségletek, kielégítő meleg élelmi szerek állanak rendelkezésünkre. Nagyon tetszetős, erős építkezésű a királykői, de itt élelmi szereket nem tartanak.

Tehát némi fáradsággal s áldozattal bárki megszerezheti azt a nem mindennapi látványosságot, amit az erdélyi havasok magas csúcsai nyújtanak.

Sok itt a virággal tarkított katlan-völgy, ezekben a festői kisebb-nagyobb tengerszem, völgyfok, terraszs, omladványos nyereg.

Hullámos, festőileg tagozott csúcissorai ritka alkalmas terrenumot alkotnak a gerincvándorlásokra. Magasabb csúcsait kopár sziklák, valóságos sziklaerődök, vagy hatalmas boltozatú füves tetők borítják. A hegyek között szétszórtan alpesi gazdaságot űző román pásztorok tartózkodnak. Ezek nagyon derék, vallásos emberek, alázattal megsüvegelik a turistát, s esztinájukban szívesen adnak szállást, csakhogy az esztinák éjjeli szállásokul napokig tartó gerincvándorlásoknál ki nem elégítők; ilyenkor a turista szívesebben tartózkodik egyedül, társai körében. Nagyon helyén valónak találnók, ha az erdélyi kárpát-egyesület, melynek érdemdús munkásságát úton-útfélen élvezi a turista, a csúcsok közelében hideg ellen, eső ellen védő, apró kunyhókat építtetne.

De mégis a legnemesebb misszióját akkor oldaná meg, ha sikerülne a román turista-egyesülettel közösen kieszközölni, hogy bármely nemzet turistái szabadon járjanak-keljenek a hegyek között. Útlevel gyanánt elégséges legyen arcképes tagsági igazolványuk fölmutatása.

Tartsák szemmel jövőben is fegyveres erők a tájat, kénleljék román katonák jövőben is a sűrűséget, de a turista járjon az ő világában kénye-kedve szerint szabadon.

Negoi.

Reggel 6 óra. Lázongó hangulatban a Negoi környéke. Törj utat napsugár, küzd le a ködöt, a turista e förtelmes ellenségét! Hiába esedezünk, hiába fenyegetődzünk, a sehonnai csak ott ül a szirteken, az ormokon.

Fogy időnk. Már hét óra, már 8 óra. »Menjünk már,« mondogatjuk. A tétlen várakozás megöl, ingerel a munka, izgat a Negoi. Mindhiába. Kalauzunk makacsúl ragaszkodik a földi röghöz. Cigaretára gyujtva várja a köd kibontakozását, tova nyargalását.

De végre 9 órakor hirtelen ide-oda imbolyogva, megmozdul a fekete tömeg. Megszűnik a szürkeség, meg a ködokoza egyformaság. A nap verőfénye játszik a szirteken, az ég mennyezete azurkék köntösét öltötte magára. Üde színűek az alpesi rétek, üde kék színűek a távoli hegyek. Élet a szirteken. Élet a rengetegben.

A nap áldást hozó sugarai sem maradtak ám veszteg. Szilajan tüzel, ég, perzsel.

Ilyen tikkasztó hőségben, ilyen lankasztó időben eredtünk útnak reggel 8 óra 50 p.-kor, tervezett több napi gerincvándorlásunkra.

Kalauzunk, hogy behozza a tétlenül töltött három órát, az idő, a távolság, a pihenés megrövidítésére törekedett. Neki vadúlva zabolátlanul futott, hanyatt-homlok rohant, érzéketlenül érintve a legszebb szikla-részleteket, az örökszép tájakat. Társamban emberére akadt. Egymást üzve, siettek. Mivégre? Ki tudja? Egy ideig magam is jártam a bolondot; követtem őket. De a távolság közöttünk egyre gyérebbs és gyérebbs lett. Végül megállítottam őket. Mi nem versenyt futni jöttünk az erdélyi havasokra; hanem élvezni s látni. Ha kedvetek tartja, fussatok tovább. Én nem futok. Társam s kalauzunk tovább folytatták erőszakolt munkájukat. Én megtartottam csöndes lépteimet, szokásos, mérsékelt tempómat.

Így történt, hogy a Negoii-on végig a kötörmelék útvesztőjében, a hómezőkön egyedül bolyongva, zavartalanul élvezhettem a táj szépségeit, tanulmányozhattam a hegyek alakulatát, a hegyek arculatát, gyűjtve impressziókat s el-el-tűnődtem a békességes magány nagyszerűségében.

11 óra 45 p.-kor foglaltuk el a csúcst. A levegő párával telt. Fátyolozottak a mélységes völgyek, hamvas kékes színben a távoli bércek.

Másfél órai időzés után, kilátás élvezete nélkül 1 óra 30 perckor újra útra keltünk. A hőség még mindig kimondhatatlan erős. Teher volt hátizsákunk, teher volt ruházatunk, teher volt minden, ami testünk rugalmasságát akadályozta. Akárcsak kohóban jártunk volna; a kiolthatatlan szomjúság meg-megállított. A törmelék kősvatagában, az egymásra halmozott, az egymáson elaggott hatalmas kődarabok könyörtelenül verték vissza a nap sugarait.

Robotos munkát végeztünk mind végig. S mégis, valamilyes kimagyarázhatatlan boldog érzés eltünteti fáradságunkat, fölszárítja verejtékünket, s mi csak egy kápráztató színű, a mindennapitól elütő, az emberiség nagyobb része előtt ismeretlen festői csoportosítású szép világot látunk.

E patinával bevont zöldes-szürke kövek nekünk nem egyszerű kövek. Mi ismerjük életét, tragédiáját; ismerjük apró örömeit, küzdelmét, halálát. Ezek vonzanak bennünket a hegyek világába, a szédítő magasságba.

De nini! Amint lejjebb-lejjebb kerültünk, s amint elmaradt a Strunga-Drakului-nak nevezett couloir, össze-visszatört omladékos törmelékeivel, s amint átgázoltunk a hómezőkön, hirtelen széles víztűkör ragyogott föl előttünk, amolyan apró tengerszem. Kőszá szellő sem sodorja habjait, csak csillog-villog, mosolyog. Ez a Kaltuni-tó.

De amint elhagytuk az apró tengerszemet, s amint a patak kötömbjein át meg átugrándoztunk, szédítő magas sziklafalak között előbukkant a gyönyörű fekvésű zuhatagos Bulea-tengerszem. Ez impozánsabb, fönségebb, de soká nem csodálhattuk szépségét, mert a nap tűzijátéka kihunyó félben. Az igaz, az éj még nem szakadt reánk, de az est közelget már. Délután 6 órakor elértük a fenyő-régiót. Szükségét éreztük már a pihenésnek, az ideig-óráig tartó nyugalomnak. De hol találunk nyugtot, hol találunk pihenőt? A nappalok melegek, az éjjelek rendkívül hűvösek. Védett hely a közelben nincsen, melegítő pokrócunk meg nagyon gyarló.

Mindinkább elhagytuk a kopár sziklák világát, s lejjebb-lejjebb ereszkedtünk a Bulea-völgybe. Itt betértünk a legközelebb eső esztinába. Még kellő időben értünk védett helyre, mert bizony künn már a levegő lehűlt, belül meg ropogott a tűz.

A pásztorkunyhóban természetesen kürtő nincsen, s így a láng nyelve ide s tova kanyarogva melegítette testünket. A fenyőgallyak lángja meleget szolgáltatott ugyan, de füstje égette szemünket, karcolta torkunkat. Rövid beszélgetés után pihenőre tértünk. A pásztoregények és embereink a tűz körül gubbaszkodtak. Az egyik apró legény ott bóbiskolt a padkán, a másik meg a vacoknál ült. Mi pedig a kijárával szemben, ruhástól, mindenestől, rongyos pokróc darabokra hevedtünk le, s saját szűrünkkel takartuk be magunkat.

Így meghúzva, illetőleg végig nyújtózkodva vártuk a fáradságtól fölszabadító s megkönnyítő álmot. De mindhiába. Már a tűz is kialvó félben, már mindannyian erősen pőfékeltek, csak ránk, túristákra nem jött az üdítő álom.

De nem unatkozunk. Az éj sötétsége előcsalta a nyirkos esztina vendégseregét. Potrohos, pocakos testű pókok s egyéb, az esztina körül lebzselő apró bogarak gázoltak testünkön keresztül.

Talán mondanunk sem kell, alig hogy hajnalodott, ágyat bontottunk. Ki a szabadba, a patakhoz, a csobogó, fölfrissítő vízhez!

Szálnalmas éjjeli tanyánk nem ölte ki lelkünk derűjét, de a tervezett 4—5 napi gerincvándorlást mégis szögre akasztottuk. Ugyan nem fog ki rajtunk sem vihar, sem köd, sem nyomasztó hangulat, de mégsem átalljuk bevallani, egytől féltünk: az álmatlan éjszakáktól, az emberlakta esztináktól.

De kárpótolt bennünket elejtett gerincvándorlásunkért a Bulea szép völgye. Ez a völgy szemképrázató pompájú; az egész táj sajátos, összhangzatos szépségbe olvad össze.

Időnk bőiben van. Egy-egy szál havasi gyopárért föl-föl kapaszkodunk a mély völgyből kiszökellő sziklaóriásra. De mégis, — ami szép, az gyorsan múlik, — már kezdtünk fősvénykedni az idővel; mohón szívjuk be a levegő mámorító illatát. Érezzük: néhány óra, néhány perc s meg kell válnunk tőled, szép Bulea-völgy, hatalmas Negoj.

Úgy történt. Elhagytuk az ujonnan épült ritka szélességű túristautat s most már vetéseken, mezőkön,

réteken, apró községeken keresztül nyargaltunk a kerzi állomásra s onnét Fogarasra.

Mikoron hozzáláttunk az annyira megkedvelt fatányérosunk elfogyasztásához, már fölragyogott az égen vezetőnk, az esthajnalsillag.

Királykő, (2241 m).

Az úton, a szép fogarasi völgyekben már föltűnt zeg-zugos, csipkézett, kifodrozott gerince, dacoló büszkesége; már messziről, kifogyhatatlan élvezetet nyújtva a természetkedvelőnek, a túristának.

Várakozáson fölüli meglepetésünk elnémította hangunkat. Kiemelkedő, bámulatra ragadó alakja végtelenül tetszett. Csak annyit mondtunk egymásnak: ez szép, ez nagyon szép. Ez az erdélyi havasok fénye, dísze. Holnap nagy munkánk lesz. Szép kapaszkodásoknak nézünk elébe.

Zernyestre érkezve, korán pihenőre tértünk, hogy másnap jókor reggel útnak indulhassunk. Úgy történt. Friss erővel, kipihent testtel, derék román kalauz kíséretében hagytuk el reggel 5 órakor a néplakta helyeket, a szép vadregényes völgyeket s 6 órakor már a Propaszta-hasadék sziklaszorosát bámultuk. Hatalmas, meredek sziklafalak, valóságos diadalkapuk. Bizarrságával egyedül a Vrátna-szoros, meg a szulyói sziklavölgy versenyezhet.

Számos tornyot alkotó, kopár, élezett falai csapongó képzeletünket elbájolta. E még névtelen, még érintetlen tornyok a bravúros kapaszkodásoknak jövő térreuma. Bezzeg, ha több idővel reudelkeznénk, nem tudom, meg nem kockáztattuk volna-e egyik-másik toronyra a fölkúszást.

De így csak alúlról csodáltuk a Propaszta magaszat osltárait.

De hiszszük s reméljük, hogy nemsokára ismét megfordulunk Erdélyben, ellátogatunk Zernyestre, s akkor egyedüli célunk e tornyok meghódítása leend. Most csak a fönséges, nagy tömeg: a csúcs vonz. Félre tehát kicsinyes érzésekkel, félre apró-cseprő akadályokkal s előre a csúcsra. Betérünk az erdő sűrűjébe. Hangulatos a képe. A nap sugarai csak kacsintgatnak a sűrű lombokon keresztül, nincs erejük áttörni a bozóton. Az ösvényeket fától elszakadt megsárgult levelek takarják. Halandó aligha járja. Hatalmas szálfák, vihartörte, egykor büszke törzsek megsebzetten, összezúzott, összeégett

koronájukkal egymást átkarolva porladoznak, rothadnak. Ember aligha látja.

De észrevétlenül megszakadt az út, a festői szép őserdő-részlet, s íme hirtelen gyönyörű szép fekvésű katlanszerű havasi réten, a Vleduskán találtuk magunkat.

Innét szép ám még csak a Királykő! Csillogó, kopár mészsztirtei mesébe illő bizarr képet mutatnak. Hirtelen gondolkozóba estünk. Ne fürkészszük-e ki csíny-jét-bínjét e környék életének? ne üssünk-e tanyát e nyájas menedékházban? Ne szenteljünk egy napot a játszi semmittevésnek? De mindhiába. Kora reggel volt még s turista vágyunk tovább kergetett. A varázserővel bíró csúcs mind erősebben csalogatott.

Engedve szilaj szenvedélyünknek, ismét fölkerelkedtünk s neki a csúcsnak, a meredek köves útnak. 10 óra 32 p.-kor elértük a Pásztor-csúcs 2241 m magas pyramisát. Gyönyörű, festő ecsetére való kép ez. Ellátunk itt a hazánkon inneni, a hazánkon túli messzeségbe. De tulajdonképeni szépségét csúcstársaitól elütő, meredek, nyúlánk gerincének s az ezeken kiemelkedő számtalan apró, rovátkás tornyoknak köszönheti.

Örömről, hogy végre úttalan utakon, igazi turista módra kúszhatunk-mászhatunk, a játszi képzeletnek is tért engedett.

Fokozódó mohósággal, bűvös erővel kezdtük meg d. e. 10 óra 30-pkor a gerincen sütkérező vándorlásunkat.

A gerinc lassan-lassan keskenyül, egyes helyeken emlékeztet a Jégvölgyi-csúcs kőparipájára. Folyton érdekesebbé válik, exponáltabb helyeken kúszunk. Kimondhatatlan turistalelkedéssel vetettük át lábainkat, majd a gerinc innenső, majd a túlsó oldalára.

A táj váltakozó képei, festői panorámája, a levegő tisztasága, a lenge szellő csendes fuvallata növelte ideális élvezetünket.

De hirtelen, alig 50 lépésnyire útunkat állotta a Nagy-Királykőt a Kis Királykótól elválasztó Krepatúra-hasadék. Apró fenyőbozótok között ágaskodva, kapaszkodva, rajtok lovagolva, kerültünk mind lejjebb a völgybe a Bethlen-pavillonba.

Itt megcsodáltuk a Kis-Királykő erősség gyanánt emelkedő bozontos szirtjeit, s azután óvatosan ereszkedtünk le a Krepatúra-hasadék omladékos, síkos, mozgó kőtörmelékein Zernyestre.

Néhány pillanat múlva már elnyelte a távolság, elnyelte az esti szürkület, a szálló, oszló köd a sasok fészket, a Nagy-Királyköt, a Kis-Királyköt.

Bucsecs, (2508 m).

Napfényes reggelre virradtunk. Búzavirág színű a levegőég, harmatos a réti virág, harmatos a lombos erdő, a fenyves erdő.

Föl a csúcsra! Számon nem kér tőlünk most senki semmit. Mienk most az élet. Nekünk illatoznak az erdő fái, nekünk bölintják bozontos sörényüket a fenyvesek szép szálfái, nekünk ad éltető erőt a magas bércek tiszta levegője. Minket köszönt az ébredező bíboros nap. Minket kényeztet el a lenge szellő!

Reggel 4 óra. Talpon vagyunk. A nap is elhagyta pihenő helyét. Ébredését fénysugaras, bíboros szín hirdeti. Folt nélküli a levegőég, nesz nélküli a magány. Szín- és sugározón körülöttünk, az elfakult sziklákon, a végtelen rengetegen.

Fölséges bűvös kép. Napsugarak özönében az öreg természet. Majd rátűz a Malajesti-hasadék szaggyatott szikláira, majd a gunnyasztó apró fenyőre, majd meg-megtréfáltatja a plasztikusan kiemelkedő Bucsecs-csoport fantasztikus alakú konglomerát-szikláit. Elnézegetünk a ködös messzeségbe, oda, hol a szem látóhatára megszűnik, hol hegy-völgy mintegy összefolyik. Válogatunk a táj szépségeiben, majd ez, majd amaz tetszik, szemünk majd itt, majd ott pihen. Valósággal bálványozzuk, becézgetjük az avatatlanok előtt megközelíthetetlennek látszó csúcsokat.

A nap még nem lövelte erősen melegítő sugarait, még tűrhető az ájer. Ki is használtuk: Szárnya szabadjára engedve magunkat, fölkapaszkodtunk az úttól arrább kiálló sziklák párkányszerű rétegeire. Süvegünk karimáját magunk szedte havasi gyopárral díszítettük.

Itt-ott egy kis kitéréssel hódítottuk meg az apró, kiszökellő csúcsokat, reggel 7 órakor pedig jó magát az impozáns Omot. (»Ember«) is.

Az Omu kerekded alakú, kopasz szikladarab. Olyan, mintha határszéli őrszemnek állította volna oda a természet. Tetejére könnyedén juthatunk föl, mert az emberi kezek ide is lépcsőket vájtak.

A Bucsecs innét nagyon érdekes. Fekvése amphitheatrális, hegyháta behorpadt föszték. Gerince minden

oldalról meredek, kőzete konglomerát. Alkalmas terrén a végtelen gerincvándorlásokra. Nagyobb sütkérező pihenő után elbúcsúzunk az Omutól s tüskön-bokron, éren-beken, hol egyenesen, hol zeg-zugosan, mindig lejjebb kerülünk. Az Omn távolodott, a Jalomica szűk szorosa közeledett.

Rövidebb fordulókat kedvéért gyakrabban átláboltunk a Jalomica-patak fenyőgallyakból összetákolt mozgó hídjain. Mozgó hidak, mert csak balancírozással juthattunk a túlsó, onnan meg az innenső oldalra.

D. e. 9 óra 35 p.-kor léptük át a barlangi kolostort, a kalugerek lakóházát. Szótlanul néznek, némán, mozdulatlanul üdvözlnek. Csudálatos emberek. Valóságos, nappali kísértetek. Megható, megrázó kolostori életük. Zsivaj nem tölti be helyiségüket, hanem végtelen, mélységes csend. Arcukon stoikus nyugalom, pihenésük lemondás-szerű munka. Fúr-farag az egyik, halkan cellájában motoszkál a másik, fatuskóra kuporodik a harmadik.

Testük nem délceg, szemük nem villog, érzéketlen, kialvó, megtört lelkek, akik már e földön nem örvendnek semminek, senkiért. Napok, hónapok, esztendők néma egyformaságban múlnak, korszakok, események nyomtalanul, észrevétlenül viharzanak el fölöttük. Itt minden a megtestesült földi szenvedésre, a kifürkészhetetlen nyomasztó bánatra emlékeztet.

De hagyjuk el az egyhangúság e sötét tanyáját, hol még a vizesések zúgása is amolyan melancholikusan misztikus.

Hagyjuk el! Nem túristának való az effajta síri csend, e titokzatos, mogorva, fagyos világ, hol a virág is hamarabb vénül, korábban founnyad, hol a nap is, mintha halványabban vetné sugarait.

Némán elbúcsúzunk. Elmarad a formás, a szép sziklaszoros, kifehéredő sziklatornyával. Emlékünkbe vésztük azokat az élettől elhagyott, a társadalomból kitaszított árvákat.

Jó darabot mentünk már román földön, román túristaúton, amikor román kalauzunk pihenőre intett, forráshoz vezetett. Csapra a kulacsot, tűzre a bográcsot, s örvendeztessük meg amúgy is tisztességes munkát végző lelkünket, testünket! Ha hordó, ha kupa volna közelünkben, talán még azt is kiürítettük volna, úgy megszomjúhoztunk, megéheztünk.

De így is jó. Forrás mentén, pattogó tűz körül pásztorok módjára elhelyezkedtünk s addig-addig merített-

tünk íziben a párolgó bográcsból, hajtogattuk a kulacsot, míg kifogyott az enni-inni való.

Igy fölfrissülve, delejes erővel folytattuk hepe-hupás dombokon keresztül utunkat Sinaja felé. Mélységes megilletődéssel közeledtünk a fényűzések városához. Már-már integetnek felénk kertek, villák és egyéb épületek. Itt-ott találkozunk szórakozó, mulató román bojárakkal.

Rövid idő múlva a városba értünk. Érdeklődéssel sétálunk e szerényebb méretű kis Párisban. Megfigyeljük a párisias eleganciával öltözködő hölgyeket, a kard nélkül sétáló egyenruhás, büszke magatartású tiszteket, az oroszosan öltözködő, bársony kaftános bérkocsisokat.

A látottakkal betelve, vonattal tova robogtunk édes hazánk kies erdélyi városába : Brassóba.

Útjelzés közben.

Karoliny M.-tól.

1903. évi augusztus 13.-án és 14.-én hárman, *Róth M.*, egyesületünk alelnöke, *Hajts B.*, munkás tagtársunk és e sorok írója a Zöld-tó környékén az útjelzés és útépítés érdekében néhány munkálatot teljesítettünk. Ilynemű útaink közül ez az eseménydúsabbak közé tartozik; hadd maradjon nyoma Évkönyvünkbe is.

Halottas menet a Tátrában. Már az első nap is érdekes volt. Akkor hozta le a szerencsétlen *Lustgarten* holttestét a mentőexpeditió. Míg ők e végett gyors menettel fönn jártak a Nagy-Papirus-völgyben, addig mi annak a Zöld-tó fölötti szakadékfalain olyan helyet kerestünk, mely vaskampók- és láncokkal ellátva, a most használt följáratoknál kényelmesebben vinne föl az említett völgybe. Eközben ködgomolyok hömpölyögtek végig a sziklákon, neki fohászkodott az eső, s egy-egy mennydörgés hallatta fenyegető szavát. Így adta meg utolsó tiszteletét a Tátra *Lustgartennak*. Uram, mentsd meg a mentőket! . . . *Hajts* barátom eközben is tántoríthatatlanul folytatta a kutatást, s csak rábeszélésünkre jött le hozzánk a falakról.

Nemsokára néhány alak jelent meg a Nagy-Papirus-völgy párkányán. Közeledett a halottas menet. Odaálltunk ama sziklafolyosó szádja elé, melyet most rendszeren följáratul használnak. Ágyúbömbölésszerű zaj hallatszott ki belőle, s nemsokára megjelentek az első lövegek: néhány jól megtermett kötömb száguldott felénk. Hátrább vonultunk. Első sorban dr. *Müller* tátrafüredi segédorvos és a csendőrök jelentek meg. Alig, hogy ezek a menedékház felé távoztak, uj, de tízszerezett kö-ágyúzás kezdődött. Megérkeztek a kalauzok a »halottas kocsival.« Zagyva, vészes kiáltozás közepette bontakozott ki előttünk *Hunsdorfer* küzködő csapata. Két póznára volt kötve a zsákba varrt hulla; a két rudat elől taligamódra fogta az egyik kalauz, s úgy csúsztatta

ezeket maga mögött. A póznák hátsó végéhez s az elülső kalauzhoz köteleket kötöttek, melyek végét a többi, hátrább járó kalauz fogta. Ez utóbbiak földadata volt továbbá, hogy a póznák által megmozdított — néha mázsás — köveket megállítsák, esetleg az elül járó testétől félre irányítsák. Meg-meginogtak, dőltek jobbra-balra, egyik-egyik néhány méternyire siklott alá néha, de acél van izmaikban, a szemük sasszem. Hajmeresztő látvány, melyet csak olyan ember képzelhet el, aki tudja, hogy ott szabad kézzel, teher nélkül is ugyancsak óvatosan kell járnia annak, aki ép bőrrel akar lejutni.

Még a kellő pillanatra értek le; mire a folyosó szádjához jutottak, már sötétedett. Öt átázott, sárba burkolt alak állott előttünk, mindmegannyi hős. Hej, ha csak egyikük lett volna a szerencsétlen ifju oldalán, mikor végzetes útjára tért, nem görbült volna meg szegénynek a haja szála sem!

A *Tátra röpkülő négy lábú*. A következő napon jóra fordult az időjárás. E nap programja volt az út jelzése a Vörös-tó felé, annak némi tatarozása s hazamenet a Fehérvíz-völgyében meglevő útjelzés pótlása, följutása.

A Kék-tó fölött megpihentünk. Csendben lestük a természet nesztelen, elbűvölő szózatát. Egyszer csak a Fehértavi-csúcs alatt levő törmeléklejtőkön valami megmozdult . . . néhány barna folt; mozgásuk alatt pattogott a törmelék . . . zergefalka! Meg-megálltak, legeleszgettek, majd elszéledtek, ismét összeverődtek e bájos teremtések. A következő pillanatban azonban megmutatták, hogy fönségesek is tudnak lenni. Ezt a jelenetváltozást más túristák úgy érik el, hogy füttyentenek egyet. Nekünk ez nem szokásunk, s ezért most bő jutalomban részesültünk. Mintha önként külön előadást kívántak volna rendezni számunkra, az egyik állatka elvált a falkától, s mind erősebben száguldott tova. Nyomban utána egy másik. Nem futás volt ez, hanem röpkülés. Két barna sáv kigyózdott ide-oda, hol a törmeléken, hol pedig — amikor néhány méteres árkokon átszöktek, — a levegőben. S ez a fönséges játék eltartott hosszan-hosszan, míg végül az egész társaság eltűnt szemeink elől. Hála neked Tátra, te gyönyörűségek birodalma! Jó túrista-társam, ha ilyent akarsz szemlélni, akkor ne zavarja zajongásod a természet nyugalma. Hallásod, látásod működjék itt, a hangod erejét tartsd meg a társadalmi élet sívár küzdelmeire.

Közel a Karbunkulus-torony csúcsához. A M.-Tátra egyik kiváló sajátága az, hogy dacára a legtöbb magas-

lata meredek voltának, aránylag könnyű szerrel lehet följutni annak sok igen magasan fekvő, a legvadabb, legszaggyalultabb sziklavilág által környezett pontjaira. Ez a kedvező körülmény — amint ismeretes — völgyei és lejtői lépcsőzetes alakulásából származik. Ki hinné pl., ha a Zöld-tó felől föltekint a népmonda díszítette Karbunkulus-torony cukorsüvegénél is meredekebb, karcsúbb, símafalú sziklaoszlopán, mely a Zöld-tó tükre fölé hajolva, abban szünet nélkül szemléli a saját fönségét; ki hinné mondom, hogy e büszke torony csúcsához könnyű szerrel közel juthat bármelyik közepes hegymászó is. Pedig ezt a lehetőséget akkor megállapítottuk.

Tulajdonképen azon járattuk eszünket, nem lehetne-e a völgyből a Fehértavi-csúcsra tűrhető följáratot találni? Vizsgáltuk az 1 a 25,000-hezesünket, végig járattuk szemünket a falakon s láttuk, hogy arra a gerincre, mely a Vörösvati-tornyot a Fehértavi-csúcscsal összeköti, közel az utóbbihoz, nem volna épen nehéz följutni. Azonban csúcsmászáshoz semmiképen sem voltunk fölszerelve, s meglehet, talán a tegnap látottak sem voltak alkalmasak arra, hogy az embert — mondjuk — könnyelművé tegyék. Ide-oda diskurálgattunk, de egyik sem mondta: »Előre!«

Én azután a Karbunkulus-torony felé emelkedő törmelékhalmon bandukoltam, azon mind magasabbra emelkedve. Szememet magára vonta az a lejtő, mely sziklatuskókkal és pázsitfalakkal borítva, levezet a Karbunkulus- s a vele szomszédos torony közti horhosra. Egyre följebb vonz a lejtő. A horhos környékéről vízer csörgedez alá; mindig ennek a bal bartja táján maradtam. Itt-ott köveket raktam egy-egy kőtuskóra, mely mellett elhaladtam, különösen oly esetekben, ha szikla-kapun át vezetett az út. Láttam, hogy sikerül a horhosra jutnom. Kiáltottam a lent maradottaknak s intettem, és persze jó *Hajts* barátunk jött; nemcsak hogy utólért, de hamar föléim is került. Pár perc múlva a horhoson állottunk, tulajdonképen feküdtünk, kb. 20 m-nyire a büszke Karbunkulus-torony csúcsa alatt. Ezt ugyan nem álmodtuk volna, mikor reggel a Zöld-tónál állottunk!

A horhos keskeny, laza kőzetből álló, igen meredek teknőfalban vezet át a K.-Papirus-völgybe. Senkinek sem ajánlanám, hogy azon leereszkedni próbáljon, annyi-
val kevésbbé, mert alsó végét fölülről nem lehet látni. Falban szakad-e meg lent, vagy végig megtartja e lejtőtermészetét? A kilátás páratlanul vad és változatos.

Olyanok lehetnek a Hold tájai, a milyenek a K.-Pápirus-völgy felől alattunk tátonganak. Csupa mérő kő, mintha most került volna ki a teremő kezéből, s csak a hófolatok és néhány pázsitmező mutatja, hogy e völgy mégis a mi jó Földünk része. A Pápirus-völgyön túl a Pápirus-csúcs, e fölött a Kossuth Lajos- (Zöldtavi-) csúcs, balra ezektől a Fecske-torony kolosszális magaslatai állják útját a szemnek.

De azután éjszak felé fordulva részesültünk csak az igazi meglepetésben! Egy rettenetes száj alsó állkapcsa terjeszkedik el ott, ameddig a szem lát. A Fehértavi-csúcstól kezdve, mely e pontról látva, sokkal impozánsabb, mint más oldalról, a Zerge-csúcsig húzódik a feketéllő fogsor, azon túl a halott-fehér ajk: a Mészárszékek mészrétegei; az utóbbiak innen nézve föltünően közelednek a Fehértavi-csúcs gerincéhez, mintha csak egymásra támaszkodnának. Bájos ellentétet alkot ehhez a Vörös- és a Kék-tó nyájas, színes környéke.

Még vágyakozva nézegettük a Karbunkulus-torony csúcsát. Igaz, hogy csupa kőtömb és csücske, melyeken át olyan mélységek fölött kúszni, amilyenekről itt szó van, uehéz dolog, de az éjszaki oldalán elég jól alakult folyosó csábít és... 2 -25 méter! Ismét megjelent az a hangulat... menjünk le, ott még vannak földadataink. Lemenet helyenként jól esett hátradőlve lecsúszni, egyébként vígan ment a dolog.

E pont megmászását melegen ajánlom azoknak, akik aránylag kis erőfeszítéssel s a kellő óvatossággal mellett veszély nélkül szeretik meglátogatni a Tátra érdekesebb helyeit. A Zöld-tótól a Kék-tóhoz csekély dolog följutni. Ha innen a leírt lejtőn még szerpentin-utat készítené az egyesület a horhosra, oda minden hegyjáró ember könnyen fölmehetne, s élvezhetné a leírt kilátást.

Boldog érzelmeinket megkoronázta ama panoráma szemlélete, melynek az ember a Vörös-tótól lemenet válik részesévé, ha letekint a Zöld-tó völgyébe, innen végig járhatja szemét föl-föl a Késmárki csúcs szimmetrikusan épült erkélyekkel díszített, szédítő falán s aztán jobbra néz a Villára, Lomnici-csúcsra és a Fecske-toronyra. Lehetnek a Tátra távolra nyíló kilátásai között olyanok, melyek e látványuyal vetélkednek, de közeli kilátásainak ez a gyöngye, koronája.

Egyesületi ügyek.

Jegyzőkönyv

felvétellett a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1903. évi augusztus hó 2.-án Tátrafüreden tartott gyűlésén.

Jelen voltak :

Róth Márton alelnök, mint elnök, Nikhási Frigyes titkár és következő választmányi tagok: dr. Jármay László, Czibur Bertalan, Jeltsch Hugo, Bartsch Gusztáv, Dr. Posewitz Tivadar, id. Koromzay György, Dr. Weisz Miksa Karoliny Mihály.

Elnök üdvözli a megjelent választmányi tagokat és a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

1. Elnök előterjeszti a mai közgyűlés tárgysorozatára vonatkozó elnökségi intézkedéseket, a közgyűlés elé kerülő jelentéseket, zárószámadásokat és előirányzatokat, melyeket a választmány helyeslőleg tudomásul vesz.

2. Jeltsch Hugo, mint a Sziléziai osztály képviselője előadja azokat a nehézségeket, melyekkel az osztálynak igazgatása tagjainak nagy területen való elszórtsága folytán jár, valamint kimutatja, mennyire költséges az osztály ügykezelése az évente nagy számban ki- és belépő tagok számának hullámlása miatt, amiért is az osztálynak jelentékeny összeget kell a befolyó tagsági díjakból ügykezelési és póstadíjakra fordítani, úgy hogy a központi illetékek beszolgáltatása után nagyon csekély összeg marad az osztály rendelkezésére, minthogy pedig az osztály ezen túl is minden erejét a Magas-Tátrában végzendő praktikus és ideális munkálatokra kívánja fordítani és ahhoz szükséges, hogy kellő anyagi eszközök álljanak rendelkezésére.

zésére: előbbi kérelmét módosítva arra kéri az osztály a központi választmányt, hogy ezentúl központi illetékek fejében az osztály tagjai után az ügykezelési és posta-költségek levonása után fennmaradó tiszta bevételnek 40⁰/₀-át szedje be.

A központi választmány, méltányolva a Sziléziai osztály képviselője által előadott indokokat és körülményeket, elhatározza, hogy ezentúl a Sziléziai osztálytól központi illetékek fejében az osztály régi tagjainak megtartására és új tagok szerzésére szükséges ügykezelési és posta-költségek levonása után fennmaradó tiszta bevételnek 40⁰/₀-át fogja bekövetelni; egyszersmind azon reményének ad kifejezést, hogy az osztály mint eddig, úgy ezentúl is az anyaegyesülettel egyetértve és vállvetve fog a Magas-Tátra turista- és idegenforgalmának fejlesztésében és az ahhoz szükséges gyakorlati munkálatokban résztvenni.

3. Elnök jelenti, hogy Dr. Szivák Imre választmányi tagnak, «Az idegenek a Tátrában való birtokfoglalásának megakadályozása» tárgyában kidolgozott memoranduma az idei Évkönyvben ki lett nyomtatva, hogy mindenki betekintést nyerhessen és esetleg hozzá szólhasson.

A választmány tudomásul veszi a jelentést és a kérdés behatóbb tanulmányozása végett egy szűkebb bizottságot küld ki, megbízva azt a további teendőkkal. A bizottság tagjaivá dr. Münnich Aurél elnök elnöklété alatt következő választmányi tagokat választja: dr. Szivák Imre, Gróf Csáky Zeno, dr. Vécsey Tamás, Dárday Sándor és Soltz Gyula urakat.

Dr. Weisz Miksa választmányi tag jelenti, hogy Bruchsteiner Jakab budapesti gyáros úr, egyesületi tag hajlandónak nyilatkozott, hogy a Magas-Tátra utjai és ösvényei jelzésére saját költségén relief-felírással ellátott, öntött vastáblákat bocsát az egyesület rendelkezésére. A választmány nagy köszönettel veszi az áldozatkész ajánlatot és megbízza az elnökséget, hogy annak idején a táblák iránt ajánlattevővel érintkezzék.

Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést berekeszti.

Róth Márton, s. k.

alelnök, mint elnök.

Nikházi Frigyes, s. k.

titkár.

Jegyzőkönyv

felvétele a Magyarországi Kárpát-egyesületnek. 1903 évi augusztus hó 2-án Tátrafüreden tartott XXX-ik rendes közgyűlésén.

Jelen voltak:

Róth Márton másodalelnök mint elnök, Nikházi Frigyes titkár, Hittig Lajos, mint a magyar Tanítók Turista-Egyesületének képviselője, Jeltsch Hugó, mint a Sziléziai osztály képviselője s következő egyesületi tagok: Gróf Dégenfeld Lajos, id. Szilassy Aladár, Oltványi Pál, Joannovics György, dr. Papp Samu, dr. Csutorás László, Ostffy Miklós, Cibur Bertalan, Karoliny Mihály, Dr. Ottó, v. Englisch, udvari tanácsos, v. Englischné Antónia, dr. juris K. A. Ritter v. Englisch, Bartsch Gusztáv, dr. Róth Róbert, Papp Edith, id. Komromay György, Kövi Imre, Hiller Ármin Kleinschnitz Mariska, Hiller Árminné, Folgens Kornél, Folgens Kornélné, Bruchsteiner Jakab, dr. Nagy Árpád, dr. Guhr Mihály, dr. Beer Zsigmond, Fehér Mór, Ludwigh Gyula, Faïtt K. Béla, dr. Weisz Miksa, Weszter Pál, dr. Jármay László, dr. Posevitz Tivadar, Róth Mártonné, Szentistványi Dániel, Förster Gyula, Reichart Dezső, Reichart Dezsőné, dr. Schwartz Gyula, Winter Samu, Prihradny Oszkár, Torkos Mariska, Reichart Gyula, Fluss József, ifj. Gebé Andor, Jundy Miklós, Fromm Antalné, Hoepfner Gusztáv, és mások.

Tárgysorozat:

Róth Márton másodalelnök mint elnök jelenti, hogy az egyesület tisztelt elnökének, dr. Münnich Aurél országgyűlési képviselő úrnak Karlsbadban való távolléte miatt ő reá hárult a megtisztelő feladat, hogy a mai gyűlés tanácskozmányait vezesse, s midőn a megjelent tagokat és vendégeket, különösen Hittig Lajos urat, mint a Magyar Tanítók Turistaegyesületének és Jeltsch Hugo urat, mint az egyesület Sziléziai osztályának hivatalos képviselőit a legmelegebben üdvözl, megnyitottnak nyilvánítja a mai rendes évi közgyűlést.

Elnök bemutatja a hozzá érkezett táviratokat, melyekben a Magyar Turista-Egyesület elnöksége, dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő alelnök,

Marcsek Andor központi pénztáros és Döller Antal tiszteletbeli tag urak üdvözlík az egyesületet közgyűlése alkalmából és sikert kívánnak hazafias működéséhez.

Miután Hittig Lajos úr, a Magyar Tanítók Turista-Egyesülete nevében üdvözlí az egyesületet és lelkes szavakban fejezi ki elismerését hazánk ezen legrégibb turistaegyesületének hazafias működése iránt, a közgyűlés áttér a tárgysorozatra.

I.

Titkár felolvassa dr. Münnich Aurél elnök úr évi jelentését, amely vázolja az egyesület magasztos hivatását, a valódi turistaságnak úgy praktikus, mint ideális céljait, közgazdasági, kulturális és népnevelési feladatait, hű képét nyújtja úgy a központ, mint az egyes osztályok múlt évi működésének, melyet azok gyakorlati, kulturális és társadalmi téren kifejtettek és végül lelkes felhívást intéz a magyar társadalomhoz, hogy az egyesületet menél hathatósabb és mennél szélesebb körű támogatásban részesítse.

A közgyűlés az elnöki jelentést örvendetes tudomásul veszi és az elnökségnek, valamint a központi választmány-nak kifejtett buzgalmaért köszönetet mond.

II.

Felolvastatnak az 1902. évi zárszámadások, amelyek 55218 K. 60 f. bevételt és 16623 K. 67 f. kiadást tüntetnek fel; a pénztári maradék 38594 K. 93 f.; az összes alapító tőkék 18520 K. 28 f.-t tesznek ki.

A közgyűlés jóváhagyja a zárószámadásokat, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését és úgy pénztárosnak a felmentvény megadása mellett a számadások lelkiismeretes és pontos vezetéseért, mint a számvizsgáló bizottság tagjainak fáradságukért köszönetet szavaz.

III.

A közgyűlés elfogadja az 1904. évi előirányzatot, a mely 47667 K. bevételt és 26750 K. kiadást mutat be, valamint elfogadja az 1904. évi költségeloirányzatot, a mely 28935 K. bevételben és 17210 K. kiadásban állapított meg.

Egyszersmind tudomásul veszi a közgyűlés az 1904. évi muukaprogrammot, amely szerint utakra 2900 K.-t, menedékházakra 5700 K.-t kíván fordítani az egyesület.

IV.

A közgyűlés tudomásul veszi a Gölnicvölgyi, az Iglói, a Keleti Kárpátok, a Liptói, a Lőcsei, a Sziléziai és a Zólyomi osztályoknak jelentéseit, 1902. évi zárószámadásait és 1903. évi költségelőirányzatát és az osztályok elnökségeinek buzgó működésükért elismerést és köszönetet szavaz.

V.

A közgyűlés örvendetes tudomásul veszi a Kárpát-muzeum évi jelentését, 1902. évi zárószámadásait és 1903. évi előirányzatát és a muzeumi bizottságnak kifejtett buzgalmaért köszönetet szavaz.

VI.

Elnök jelenti, hogy az elnökség és a központi választmány három évi mandátuma lejárt, köszönetet mond a közgyűlésnek azért a jóakaró figyelemért, melylyel az elnökség és választmány működését mindenkoron kísérte és felkéri a közgyűlést, hogy az új elnökség és központi választmány választását megejtteni szíveskedjék.

Oltványi Pál és dr. Ottó egyesületi tagok ajánlatára a közgyűlés egyhangúlag és lelkesedéssel újra megválasztja a régi tisztségviselőket az elnökség tagjainak, úgymint: elnöknek: dr. Münnich Aurél országgyűlési képviselőt; ügyvivő alelnöknek: Fischer Miklóst, másodalnöknek Róth Márton; pénztárnoknak: Marcsek Andort és titkárnak: Nikházi Frigyes.

Róth Márton elnök megköszöni a közgyűlésnek az egész elnökség nevében a beléjük helyezett bizalmat; megígéri, hogy mint eddig, úgy ezután is az egyesület és hazánk javát szem előtt tartva, fokozott erővel fognak az egyesület céljainak megvalósításán fáradozni, de kéri ehhez a munkához, hogy annál sikeresebb legyen, a közgyűlés és minden egyes egyesületi tagnak szíves támogatását.

Szintügy egyhangulag megválasztattak a közgyűlés által:

Szerkesztőknek: Karoliny Mihály és Lővy Mór.

Számvizsgálóknak: Topscher György egyházfelügyelő, Széll Ödön bankigazgató és dr. Wesselényi Mátyás kir. közjegyző, iglói egyesületi tagok.

A muzeumi bizottság elnökének: Wünschendorfer Károly lelkész, pénztárnok: Christmann Tódor.

VII.

A központi választmány tagjaivá a közgyűlés a következő egyesületi tagokat választja meg:

1. Ambrózy Albert, N.-Szalók, 2. Arányi Antal, Igló, 3. Bartsch Gusztáv, Hadusfalva, 4. Beck Ede, Késmárk, 5. dr. Chyzér Kornél, Budapest, 6. Gróf Csáky Zenó, Lőcse, 7. dr. Csáky Károly, Podolin, 8. Cibur Bertalan, N.-Mihály, 9. Danhauser Rezső, Poprád, 10. Dárday Sándor, Budapest, 11. Dénes Ferencz, Lőcse, 12. dr. Fáy Mátyás Miklós, Uj-Tátrafüred, 13. Förster Gyula, Szepes-Szombat, 14. Genersich Tivadar, Késmárk, 15. dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla, 16. Gresch Ágost, Szepes-Béla, 17. Hensch Ede Szepes-Szombat, 18. A. v. Hoff mérnök, Kattovitz, 19. Horti Valér, Késmárk, 20. dr. Jármay László, Tátrafüred, 21. Kéler Pál, Késmárk, 22. Kertscher Sándor, Késmárk, 23. Kompanyik Coelestin, Lőcse, 24. Komromzay György, Késmárk, 25. Kövi Imre, Igló, 26. Kulman János, Poprád, 27. Kürthy Lajos, Besztercebánya, 28. dr. Lörx Sándor, Lőcse, 29. Majunke Gedeon, Szepes-Szombat, 30. Münster Tódor, Kassa, 31. Oltványi Pál, Szeged, 32. dr. Papp Samu, Budapest, 33. Páter Kálmán, Lőcse, 34. Ponori Tewrewk Emil, Budapest, 35. dr. Posewitz Tivadar, Budapest, 36. Putsch Tóbiás, Igló, 37. Ruttkai Ráth Péter, Budapest, 38. dr. Raisz Gedeon, Budapest, 39. Reichart Dezső, Tátrafüred, 40. Soltz Gyula, Budapest, 41. Szentiványi József, Szt.-Iván, 42. dr. Szivák Imre, Budapest, 43. dr. Szmrecsányi Pál, Nagyvárad, 44. Terray István, Rimaszombat, 45. dr. Szőnyi Dezső, Budapest, 46. dr. Vécsey Tamás Budapest, 47. Weszter Pál, N.-Szalók, 48. Weber Rezső, Budapest, 49. Weber Samu, Szepes-Béla, 50. dr. Weisz Miksa, Budapest.

Póttagok: A.F. Lex, Gleiwitz; Szulyovszky István, Krasznahorka-Váralja; dr. K. A. Ritter v. Englisch, Krakó, Ludwigh Gyula, Szepes-Béla; Dobó Adolf, Igló.

VIII.

A központi választmány indítványára a közgyűlés Frigyes Főherceg ő fenségéhez, mint az egyesület legmagasabb védnökéhez egy a közgyűlés hódolatteljes tiszteletét kifejező táviratot intéz, valamint táviratilag fejezi ki legmélyebb tiszteletét Gróf Csáky Albin úr ő Nagyméltósága, mint az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke és dr. Münnich Aurél országgyűlési képviselő úr, mint az egyesület elnöke iránt.

IX.

Kisorsoltatott húsz darab »Frigyas Főherceg menedékházi részjegy«. A kihúzott és beváltandó részjegyek számai a következők: 163, 314, 36, 237, 144, 275, 262, 257, 131, 222, 299, 90, 81, 123, 23, 302, 229, 4, 234 és 248.

Elnök megköszönve a tagok szíves türelmét és Tát-
rafüred igazgatóságának szíveségét a tanácskozó terem
átengedéseért, a gyűlést berekeszti.

Róth Márton, s. k.

alelnök, mint elnök.

Niklády Frigyas, s. k.

titkár.

Elnöki jelentés az 1903-ik évről.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Ma van harminc éve annak, hogy a Magyarországi Kárpát Egyesület megalakult. Három évtizedes multra tekinthet vissza egyesületünk, ami elég hosszú korszak oly egyesület történetében, amely hazánk sajátos, egyesületünk nemes céljainak egyáltalában nem kedvező viszonyai között, sok akadálylyal és nehézséggel küzdve, azon a téren, amelyen működik, úttörő munkát végzett a múltban és úttörő munkát kénytelen végezni sok tekintetben a jelenben is.

A magyar társadalom zöme, sajnos, még mindig hideg közönyt nyel viseltetik egyesületünk törekvéseivel szemben; még mindig nem akarja megérteni, hogy egyesületünk nem egyes sportkedvelők és hegyet mászni vágyók szövete, hanem olyan testület, amely praktikus feladatai mellett egy magasabb, ideálisabb célért is küzd, amennyiben honfitársaink előtt fel akarja tárni hazai vidékeink becsét és szépségeit, nemcsak azért, hogy öfömet, üdülést és tanulságot szerezzenek azok jelenségeiből, hanem, hogy egyszerűsége, nélkülözésekre és testedzésre is szokjanak, és a természet alkotó részeinek tekintsék és érezzék magukat, melylyel örömeiket és fájdalmaikat egybeolvaszák. Nem akarják megérteni, hogy egyesületünk alkotásai nemcsak nemzetgazdasági, hanem népnevelési szempontból is üdv- és áldást hozók. Mert hiszen fejleszteni akarjuk a természeti szépségek és nagyszerűségek iránti fogékonyság érzékét, mely úgy a kedélyre és hangulatra, mint a jellemre és tetterőre neme-

sítőleg, nevelőleg hat. A közel fekvőnek, honinak feltárása és ápolása által küzdeni akarunk a közvetlen kínálkozó sajátunknak kicsinylése, megvetése és idegen vidékeket hajhászó hajlamunk ellen; az otthon megbecsülésének ápolása által fejleszteni akarjuk egyrészt a magyar érzést, a hazaszeretetet, másrészt kíváncsiságát, vonzóvá akarjuk tenni hazánk földjét az idegenek, a külföldiek előtt, akik csak akkor fognak bennünket szívesen felkeresni, ha oly viszonyokat teremtünk, amelyek nyilvánvalóvá teszik, hogy magunk is meg tudjuk becsülni hazánk természeti kincseit.

De dacára annak, hogy társadalmunk nagyobb körű rétegei még nincsenek eléggé áthatva a valódi túristaságnak s így egyesületünknek is magasztos céljaitól és feladataitól, dacára annak, hogy működésünkben még mindig kicsinyléssel, előítéletekkel és ferde nézetekkel kell küzdenünk, nincs okunk aggódni, mert körültekintve nem egy jelenséggel találkozunk, amely egy jobb, kedvezőbb jövő zálogát hordja méhében. Addig is, míg ez bekövetkezik, megnyugvással és némi büszkeséggel tekinthet vissza egyesületünk ama kedvezőtlen viszonyok között is folytatott, sikerekben gazdag három évtizedes működésére és az elért eredményekre, melyeknek hazánk nem egy vidékén létesített állandó alkotások hangos hirdetői. Nemcsak a Magas-Tátra, hanem hazánk más vidékei is: az ungi és mármarosi hegyek, Aggtelek, a Bükk és Gyömbér fennén hirdetik, hogy egyesületünk él, alkot és lankadatlanul tör előre azon az úton, amelyen haladva, eddigelé is szerény eszközökkel nagyokat alkotott.

Ily alkotásokban gazdagnak mondható egyesületünk múlt évi működése is. De mielőtt azok vázolásába bocsátkoznám, jelentem a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy a múlt évi közgyűlés megbízása folytán a vezetés alatt egy-egy küldöttség nyújtotta át a közgyűlés által megválasztott dísztagoknak, úgymint: Darányi Ignác m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak, Hohemlohe herceg úrnak és Gróf Csáky Zenó szepesmegyei főispán úrnak a dísztagsági okleveleket, mely alkalommal mind a három dísztag kijelentette, hogy az egyesület törekvéseit és a Tátra érdekeit ezentúl is a legjobb tehetsége szerint kívánja előmozdítani.

Jelentem továbbá a mélyen tisztelt közgyűlésnek, hogy az egyesület képviselőjében részt vettem a magyar fürdők forgalmi kongresszusán, amely hozzá járul ahhoz az indítványomhoz, hogy úgy egy központi fürdőiroda

létesítésének, valamint a vendégfogadói szelvények — pensio-rendszer-nek, — a vidéki nagyobb városok idegenforgalmának és a fürdő-ellátó szövetkezetnek ügye tanulmányozás végett egy az érdekeltek s a városok képviselőiből alakítandó bizottságnak adassék ki, amely hivatva lesz nem csupán a fürdők fellendítésére, hanem az idegenforgalom emelesére vonatkozólag is javaslatot tenni. Az egyesület képviseltette magát azonkívül a kolozsvári Mátyás-szobor leleplezési- és az Erdélyrészi Kárpát-egyesület Erzsébet-zászló felszentelési ünnepélyén.

Gyakorlati tekintetben a központ részint befejezte a tavaly megkezdett munkálatokat, részint új alkotásokhoz fogott. Teljesen elkészült és egyedül gyalogosok részére tartatott fenn a Tátrafüredtől a Felkai-völgyben a Sziléziai házig vezető kényelmes gyalogút; továbbá a Tarajkától a Tarpataki-vízesések mellett a Zerge-szállóig vezető gyalog- és lovagló ösvény. A tarpataki középső víz-eséstől Tátralomnicra vezető gyalogút felső, azelőtt nehezen járható szakasza újra traszíroztatott és kiépítettett. Dénes Ferenc tanár úr választmányi tag befejezte a Békás-tavaktól a Tengerszem-csúcsra vezető gyalogösvény nyomjelzését és remény van arra, hogy ez az út még a nyár folyamán fog elkészülni. A bélai meszhavasokban: a Zöld-tótól a Kék-tóig és a Fehértavi-csúcsra, valamint a késmárki Kosártól a Weidaura vezető gyalogösvények építési munkálatai szintén folyamatban vannak. A tartós májusi és júniusi esőzések a meglévő utakat és ösvényeket erősen megrongálták, több hidat elsodortak, úgy, hogy tetemes költségeket kellett azok helyreállítására fordítani, amint egyáltalában a meglévő utak és ösvények jó karban tartása az egyesületnek évről-évre több költséget okoz. Az egyesületi utakon történt rongálások és hiányok folytonos és lehetőleg gyors pótlása céljából az egyesület ez idén két állandó útkaparót alkalmazott, mely intézkedést, ha beválik, a jövőben is fentartani kíván.

Az ezévi munkaprogrammba felvett s a Tengerszem-csúcs alatt létesítendő menedékház építéséhez majd csak az út elkészülte után lesz lehetséges hozzáfogni; a Hunfalvi-menedékház alaposan helyreállíttatott és új tetővel lett ellátva; a Kőpataki-tó melletti menedékkunyhó építése folyamatban van. A tavaly megkezdett útjelzések felujjítását ez idén is folytattuk, valamint folyamatban vannak a Hohenlohe herceg úr által a szabad használatnak átengedett utak és ösvények jelzései is.

Ezzel kapcsolatban van szerencsém a mélyen tisztelt közgyűlésnek jelenteni, hogy Hohenlohe herceg úr a Tengersizem-csúcsra vezető gyalogösvény kiépítésére 1000 K.-t bocsátott az egyesület rendelkezésére, amiért is el nem mulaszthatom, hogy a herceg úrnak ezért az újabban tanúsított áldozatkészségeért e helyről is az egyesület nevében hálás köszönetet mondjak. Szintúgy fogadják az egyesület hálás köszönetét dr. Weisz Miksa ügyvéd úr, választmányi tag, aki az általa összegyűjtött költségen ez évben is folytatta a Szalóki-csúcs gerincére vezető utat, valamint mindazok az urak, akik az építkezések vezetésében és felügyeletében tevékeny részt vettek.

Kötelességemnek tartom a mélyen tisztelt közgyűlésnek bejelenteni, hogy a magyar és lengyel túristautak összeköttetésére szolgáló s így a turista- és idegenforgalom nagyban való előmozdítására és élénkítésére hivatott Bialka-határhíd és lysza-polanai útszakasz kiépítésének kérdése ez évben is foglalkoztatta a központi választmányt, amennyiben ez év tavaszán, most már a harmadik m. kir. miniszter úrhoz s már ötöd ízben kérvényt intéztünk nevezett híd és útszakasz kiépítése tárgyában. A most uralkodó válságos politikai viszonyok között még kevesebb reményünk lehetett, mint az előző években, hogy e fontos ügy rövid idő alatt kedvező elintézkést nyerjen.

Örömdetesebb eredménnyel számolhatok be a mélyen t. közgyűlésnek a lipthói Tátra feltárása ügyében indított actionk sikere tekintetében, amennyiben a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr jóváhagyta az egyesület elnöksége és a lipthó-ujvári erdőigazgatóság között történt megállapodások értelmében egybeállított terveket és részletes költségvetéseket. Ezek szerint a magyar kir. kincstár a lipthói részen néhány év alatt utakra és menedékházakra mintegy 42000 koronát fog fordítani. A részletes tervek és költségvetések idei Évkönyvünkben vannak közzétéve, és a munkálatok keresztülvitele már ez évben vette kezdetét.

Végül jelentem a mélyen t. közgyűlésnek, hogy a Szilágyi Dezsőnek emelendő emléknék építését, beállott technikai akadályok miatt a jövő évre kellett halasztanunk.

Ami egyesületünk kulturális törekvéseit illeti, első sorban felemlítem, hogy az egyesületi Kárpátmúzeum fejlesztése a lefolyt évben is foglalkoztatta úgy az elnök-

seget, mint a múzeumi bizottságot. Örömmel jelentem, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a múzeumi épületnek kibővítésére 15000 koronát vett fel az 1903. évi költségelőirányzatba, mely összeg három évi részletekben fog kiutaltványoztatni. A központi választmány felhatalmazta az elnökséget, hogy amint az említett államsegély a magyar törvényhozás által megszavaztatik, azonnal fogjon hozzá az építkezéshez a betervezett tervrajz és költségvetés alapján. Addig is bevezettette a bizottság az egész épületbe a villamos világítást. A múzeum gyarapodásáról, zárszámadásairól és költségelőirányzatáról bátor lesznek külön jelentést tenni.

Egyesületi Évkönyvünk ez idén is 2600 magyar és 1600 német példányban, 11 ív terjedelemben, két, a szöveg között nyomtatott képpel és két műmelléklettel jelent meg. Hat nagyobb értekezést s több apróbb közleményt foglal magában, valamint föltűnteti úgy a központ, mint az egyes osztályok működésének fontosabb mozzanatait. Érdekes közleményei alkalmasak arra, hogy ébren tartásuk egyrészt az egyesület céljai iránti érdeklődést, ápolják és fokozzák a központ és az osztályok, valamint az egyesületi tagok között az összetartozás érzetét, másrészt lehetővé teszik, hogy egyesületünk mintegy 200 rokonszerű bel- és külföldi egyesülettel, az ó- és új világ tudományos intézeteivel, földtani, földrajzi és természetrajzi társulataival csereviszonyt folytathat, miáltal elérjük azt, hogy egyrészt hegyvidékeink iránt a távol külföldön is felkeltjük az érdeklődést, másrészt pedig oly becses művek birtokába jutunk, melyek idővel múzeumunk könyvtárát keresetté fogják tenni. Évkönyvünk szétküldése most van folyamatban; megjelenése ez idén technikai akadályok miatt kissé késett, amiért az igen tisztelt közgyűlés szíves elnézését kell kérnem.

Áttérve az osztályok működésének vázolására, örömmel jelenthetem, hogy osztályaink legnagyobb részt teljes tudatában vannak feladataiknak, és teljes odaadással, lelkesedéssel és buzgó kitartással igyekeznek a kitűzött célt elérni. Fontosabb alkotásaik az Évkönyvben bőven vannak ismertetve és azért csak röviden a következők felemlítésére szorítkozom.

A »Keleti Kárpátok osztálya,« amely tavaly tartotta 25 éves fennállásának emlékére jubiláris közgyűlését Máramaros-Szigeten, amelyen vezetésem alatt az összes központi tisztviselők és a központi választmány küldöttsége vett részt, tavaly avatta fel a Guttin alatti

menedékházat, az egyesületi tagok és a nagy közönség élénk részvéte mellett; azonfelül az aggteleki barlang új bejáratában nagyobb mérvű biztosítási munkákat végzett, és a hegység, valamint a barlang ismertetése végett az osztály lelkes és ügybuzgó ügyvivő alelnöke, Siegmeth Károly úr több helyütt felolvasásokat tartott. Idei közgyűlését f. hó 9.-én Kassán tartja, mely alkalommal kirándulásokat rendez a szádellői és az áji völgybe, az aggteleki barlangba és Ránk-fürdőbe, melyekre a tisztelt egyesületi tagok figyelmét van szerencsém felhívni.

Az »Iglói osztály« a meglevő utakat javította, új útjelzéseket végzett, két alkalommal, Tátrafüreden és Iglón a Tátra viszonyait ismertető kiállítást és 15 kirándulást rendezett, többnyire tanulókkal.

A »Gölniczvölgyi osztály« a meglevő túristautakat jó karban tartotta és újra jelezte; tagjainak csekély száma miatt újabb alkotásokhoz nem igen foghat.

A »Liptói osztály« a lefolyt évben újra szervezkedett, tagjainak száma erősen felszaporodott; gyakorlati munkákat végzett a deménfalvi jég- és cseppkőbarlangban s az utak jó karban tartása és jelzése körül.

A »Lőcsei osztály« utakat javított és jelzett s több kirándulást rendezett.

A »Sziléziai osztály«, amelynek jelenleg 904 tagja van, kiépítette a Sziléziai háztól a Batizfalvi-tóig vezető utat, az év folyamán nyolc gyűlést tartott, amelyek nagyrészt a Tátra vidékét és viszonyait ismertő felolvasásokkal voltak összekötve. A tndósító irodát ez évben is fenntartotta és tagjai számára több kedvezményt eszközölt ki. Ezek között legfontosabbak a Kassa-Oderbergi vasút igazgatóság nyújtotta kedvezmények, amennyiben a Magas-Tátrába szülő, 45 napi érvényességgel bíró új menettérti jegyek keretében számos állomásra nézve útmegszakításokat engedélyezett. Kedves kötelességet teljesíték, midőn ez alkalomból a Kassa-Oderbergi vasút igazgatóságának a Magas-Tátra idegenforgalmának emelése érdekében nyilvánított ezen újabb áldozatkészségeért a közgyűlés nevében is hálás köszönetet mondok.

A »Zólyommegyei osztály« a Gyömbéren nagyobb-szabású menedékházat épített és avatott fel s az ahhoz vezető, valamint más utakat tatarozott.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Jelentéseim végéhez értem, és ha még egyszer lelki szemeink elé állítjuk a központ és az egyes osztályok múlt évi működését, a tevékenységöket feltűntető adatokat, úgy meggyőződhetünk arról, hogy egyesületünk a lefolyt évben is következetes munkával, lankadatlan buzgalommal fáradozott azoknak a céloknak a megvalósításán, amelyeket maga elé tűzött. Hazánk mívelt közönségén, a magyar társadalom nagy zömén múlik, hogy egyesületünk úgy nemzetgazdasági, mint kulturális és népnevelési szempontból egyaránt fontos, hazafias működését szélesebb mederben, fokozottabb intenzitással és nagyobb eredménnyel folytathassa, mert csak minél szélesebb körű és mennél tömegesebb pártolás biztosíthatja a teljes sikert, koronázhatja meg művünket. S azért felkérem az igen tisztelt válaszmányi tagokat, az egyesület képviselőit és annak minden egyes tagját és barátját, hogy igyekezzenek kiki tehetsége és működési köre szerint, egyesületünk ügyének mennél több hívet szerezni és annak hazafias, nemes céljait mennél szélesebb körökben ismertetni.

Midőn a mélyen tisztelt közgyűlést kérem, hogy évi jelentésemet szíves tudomásul venni méltóztassék, egyszersmind tartozó kötelességet teljesítek, midőn három évi mandátumunk lejártával úgy a saját, mint tisztársaim és a központi választmány nevében hálás köszönetet mondok a mélyen tisztelt közgyűlésnek azért a kitüntető bizalomért, melylyel bennünket megajándékozni, s azért a jóakaró figyelemért, melylyel működésünket kísérni szíveskedett. Fogadják leghálásabb köszönetünket mindazok, akik munkánkban támogattak és azt megkönnyítették.

Ezennel leteszem a mélyen tisztelt közgyűlés kezeibe megbízatásunkat és kérem a mélyen tisztelt közgyűlést, hogy az új elnökség és a központi választmány tagjainak megválasztását a gyűlés folyamán megejteni szíveskedjék.

Karlsbad, 1903. évi július hó 26. án.

Dr. Münnich Aurél, s. k.
a Magyarországi Kárpátgyesület
elnöke.

Jegyzőkönyv,

fölvétetett a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1903. évi november hó 29.-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelen voltak: dr. Münnich Aurél elnök, Fischer Miklós ügyvivő-alelnök, Róth Márton másodelnök. Marcsek Andor pénztáros s következő választmányi tagok: Ambrózy Albert, Arányi Antal, Dobó Adolf, dr. Greisiger Mihály, Gresch Ágost, Kövi Imre, Lővy Mór, Münnich Kálmán, Péter Kálmán, Putsch Tóbiás, Topscher György, Weszter Pál és több egyesületi tag mint vendég.

Tárgysorozat:

I.

Elnök üdvözlőlvén a megjelent tagokat, a mai ülés jegyzőkönyvének vezetésére Marcsek Andor közp. pénztárost kéri fel, mivel Nikházi Frigyes egyesületi titkár betegsége folytán a gyűlésen meg nem jelenhetett.

Elnök köszönetet mond, hogy a legutóbb tartott közgyűlés őt ismét elnökké választotta; köszönetet mond ama bizalomért, melylyel ismét őt emelték e fontos közgazdasági missiót teljesítő egyesület élére s biztosítja a választmányt, hogy a szívéhez nőtt egyesület prosperálása, felvirágzása érdekében minden tőle telhetőt meg fog tenni s kéri erre nézve a választmány hathatós támogatását.

Elnök bemutatja Darányi volt földmívelésügyi miniszter úr meleg hangon tartott búcsúzó iratát, melyben köszönetet mond ama hazafias támogatásért, melylyel a földmívelésügyi érdekek előmozdítására irányuló törekvéseiben az egyesület részéről találkozott; bemutatja Tallián földmívelésügyi miniszter úr beköszöntő levelét, melyben ígéretet tesz, hogy az egyesület közhasznú működését előmozdítani óhajtja. — A választmány elnök indítványára elhatározza, hogy a lelépett miniszter úrnak azon kíváló jóindulatáért, melylyel egyesületünket működésében mindenkor támogatta, hálás köszönetét fejezi ki és Tallián új miniszter urat az egyesület törekvéseinek pártolása iránt felkéri.

Elnök jelenti, hogy a Bialkahíd és a Javorinalysapolanai útszakasz kiépítése ügyében az egyesület erre

vonatkozó kérvényét a kereskedelemügyi miniszteriumban beadta, hogy Hieronymi új kereskedelemügyi miniszter úrnak figyelmét ezen régóta megoldásra váró ügyre felhívta s a miniszter úr a legmelegebb érdeklődéssel fogadta erre vonatkozó előadásait, s ígéretet tett, hogyha tárczája pénzügyi viszonyai megengedik, a kérelmet teljesíteni is fogja.

Elnök bemutatja Darányi lelépett földmivelésügyi miniszter úr 4603—1903. eln. sz. a. kelt leíratát, melyben a »Tarajkán« felállítandó s Szilágyi Dezső emlékének elhelyezésére is szolgáló kilátótorony költségeihez 2000 K. hozzájárulást engedélyezett, mely összeg a f. évi állami költségvetés törvényerőre emelkedése után lesz felvehető. Egyúttal jelenti elnök, hogy az emlékműben elhelyezendő Szilágyi Dezső relief képe Istók János szobrászművész kezei alól már kikerült s az őszi tárlaton ki van állítva; a kép igen sikerült, s az összes költségekkel együtt 1600 K-ba fog kerülni; ez összegből Istóknak 1400 K már kifizettetett. — A választmány elnök indítványára elhatározza, hogy Darányi volt miniszter úrnak ezen nagylelkű adományáért köszönetet szavaz, és felhatalmazza az elnököt, hogy annak idején ez összeget felvehesse.

Elnök jelenti, hogy gróf Csáky Zenó Szepesvármegye főispánja és egyesületünk választmányi tagja kiváló közhasznú érdemei elismerésül Ó Felsége által valóságos belső titkos tanácsossá neveztetett ki. — A választmány őszinte örömének ad kifejezést gróf Csáky Zenó eme megérdemelt kitüntetése fölött, annyiival is inkább, mivel egyesületünk érdekében is mindenkor a legnagyobb jóindulatot tanúsította s egyesületünket mindig támogatásában részesítette s elhatározza, hogy gróf Csáky Zenót e magas kitüntetése alkalmából a legmelegebben üdvöзли.

Elnök jelenti, hogy Ginever Arthurné szül. Győry Ilona azon kérelemmel fordult hozzá, hogy a Magas-Tátra szebb pontjairól fényképfelvételeket bocsásson rendelkezésére, amelyeket Angliában tartandó felolvasásainál fog felhasználni. Miután eme felolvasások, melyek hivatva lesznek a Magas-Tátrát Angliában is megismertetni, a turisztika emelésére igen nagy fontosságúak, az elnök készséggel segédkezett Ginevernének e felvételek beszerzésében, melyeket Siegmeth Károly, a Keleti Kárpátok osztályának ügyvivő alelnöke, egyesületünk költségén elkészített, s Ginevernének el is küldött. — A választmány

elnök indítványára elhatározza, hogy ezért Siegmeth Károlynak köszönetet szavaz.

Végül jelenti elnök, hogy Darányi volt magy. kir. földmivelésügyi miniszter úr »A nemes fűz termelése« és »Magyarország földmivelésügye 1897—1903. évben« című művek egy-egy példányát egyesületünknek megküldötte, melyeket a könyvtárban leendő megőrzés végett átad.

A választmány elnöknek előterjesztéseit köszönettel tudomásul veszi.

II.

Fischer Miklós, ügyvivő alelnök bemutatja azon intézkedéseket, melyeket a muzeumi kert telkének kibővítésére tett. Eszerint sikerült egy a muzeumi kert szomszédságában délfelé fekvő, 1190 □^o nagyságú telket 1468 K-ért oly módon megvásárolni, hogy annak felét — mely a muzeumi park kibővítésére nem alkalmas — egy másik szomszéd 1120 K-ért tőlünk megvette s így a körülbelől 600 □^o nagyságú terület az egyesületnek csupán 348 K-ba kerül. Az ilyképen nagyobbított muzeumi park jelenleg több mint 2200 □ ölnyi területet foglal el. A választmány a tett intézkedéseket örömmel tudomásul veszi.

III.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a f. évi közgyűlés elhatározta, hogy a Tarpataki-völgyben levő Óriás-vízesés fölé, mivel faszerkezetű híd az ottani égálji viszonyok miatt gyors romlásnak van kitéve, vashíd alkalmaztasék. Alelnök e célból érintkezésbe lépett a Dávid János és Fia építő-céggel, mely a szükséges tervet és költségvetést el is készítette. E költségvetés értelmében nevezett cég a teljesen kész vasszerkezetű hidat 140750 K-ért hajlandó felállítani, míg Hermann H. iglói építész, kinek alelnök eme tervet felülvizsgálás végett bemutatta, ugyanazon munkát 1000 K-ért hajlandó végezni. — A választmány köszönettel veszi tudomásul e jelentést és megbízza az elnökséget, hogy a munka kereszttulvitelére 1000 K összköltség mellett először is a tervet készítő Dávid János és Fia építő-céget szólítsa fel, s csak abban az esetben, ha ez e munkát az említett költség mellett elvállalni nem akarná, kérendő fel Hermann H. építész a munka elvállalására.

IV.

Ügyvivő alelnök előterjesztést tesz a Tarajkán felállítandó Szilágyi-emlék tárgyában. E szerint az elnökséget még az 1902. évi közgyűlés azzal bízta meg, hogy a Tarajkán levő óriás szikla fölhasználásával egy ciklopsal-építményre kilátótorony alakú emlék emeltessék. Eme emlékmű terveinek elkészítésével Majunke Gedeon és Hermann Henrik építésszek bízattak meg, s miután az előbbinek tervei nagyobb tetszést arattak, az 1902. évi nov. 22.-én tartott választmányi gyűlés Majunke Gedeon építést hívta fel arra, hogy 5000 K erejéig részletes tervet és költségvetést nyújtson be. Majunke be is mutatott két vaszerkesztű kilátó-torony tervezetet, melyek közül a Ganz-gyár által benyújtott egyszerűbb 5000 K-ba, a másik, a Schlick-gyár által bemutatott díszesebb tervezet 6500 K-ba fogna kerülni. Egyúttal jelenti, hogy Majunke a körülbelül 80 q súlyú sziklatömböt nem hajlandó felhúzni s ez, valamint a többköltség volt oka annak, hogy az emlék a f. évi közgyűlésre el nem készülhetett. — A választmány tudomásul veszi az előterjesztéseket s Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Róth Márton másodalelnök, Münnich Kálmán és Majunke Gedeon választmányi tagokból álló bizottságot küld ki, s feladatává teszi, hogy a Majunke-féle egyszerűbb tervet a Ganz-gyár által készített modell szerint a sziklatömb felhasználásával 5000 K költség mellett ideje korán elkészíttesse, hogy az 1904. évi közgyűlés alkalmával leleplezhető legyen.

V.

Róth Márton, az építő-bizottság elnöke jelentést tesz az elmúlt nyáron a Magas-Tátrában véghezvitt munkálatokról. E jelentés értelmében annyira érezhetővé vált a munkáshiány, hogy a f. évre megszavazott munkákból csak igen keveset lehetett befejezni. A szükséges újtavítások mellett befejeztetett a tátrafüred—felkavai-út, a nagy vízesés — Zerge közötti útrészlet, valamint a Zöld-tó—Kék-tó ösvénye több helyt kijavíttatott. Az utak rendbentartására a választmány határozata folytán a Magas-Tátrában két útkaparó alkalmaztatott, mely intézmény, dacára a sok esőzésnek, nagyon bevált. A menedékházak közül a Hunfalvy-menedékház teljesen kitataroztatott, a múlt évben reá épített tetőzet teljesen megfelelő; a Frigyes-menedékháznál nagyobb javítások váltak szükségessé, s különösen a kéményeket kel-

lett átalakítani, a kályhákat kicserélni. Útjelzés végeztetett a Tátrafüred—felka-völgyi útnál, a Csorbató—Furkota-völgyben, a Zöldtavi-völgyben, a késmárki Kosár—Weidau között, a Zöld-tó—Kék-tó felé vezető úton és Széplak környékén. Körülbelül 100 jelző táblácska alkalmaztatott.

Bemutatja továbbá ama jegyzéket, mely feltünteti mind azon jelzőtáblákat, melyeknek ingyenes elkészítésére és szállítására a f. évi Tátrafüreden tartott közgyűlésen Bruchsteiner Jakab budapesti gyáros vállalkozni szíves volt; e jegyzék szerint szükséges 344 nagyobb és 1218 kisebb jelzőtábla, összesen 1562 db. — A bizottság figyelmébe ajánlja a választmánynak a deákszállítás — különösen a Csorbai-tónál és Tátralomnicon — való életbeléptetését és kéri az elnökséget, hogy járjon közbe, hogy Forberg község, melynek lakosai a Morgáson levő utat nagyon megrongálták, annak helyreállítására kényszeríttessék.

A választmány tudomásul veszi Róth Márton jelentését, köszönetet mond az építő bizottságnak és elhatározza, hogy a Hunfalvy-menedékház kezelés végett a Sziléziai osztálynak ama kötelezettséggel adassék át, hogy ez a menedékházat rendben tartsa, hogy Bruchsteinernek nagyszerű ajánlataért az elnök útján a választmány részéről köszönet szavazzassék, hogy a deákszallók berendezését az elnökség a kormánynál megsürgesse és végül felkéri az elnökséget, hogy Forberg községet az elrontott út helyreállítására, ha kell, az illető hatóság útján is kényszerítse.

Ugyancsak Róth Márton másodalelnök, mint a kalauzügyi bizottság elnöke jelentést tesz ama intézkedésekről, melyek a kalauzok kiképzésére vonatkoznak. E szerint f. évben tanfolyamok nem tartattak, mivel azok tartása minden második évben elegendő; mindazonáltal dr. Guhr Mihály a kalauzokat az első segély nyújtására kioktatta, ez évben az összes kalauzok új kalauzkönyveket kaptak, lámpásokkal és kötszerekkel láttattak el; egyúttal kéri a felhatalmazást, hogy Ambrózy Albert a kalauzokkal télen elméleti, nyáron pedig gyakorlati tanfolyamokat tarthasson. — A választmány tudomásul veszi a jelentést, dr. Guhr Mihálynak fáradozásáért köszönetet szavaz, és a tanfolyamok tartását engedélyezi.

VI.

Pénztáros beterjeszti a kimutatást a központnak bevételéről és kiadásairól az 1903. évi okt. 31.-ig terjedő

időszakban. E szerint a bevételek: Tagsági díjakban 1960'26 K, kiadványok és hirdetések után 90'24 K, adományok 66 K, különféle bevételek 1042 K, és pénztári maradék 1902-ből 38.594 95 K, összesen 41,753 K 43 fill. Kiadások: Kezelési költségek 1202 K 62 fill., kulturális kiadások 3234'90 K, építkezési és turisztikai kiadások 5540'36 K, összesen 9977'88 K, úgy hogy a pénztári maradék 31775'55 K.

A választmány a pénztáros jelentését tudomásul veszi.

VII.

Ügyvivő alelnök bemutatja a muzeumi bizottság jelentését, mely szerint a muzeum telke a II. pontban említett vétel folytán körülbelül 600 □ öllel nagyobbá lett, hogy ezen ujonnan szerzett telket 240 K-ért bekerítettette. A muzeum ez évben is szépen gazdagodott, említendő a muzeumi őr bonctani praeparatumai, a Poprád-folyó halai és a domesztizált madarak kitömött fajai. A muzeum bevételei a f. évben 1140 30 K-t, kiadásai 939'98 K-t tesznek, úgy hogy a pénztári készlet 200'32 K. Végül kér a bizottság az új telek befásítására 5000 drb. 3-4 éves facsemetét.

A választmány tudomásul veszi a jelentést és megbízza az elnökséget, hogy a lipó-ujvári erdőgondnokságtól a szükséges facsemetéket kérje, hogy azok korán tavasszal elültethetők legyenek.

VIII.

Lövy Mór szerkesztő jelenti, hogy az 1904. évi Évkönyv anyaga — a hivatalos részt kivéve — együtt van. Cikkeket küldtek Weber Samn, dr. Hajnóci R. József, Beck Siegfried, dr. Englisch Károly lovag és Barcza Imre. Hogy a hivatalos rész, nevezetesen az osztályok jelentései az Évkönyv idejekorán való megjelenését ne gátolják, kéri az elnökséget, hogy az osztályokat jelentéseik január elejére való beküldésére kérje fel. — A választmány tudomásul veszi a szerkesztő-bizottság jelentését s elhatározza, hogy az Évkönyv 2400 magyar és 1800 német példányban nyomattassék s ez úton is felhívja az osztályokat, hogy jelentéseiket legkésőbb január elejére küldjék be.

IX.

Ügyvivő alelnök a Frigyes-menedékház bérbeadása tárgyában bemutatja az eddigi bérlő, Koncz Ferenc kér-

vényét, melyben ez a bérlet megújításáért folyamodik. — A választmány, minthogy az eddigi bérlővel meg volt elégedve, elhatározza, hogy Koncz Ferencnek az 1904. 1905. és 1906. évekre 440 K évi bérleti díj fejében a Frigyes-menedékházat bérbe adja és a szerződés megkötésével az elnökséget bízta meg.

X.

A Liptói osztály elnöke jelenti, hogy a deménfalvi jég- és cseppkőbarlang mellett 5000 K költséggel felépített menedékház fagomba fellépése következtében majdnem egészen hasznavehetetlenné vált, s hogy a szakértők véleménye szerint ez lebontandó s annak épületanyagából 1400 K költséggel egy kisebb gunyhó felépítendő; de mivel az osztály a szükséges anyagi erővel nem rendelkezik, kéri a központ támogatását. — A választmány arra az esetre, ha a menedékgunyhó felépült, 200 K segélyt szavaz.

Weber Samu választmányi tag indítványt tesz, hogy a turisztika érdekében a Fehér-tótól a Durándi-hegyre, melyről igen szép kilátás esik a Zöldtavi- és Fehértavi-völgyekre, egy ösvény készíttessék, mely 50—50 K-nál többre nem kerül. — A választmány megadja az engedélyt az ösvény építésére.

Ügyvivő alelnök jelenti, hogy az egyesület muzeuma a Rákóczy-ereklyekiállításon Kassán 13 drbbal részt vett; hogy a »Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur« százéves fennállásának ünnepélye alkalmával a Szlléziai osztály elnökét, Müller Jánost bízta meg a képvisellel; hogy az Országos Középiskolai Tanáregyesület f. évi július 3.-án és 4.-én Tátrafüreden tartott közgyűlése alkalmából egyesületünket képviselte, és a Tanáregyesületet üdvözlölte; hogy a f. évi július 8.-án Csorba-tón tartott, s Csorba állomás — Csorba-tó közötti szekérút helyreállítása érdekében összehívott értekezleten az egyesületet a központi pénztárossal együtt képviselte és ott az egyesület érdekeit hangoztatta.

Több tárgy hiányában a gyűlés az elnök elterelésével véget ért.

Iglón, 1903. évi nov. 29.-én.

Dr. Münnich Aurél, s. k.

elnök.

Marcsek Andor, s. k.

helyettes jegyző.

A M. K. E. muzeum-bizottságának 1903. évi jelentése.

A lefolyt évben is serényen iparkodtunk feladatunknak megfelelni. Minthogy a muzeumi épület kiépítése kilátásba helyeztetett, okvetlen szükségesnek tartottuk a muzeumi park kibővítését is szem előtt tartani.

A központi választmány határozata folytán a muzeumi parkkal délfelé határos 1190 □ ölnyi ragyságú szántóföldet 1468 koronáért megvettük. Egyúttal sikerült — egyrészt e parcellának nekünk felesleges, mert a parkhoz nem illeszthető részletére, másrészt a tulajdonunkban volt 136 □ ölnyi nekünk felesleges, mert szintén a parkhoz nem illeszthető telekre — vevőt biztosítani, aki e telkekért (750□⁰) 1120 K-t fizetett. E cserevétel a Kárpát-egyesületre nézve a legkedvezőbb már azért is, mert az egyesület jelenleg 136 □ ölnyi terület helyett 600 □ ölnyi területet bír s ezen tetemes telektöbbletért csak 348 koronát fizetett.

A szerződések megkötöttek és a M. O. Kárpát-egyesület elnöke által aláírva, a jogi viszonyok rendezése végett a szepes-szombati telekkönyvhöz benyújtattak; egyszersmind a parkhoz hozzá vett részletet 240 koronáért bekerítettük. Az ilyképen nagyobbított muzeumi park jelenleg tehát több mint 2200 □ ölnyi területet foglal el.

Egyúttal a választmányt felkérjük, vagy a liptóújvári állami erdőgondnokságnál, vagy másutt kérvényileg oda hatni, hogy már korán tavasszal 5000 drb. 3--5 éves facsemetét bocsássonak rendelkezésünkre, amire különösen az új telek beültetése végett szükségünk van.

Az 1903. évben az egyesület muzeuma ismét szépen gazdagodott és különösen a muzeumi ór által készített bonctani präparatumok — a Poprád-folyó halai természetes alakban és színben megmaradó präparatumai s a domestizált madarak szépen kitömött fajai — szembe-
tűnők és a látogatóknál különös érdeklődést keltenek.

A M. K. E. muzeumának 1903. évi zárószámadása.

Bevételek:

1902. évi pénztári készlet	200 K 32 f.
A központi pénztárból	380 » — »
Muzeumi adományok	137 » 13 »
Tagsági díjak	26 » — »
Eladott egyleti tárgyakért	36 » — »
Kamatok a Husz-féle hagyaték után 5%-kal	200 » — »
Egyéb kamatok	3 » 52 »
Összesen:	982 K 97 f.

Kiadások:

Adó	11 K 16 f.
Tiszteletdíj a muzeumi őrnek	200 » — »
Kézművesek (A kert bekerítése)	154 » 90 »
Munkásdíjak	83 » 70 »
Különféle muzeumi tárgyakra	47 » 90 »
Utazási költségek	12 » — »
Fuvardíjak és postadíj	24 » 19 »
85% eladott egyleti tárgyakért	30 » 60 »
Előre nem látott kiadások (Villanyos)	95 » 44 »
Biztosítások	54 » 20 »
Összesen:	714 K 09 f.
Marad pénztári készlet:	268 » 88 f.
	982 K 97 »

Poprád, 1903. dec. hó 31.-én.

Christmann Tivadar, s. k.
pénztáros.

Megvizsgálatott és helyesnek találtatott.

Poprád, 1904. február 22.-én.

Danhauser Rezső, s. k.
muzeumi ör.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Krompecher Gyula, s. k.

A M. K. E. muzeumának 1904. évi előirányzata.

Bevételek:

Pénztári készlet	268 K 88 f.
Tagsági díjak	40 » — »
Muzeumi adományok	200 » — »
Tőkekamat	200 » — »
Különféle	30 » — »
	738 K 88 f.

Kiadások:

Biztosítások	54 K 20 f.
A tetőzet bemázolása	100 » — »
Muzeumi park	160 » — »
Munkásdíjak	100 » — »
Tiszteletdíj	200 » — »
Szőnyeg	80 » — »
	Összesen: 694 K 20 f.
Marad pénztári készlet:	44 » 68 »
	738 K 88 f.

Poprád, 1904. február hó 22.-én.

Danhauser Rezső, s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

A Magyarországi

BEVÉTEL.

1903. évi bevételeinek és

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Tagsági díjak.				
1. Központi tagok díjai:				
48 tag után 1902. évre	193	20		
945 » » 1903. »	3812	59		
3 » » 1904. »	12	50		
2. Osztályok 40%-os járulékai:				
Zólyom megyei osztály 94 tag után 1902-re	150	40		
Gölnicvölgyi » 23 » » 1903-ra	36	80		
Iglói » 78 » » »	124	80		
Keleti Kárpátok » 318 » » »	508	80		
Liptói » 63 » » »	100	—		
Lőcsei » 132 » » »	210	80		
Sziléziai » 832 » » »	1330	—		
Zólyom megyei » 130 » » »	208	—	6687	89
II. Kiadványok és hirdetések.				
1. Kiadványok eladása	74	32		
2. Jelvények »	41	04		
3. Tagokmányok »	12	60		
4. Hirdetések	204	—	331	96
III. Adományok és kamatok.				
1. Adományok	60	—		
2. Adomány a mill. emlékalapra	6	—		
3. Alapító tőke kamatja	270	—		
4. Vármegyei segély kamatja	1038	08	1374	08
IV. Különféle bevételek.				
1. Frigyes-menedékház bérösszege	440	—		
2. Lóbárcák után	54	—		
3. Múzeum építési alapjából	728	—	1222	—
Pénztári maradék 1902-ből			38594	93
Összes bevétel 1903-ban			48210	86

Megvizsgáltuk és mindenben

Kelt Iglón, 1904. évi március hó 25.-én.

Széll Ödön, s. k.
számv. bizotts. tag.

Topscher György, s. k.
számv. bizotts. elnök.

Kárpátegyesület

kiadásainak kimutatása.

KIADÁS.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Kezelési költségek.				
1. Tiszteletdíjak	1000	—		
2. Irodai költség:				
a) Iroda lakbére, takarítása stb.	349	84		
b) Irnokok	18	—		
c) Nyomtatványok	244	70		
d) Okmány- és levélbélyegek	183	15		
e) Sürgönyök és szállítás	20	72		
3. Utazási költségek	146	77		
4. Tagsági díjak beszédese	66	11	2029	29
II. Kulturális kiadások.				
1. Évkönyv:				
a) Számla 1902-ből	2282	—		
b) Szerkesztői tiszteletdíj	200	—		
c) Évkönyv szétküldési költsége	155	32		
2. Muzeumnak	2637	32		
3. Jelvények	728	—		
4. Diapozitívák	204	90		
	105	72	3675	94
III. Építési és turisztikai kiadások.				
1. Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek bevéltása	320	—		
2. Menedékházakra	1804	79		
3. Új utak építése	1735	—		
4. Régi utak javítása és fentartása	700	22		
5. Útjelzés	248	55		
6. Szilágyi Dezső emlékére	1424	—		
7. Osztálysegély	1071	80		
8. Kalauzok tagsági díja az orsz. segélypénztárba	88	66		
9. Beszékidegyesület Bielitz-Biala osztályának	30	—	7423	02
IV. Különféle kiadások.				
1. Mill. emlékalapra adomány elhelyezése	6	—		
2. Kamatok elhelyezése	270	—	276	—
Összes kiadás 1903-ban			13404	25
Pénztári maradék 1904-re egyenlegül			34806	61
			48210	86

helyesnek találtuk.

Dr. Wesselényi Mátyás, s. k.
számv. bizotts. tag.

Marcsek Andor, s. k.
közp. pénztáros.

A M. K. E. 1904. évi

BEVÉTEL.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Tagsági díjak.				
950 központi tag után 1904-re	3800	—		
Egri Bükk osztály 1904-re	90	—		
Gölnicvölgyi » »	40	—		
Iglói » »	104	—		
Kel. Kárpátok » »	528	—		
Liptói » »	100	—		
Lőcsei » »	216	—		
Sziléziai » »	1400	—		
Zólyommegyei » »	150	—	6428	—
II. Kiadványok és hirdetések.				
Kiadványok eladása	50	—		
Jelvények »	20	—		
Tagokmányok »	10	—		
Hirdetések	200	—	280	—
III. Adományok és kamatok.				
Adományok	100	—		
Alapító tőke kamatja	270	—		
Vármegyei segély kamatja	500	—	870	—
IV. Különféle bevételek.				
Frigyes-menedékház bérlete	440	—		
Pénztári maradék 1903-ból	20917	—	21357	—
Összes bevétel 1904-ben:			28935	—

Igló, 1904 március hó 25.-én.

költségelőirányzata.

KIADÁS.

	kor.	fill.	kor.	fill.
I. Kezelési költségek.				
Tiszteletdíjak	1000	—		
Iroda lakbére, kiszolgálás stb.	360	—		
Irnokok	20	—		
Nyomtatványok	300	—		
Okmány- és levélbélyegek	200	—		
Sürgönyök és szállítás	100	—		
Utazási költségek	200	—		
Tagsági díjak beszédese	60	—	2240	—
II. kulturális kiadások.				
Évkönyvszámla 1903-ból	2300	—		
Műmellékletek	400	—		
Szerkesztői tiszteletdíj	200	—		
Évkönyv szétküldési költsége	200	—	3100	—
III. Építési és turisztikai kiadások.				
Kisorolt Frigyes-menedékházi részjegyekre	400	—		
Menedékházakra	6700	—		
Utak építése és fenntartása	2900	—		
Útjelzés	400	—		
Osztályok segélyezése	400	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segélypénztárba	100	—	10900	—
IV. Különféle kiadások.				
Kamatok elhelyezése	770	—		
Eelőre nem látott kiadások	200	—	970	—
Összes kiadások 1904-ben:			17210	—
Pénztári maradék 1905-re egyenlegül:			11725	—
			28935	—

Marosek Andor, s. k.
pénztáros

A Magyarországi Kárpátegyesület alapítványainak kimutatása 1903. dec. 31.-én.

<i>I. Alapító tőke :</i>	Korona
Kárpát-muzeum tartozása	4000.—
Volt Tátraosztály » 1902. dec. 31.-én	1925.99
Közügylési határozat értelmében 1903. évi kamatok leírása	441.43
Marad 1903. dec. 31.-én	1484.56
Keleti Kárpátok osztályának tartozása	2000.—
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából	3600.—
Frigyes-menedékházi részjegyekben 1902. dec. 31.-én	1580.—
11 drb. kisorsolt részjegy visszafizetése	220.—
Marad 1903. dec. 31.-én	1360 —
Szepesi hitelbank, Lőcse, 7201. sz. betét- könyv (alapító tőke) 1902. dec. 31.	799.74
1903. évi kamatok hozzá	32.28
1903. dec. 31.-én	832.02
Szepesi hitelbank, Lőcse, 7992. sz. betét- könyv (kalauz-tőke) 1902. dec. 31.	651.40
1903. évi kamatok hozzá	26.30
1903. dec. 31.-én	677.70
Szepes-iglói hitelintézet 6720. sz. betét- könyv (alapító tőke) 1902. dec. 31.	3963.15
1903. évi kamatok hozzá	139.15
Alapító tőkék 1903. évi kamatai	270.—
Kisorsolt Frigyes-menedékházirész- jegyek értékének elhelyezése 1903. dec. 31.-én	220.—
Összes alapító tőke 1903. dec. 31.	4592.30
	18546.58

II. Ordódy István K. alapítványa.

Szepesi hitelbank, Lőcse, 7305. sz. betét- könyv szerint 1902. dec. 31.-én .	412.29
1903. évi kamatok fele hozzá	8.33
1903. dec. 31.-én	420.62
Átvitel	18967.20

Áthozat

18967.20

III. Múzeum építési alapja.

Szepes-iglói hitelintézet 8531. sz. betét- könyv szerint 1902. dec. 31.-én	2474.57
1903. évi kamatok hozzá	82.19
	<u>2556 76</u>

Le a muzeumi telekbe és épületbe befektetett	<u>728.—</u>
--	--------------

Marad 1903. dec. 31.-én 1828.76

IV. Millenniumi emlékkő-alap.

Szepes-iglói hitelintézet 8835. sz. betét- könyv szerint 1902. dec. 31.-én	59.10
Adomány elhelyezése	6.—
1903. évi kamatok hozzá	2.08
1903. dec. 31.-én	<u>67.18</u>

V. Tarajkai kilátótorony alapja.

Szepes-iglói hitelintézet 7625. sz. betét- könyv szerint 1902. évi dec. 31.-én	270.32
1903. évi kamatok hozzá	9.53
1903. dec. 31.-én	<u>279.85</u>
Összes alapítványok 1903. dec. 31.-én	<u>21142.99</u>

Marcsek Andor, s. k.

közp. pénztáros.

Megvizsgáltuk és mindenben helyesnek találtuk.

Kelt Iglón, 1904. évi március hó 25.-én.

Dr. Wesselényi Mátyás, s. k.

számvizsgáló-bizotts. tag.

Topscher György, s. k.

számvizsgáló-bizotts. elnök.

Szell Ödön, s. k.

számvizsgáló-bizotts. tag.

Az osztályoknak 1903-ra vonatkozó jelentései.

„Egri Bükk“ osztály.

Folyó évi február 9.-én megtartott rendes közgyűlésünkön a tisztikar következőkép alakult meg:

Elnök: Kolossváry József.

Ügyvivő alelnök: dr. Lipcsey Péter.

Alelnök: Gesztes Lajos.

Titkár: Polák Pál és Csépány Elemér.

Pénztárnok: ifj. Ringelhann Imre.

Az elmúlt évben is úthálózatunkat fejlesztettük.

Turisztikai kirándulásokat rendeztünk Felsőtárkányra, az Egedre s több helyre.

Munkaprogramunk az 1903. évben is az utak jókarban tartása és az Eged tetején emelendő kilátó-torony munkálatainak előkészítése volt.

Igyekeztünk Eger város társadalmi életében részt venni s a város és vidékének intelligenciáját osztályunknak megnyerni.

Most főtörekvésünk leendő a taggyűjtés, hogy osztályunk teljesen megerősödjék és hivatásának minden irányban megfelelhessen; igyekszünk Eger város egész intelligenciáját megnyerni a turisztikának.

Kelt Eger, 1904. február hó 11.-én.

Dr. Lipcsey Péter, s. k.

ügyvivő-alelnök.

1903. évi zárószámadás.

Bevétel:

1903. I/I. múlt évi p. m.	K 210 14
2 drb tagsági díj befizetés 1902. évről	» 8.—
1902. évben rend. bál jövedelme	» 24.50
1903. évi tagdíjak 49 tag után	» 196.—
	<hr/>
	K 438.64
Egyenleg pénztári maradvány	K 303.04

Kiadás :

Különféle kiadások	K	22.20
Biztosítási díj	»	13 40
Toronyalapra	»	100.00
Egyenleg	K	303 04
	K	438.64

iff. Ringelmann Imre, s. k.

pénztáros.

„Gölnicvölgyi“ osztály.

Jegyzőkönyv, felvétel Gölncbányán, 1904. évi január hó 24.-én a Magyarországi Kárpát Egyesület gölnicvölgyi osztályának évi rendes közgyűlésén.

Elnök: *Mattyasovszky Gábor.*

Jegyző: *dr. Máriássy Mihály.*

Jelen voltak: Apáthy Vilmos, Sztankay Farkas, Jcsenák Alfonz, Menesdorfer Károly, Fabricy Samu, Weidinger József, Wink'cr Pál.

Elnök a közgyűlést megnyitja, az egybegyűlt tagokat üdvözli, a mult közgyűlés jegyzőkönyvét felolvastatja és hitelesíti.

Felkéri ügyvivő alelnököt évi jelentésének bemutatására. Az évi jelentés felolvastatik, melyben ügyvivő alelnök kifejti, hogy az elmúlt év munkássága első sorban a meglevő turisztika fenntartására irányult, de azonfelül kibővítette az osztály a Trohanka-hegyvidék turista úthálózatát is. Igaz, ez felülmúlta anyagi erejét, de tekintve, hogy a munka félbeszakítása és ujra megkezdése a jövő évben tetemesebb kiadást okozott volna és tekintve, hogy Weidinger József oszt.-pénztáros szívesen előlegezte sajátjából a túlkiadást, a munkálatok folytatva lettek. Megemlékszik az évi jelentés Thurzó füred nyaraló közönségének szíves készségéről, kik a fürdő-idény alatt rendezett Anna-bál tiszta jövedelméből 35 K összeget áldoztak a turisztika ügyének. Jelenti, hogy kár is érte az osztályt, amennyiben a Stefanován lévő turista-kunyhója leégett és sajnos, tévedésből biztosítva nem volt.

Az évi jelentést a közgyűlés egyhangúlag tudomásul veszi és hálás köszönetet mond Weidinger József oszt.-pénztárosnak áldozatkészségeért, nemkülönben

Apáthy Vilmos ügyvivő alelnöknek buzgó fáradozásáért.

Elnök indítványára a közgyűlés egyhangúlag megbízza az elnökséget, hogy az oszt. tagjainak csekély számára s a kiadások nagyságára való tekintettel kérelmet intézzon az anyaegyesülethez az anyaegyesületet illető és a tagsági díjak 40%-át kitevő járulék elevegedése iránt.

A pénztárvizsgáló-bizottság jelenti, hogy a tavalyi számadások

292 K 52 f. bevétellel

348 » 85 » kiadással

56 K 33 f. hiánynyal helyesnek talál-

tattak.

Tudomásul szolgál és a pénztárnoknak a számadások vezetéséért köszönet mondatik, neki a felmentvény megadatván.

A jövő évi pénztárvizsgáló-bizottságba újra Dirner Albert és Winkler Pál egyesületi tagok választatnak be.

Elnök jelenti, hogy Hendrich Antal, Gürtler Gyula és Walkó Viktor egyleti tagok az egyesületből kiléptek, Pszotka Román és Kiszely Árpád az egyesületbe beléptek.

Tudomásul vétetik, a tagok névsora kiigazíttatik.

Ügyvivő alelnök bemutatja az 1904. évi költségelő-irányzatot és pedig:

Bevétel:

Tagsági díj 24 tag à 6 K	144 K — f.
Összesen	144 K — f.

Kiadás:

Mult évi hiány fedezése	56 K 33 f.
Tűzbiztosítás	15 » — »
Egyleti szolgálta átalánya	6 » — »
Postadíjakra	2 » — »
Túrista-utak és berendezések fentartása	20 » — »
A stefanovai kunyhó felépítése	44 » 67 »
Összesen	144 K — f.

Elfogadtatik.

Winkler Pál indítványára egyhangúlag elfogadtatik, hogy a jelzés a Trohanka-vidéken létesített új úton is festékekkel foganatosíttassék.

Dr. Máriássy Mihály egyleti jegyző bejelenti, hogy Gölnicbányáról végleg eltávozván, jegyzői tisztéről lemond, az egyesületben azonban tagként megmaradni óhajt

A lemondás tudomásul vétetik, a jegyzőnek fáradozásaiért a közgyűlés köszönetet mond.

A megürült jegyzői állásra a közgyűlés egyhangúlag Fabriczy Samu egyesületi tagot választja meg, aki a bizalmat megköszöni és elfogadja a tisztelet.

Elnök a helyiség átengedéseért Sztankay Farkas igazgatónak köszönetet mond, jelen jegyzőkönyv hitelesítésére Menesdorfer Károly és Winkler Pál tagokat kéri fel s a közgyűlést bezárja.

Kmft.

Mattyasovszky Gábor, s. k.
elnök.

Dr. Máriássy Mihály, s. k.
jegyző.

Hitelesítjük:

Menesdorfer Károly, s. k.

Winkler Pál, s. k.

„Iglói“ osztály.

Elnök: Róth Márton.

Jegyző: Hajts Béla.

Pénztáros: Nosz Lajos.

1. *Építkezés.* A schulerlochi menedékkunyhó alaposan helyreállíttatott és néhány ösvény javíttatott.

2. *Útjelzés.* 1. Új jelzés: *a)* Kishnilec — Húvös-völgy, Rosztoka (veres kereszt), *b)* Káposztafalvi sziklakapu — letánfalvi kerülőház (sárga), *c)* Murány — Vini csár (sárga). — 2. Fölújítás: *d)* Iglófüred — Márkus-forrás, *e)* Iglófüred — Murány, *f)* Iglófüred — Leithaus, Murány, *g)* Iglófüred — Ördögfej, *h)* Ördögfej — Pokol-hegy, *i)* Graetel — Bindtbánya, *j)* Száraz-hegy — Murány, *k)* Murány — Jávör.

3. *Kirándulások.* 1. Tanulókkal: *a)* Polgári leányiskola (Szepesvár 102 leány és 33 felnőtt személy). — *b)* Polgári fiúiskola (Krompach 114 tanuló, Bolondkő — Várhegy 125 tanuló, Kassa 90 tanuló és Kotterbach 100 tanuló). — *c)* Tanítóképző (Hernádattörés 15 növendék, Kassa 112 növ., Matlárháza — Bélai-barlang — Zöldtő, illetve Grajnár 107 növ. és Bindtbánya 104 növendék); — *d)* gimnázium (Ördögárok — Ördögfej 102 tanuló, Lapis-refugii — Moha-vízesés 10 tan., Tátrafüred — Tarpatak — Matlárháza — Zöldtő 16 tan.,

Tátrafüred — Széplak — Lengyel-nyereg 40 tan., kassai Rákóczy-kiállítás 130 tan. és a közeli hegyekbe 60 tanuló). 2. Egyéb kirándulások: Kiszél-szurdok — Moha-vízesés (5 személy), Tátrafüred — Csorbai-tó (40 sz.), Zöld-tó (10 sz.), Wahlenberg tavak (5 sz.), Pokol-hegy (4 sz.), Hernádáttörés (9 sz.) és Zöld tó — Kék-tó — Kárbunkulus-horhos (3 személy).

4. *Kiállítások* (térképek, képek, növények és ásványok) kétszer a gimnáziumban.

Végül hálás köszönetet kell mondanom *Adler Ernő* tagtársunknak, aki a menedékgunyhó tatarozására szükséges fát és zsindelyt ingyen bocsátotta rendelkezésünkre.

Kelt Iglón, 1903. december havában.

Róth Márton, s. k.
elnök.

1903. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénztári maradvány	371 K 43 f.
Tagsági díjak	411 » — »
	<hr/>
	782 K 43 f.

Kiadás:

A központi pénztárba	124 K 80 f.
Útjavitás	36 » — »
Menedékgunyhó javítása	13 » 52 »
Útjelzés	55 » 44 »
Tűzbiztosítás	21 » 48 »
Különfélék	24 » — »
Készpénz mint egyenleg	507 » 19 »
	<hr/>
	782 K 43 f.

1904 évi előirányzat.

Bevétel:

Athozat 1903-ról	507 K 19 f.
Tagsági díjak	410 » — »
	<hr/>
	907 K 19 f.

Kiadás:

A központba	125 K — f.
Utjavítás	80 » — »
Menedékgunyko javítása	160 » — »
Utjelzés	100 » — »
Tűzbiztosítás	21 » 48 »
Padok helyreállítása	40 » — »
Különfélék	50 » — »
Egyenleg mint készpénz	330 » 71 »
	<hr/> 907 K 19 f.

„Keleti-Kárpátok“ osztálya.

Az 1903. évben 319 tag fizette a tagsági díjat. A bevétel volt 5628 K 17 f, a kiadás 3201 K 99 f, úgy hogy az 1904. évre a pénztár-maradvány 2426 K 18-ft tesz ki.

Az osztály végre egy elektromos világításra berendezett skioptikonnal rendelkezik, és így mindenütt lehet felolvasásokat tartania, ahol villamos világítás van bevezetve.

Az elmúlt évben 903 turista látogatta az Aggteleki-barlangot, és pedig 872 magyar és 31 külföldi.

Debrecen, 1904. febr. 28.-án

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

Az 1903. évben ujonnan belépett tagok névsora.

1. Faust Elek, Debrecen 2. Dr. Atcél Gyula, Kassa.
3. Kozora Endre, Kassa. 4. Pausz Gyula, Kassa. 5. Schlesinger Albert, Kassa. 6. Szakmáry Kálmán, Kassa. 7. Zöbel Gyula, Kassa. 8. Kiss Béla, Nagybánya. 9. Dr. Andovszky Mór, Nagy-Mihály. 10. Oppitz Sándor, Nagy-Mihály. 11. Báró Gaizler Géza, S.-A.-Ujhely. 12. Pétnik Igor, Torna.

1903. évi mérleg.

Bevétel:

Baksay Dániel úrnál	18 K 18 f.
Egyenleg-átvétel 1902-ik évből	3562 » 10 »
Az aggteleki barlang bevétele	400 » — »
Dr. Halmos Károly úr adománya	15 » 40 »
Kamatok	110 » 37 »
Tagdíj	1522 » 12 »
Összesen	5623 K 17 f.
Baksay Dániel úrnál	18 K 18 f.
Egyenleg készpénzben	2408 » — »
	2426 K 18 f.

Kiadás:

Az aggteleki barlang javítása	150 K — »
A feketehegyi menház fentartása	33 » — f.
A felsőbányai út javítása	11 » 66 »
A guttini út javítása.	23 » — »
A Turista-egyesületnek adomány	10 » — »
Vetítógép (Skiopikon)	661 » 01 »
Vetítőképek (diapositívák) és térképek	392 » 15 »
Tűzkárbiztosítási díjak	34 » 12 »
Szádellői örnek	15 » — »
Nyomtatványok	119 » 47 »
Beszedési díjak	40 » 20 »
Bérmentesítési díjak és sürgönyök	152 » 35 »
Aggt. barlangrész ára Drucker Mórénak	800 » — »
Bélyeg-illeték	10 » — »
Tornaalliai adóhivatalnak letétért	34 » 40 »
Franciska-szoborra (Rozsnyón)	100 » — »
Villamossági r.-t.-nak Újpest (Rheostat)	16 » 83 »
Tagilletmény a központnak	508 » 80 »
Kamat a központnak	90 » — »
Baksay Dániel úrnál	18 » 18 »
Egyenleg készpénzben	2408 » — »
Összesen	5628 K 17 f.

Kassa, 1904. február 10.-én.

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferenc, s. k.
pénztáros.

1904. évi költségelőirányzat.

Bevétel:

1903. évi álladék	2426 K 18 f.
Tagdíjakból beszedendő	1518 » — »
Aggteleki barlangból	300 » — »
Kamatok	100 » — »
Összesen	4344 K 18 f.

Kiadás:

Aggteleki barlang részére	1000 K — f.
Menedékház és utépítés és fentart.	500 » — »
Tűzbiztosítás	40 » — »
Tagilletmény a központnak	528 » — »
Kamatok a központnak	90 » — »
Nyomtatványok	150 » — »
Pósta és sürgönydíj	140 » — »
Szadellői őr	15 „ — »
Velítő-képekért	150 » — »
Aggteleki-barlang alapja	1600 » — »
Különféle	131 » 18 »
Összesen	4344 K 18 f.

Debrecen, 1904. március hó 22.-én,

Siegmeth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

„Lőcsei“ osztály.

Tisztikar:

Díszelnöke: *Hermann Lajos.*

Elnök: *Kaynár Gyula.*

Ügyvivő alelnök: *Szentistványi Dániel.*

Pénztáros: *Latzin János.*

Jegyző: *Fedor Miklós.*

Az osztály tagjainak száma: 148.

Az osztály évről-évre gyarapszik; keletkezése óta (1896) 100 taggal szaporodott.

Eddig is egy menedékházat felállított s egy — legközelebb felépítendő kilátó-toronyra — 2688 koronával rendelkezik.

Kirándulásokat tömegesen úgy a Tátrába, valamint Lőcsé környékén rendez.

Hogy mennyire kedvelik az osztályt, a perzselyekben eszközölt gyűjtések bizonyítják.

Nemcsak a felnőttek, hanem a tanuló ifjúság is megkedvelte a turisztikát amelynek kebeléből már egynehány ifjú valóságos recordokat ért el.

Az 1904. évben a Mária-völgyön vezető gyalogösveny lesz kiépítve s a Vinnára vezető út — a Dolina közeleben — kijavítva.

Lőcsén, 1904. évi január hó 20.-án.

Szentistványi Dániel, s. k.
ügyvezető alelnök.

1903. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénztári készlet 1903. január 1.-én.	2285 K 57 f.
Perzselyek jövedelme	54 » 05 »
Tagsági díjak 1903-ra 132 tag á 4 kor.	528 » — »
Takarékpénztári kamatok	123 » 50 »
	<hr/>
	2991 K 12 f.

Kiadás:

Tagilletmény a központnak 1903-ra . . .	
132 tag után	211 K 20 f.
Tűzbiztosítás	7 » 12 »
Utazási költségek	15 » — »
Daniháza és utak fentartása	55 » 94 »
Szolga díjazása	10 » — »
Irodai költségek	3 » 22 »
Készpénz-egyenleg	2688 » 64 »
	<hr/>
	2991 K 12 f.

Lőcsé, 1903. évi december hó 31.-én.

Latzin János, s. k.
pénztáros.

Megvizsgáltatván, helyesnek találtatott.

Kelt Lőcsén, 1904. évi január 8.-án.

Szentistványi Dániel, s. k.
ügyvivő.

Hayzár Gyula, s. k.
az osztály elnöke

1904. évi költségvetés.

Bevétel:

150 tag után	600 K — f.
Perzselyek	100 » — »
	Összesen 700 K — f.
Mult évről maradt	2688 » 64 »
	3388 K 64 f.
Kiadás	426 » — »
Marad	2962 K 64 f.

Kiadás:

150 tag után 40 ⁰ / ₀ a központnak	240 K — f.
Utépítés	80 » — »
Utjavítás	30 » — »
Dániháza javítása	60 » — »
Jegyek kihordása és egyéb szolgálj	16 » — »
	426 K — f.

„Sziléziai“ osztály.

Tagok száma 890.

Elöljáróság: Müller János elnök, dr. Menzel lelkész másodelnök, Jeltsch Hugó pénztáros, dr. Habel Pál és Ausner Pál könyvkereskedő, jegyzők, dr. Pax egyet. tanár, Artl Maurin, dr. Scholtz Miksa egyet. tanár, Ahrens Rikárd cégvezető, Körner Rudolf bírósági tanácsos (valamennyi Breslauról), dr. Glowalla városi tanácsos Königs-hüttében, Dittrich gyártulajdonos Nicolaiban, Hoff A. főmérnök Kattowitzban. Az év folyamán át dr. Scholtz egyet. tanár (Breslauból való eltávozása miatt) kilépett az előljárásból, melybe helyette Baumeier Rikárd kereskedő lépett be. Hoff A., aki 15 éven át odaadással volt az osztály kattowitzi képviselője, ez évben letette ebbeli hivatalát. Utóda Voigt Hugó kattowitzi mérnök.

Nyolc havi ülés és két egészen nyilvános összejövetel volt, melyeken előadást tartott: Breslauban jan. 26.-án dr. Menzel lelkész »Veneziá«-ról; febr. 20.-án Lex*)

*) Lex Frigyes Ágost † 1904. febr. 24. A főnt említett előadás hatyúdala volt a mi nagyon is korán elköltözött barátunknak. Az ő — három turistaegyesület által gyászolt — halála folytán a Magas-Tátra leglelkesebb tisztelőinek és legalaposabb ismerőinek, a turista-sport pedig legtehetségesebb apostolainak egyikét veszítette el.

főügynök (Gleiwitz) »A gleivitzzi menedékháztól a Magas-Tauereken keresztül s a Dolomiteken át«; márc. 20.-án dr. *Schube* tanár »Szilézia hegyeiről« (vetítő-képek bemutatásával), ápr. 20.-án *Müller* János (más, akadályozott előadó helyett) »Egy nap a pusztán«; ápr. 27.-én dr. *Winkler* Henrik tanár, »A magyarok nyelvéről, származásáról és történetéről«; okt. 16.-án dr. *Partsch* J. tanár »Az Alacsony-Tátrában tett tanulmányairól«; nov. 20.-án *Müller* J. »Spitzbergáról s a sarkvidékről«; dec. 15.-én dr. *Habel* főtanító »Az Óriás-hegységben tett téli utazásról.«

Nov. 29.-én Kattvitzban választmányi ülést s evvel kapcsolatosan az osztály jól látogatott gyűlését tartottuk. *Müller* J. elnök a választmánynak a Sziléziai-ház körüli új építésekre vonatkozó terveit fejtegette, *Jeltsch* H. az újonnan tervezett túristautak jelentőségét magyarázta, *Voigt* mérnök számos vetített kép bemutatásával magas-tátrai pünkösdi útját írta le, amihez *Bröske* igazgató néhány nehezen járható Tátra-csúcs följáratainak vetített képét csatolta. Mindenek fölött arról az egyetértésről tett tanúságot ez a nap, mely a breslaui elnökséget a felső-sziléziai tagokkal összekapcsolja, s ennek kifejezésésképen a jelenlevők helyeslése mellett azt a kérelmet intézték, hogy mostantól kezdve minden télen egy, de lehetőleg két gyűlést Felső Sziléziában tartsunk.

A Breslauban tartott júniusi gyűlésünk, mely inkább az idegen közönségnek volt szánva, rendkívül látogatott volt. Az elnöknek a Magas-Tátráról tájékoztató előadása után, képeket, térképeket és iratokat állítottunk ki, s az előjáróság tagjai tanácsokat osztogattak az ellátás s az utak viszonyairól. Az ily gyűlések célja egyúttal a tájékoztató iroda munkájának megkönnyebbítése, melyet annyira fölkeresnek, hogy második tájékoztató irodát kellett nyitnunk; ezt *Jeltsch* H. vezeti.

Az előjáróság XXIII. és XXIV. jelentése hű képet nyújt egyesületi életünkről, megvilágítja az egyesület központjának s a velünk barátságos viszonyban álló hegyi egyesületek működését, tartalmaz tanácsokat a tátrai utakhoz, ismertetéseket a tagjaink részére szerzett kedvezésekről, híreket a hegységről, s a Tátrát érintő minden fontos ügygyel foglalkozik. *Partsch* titkos kormánytanácsos, tanár előadását különnyomat alakjában hozzáférhetővé tettük a tagoknak, épen úgy dr. *Pax* tanárnak »A Magas-Tátra növényzete« c. értekezését.

Minthogy a Batizfalvi-tóhoz vezető új utunk az

első telet jól kiállotta, sikeresen elvégezhattuk annak utólagos javítását is. A Sziléziai-ház fokozott látogatottságnak és tartós kedveltségnek örvendett, de a tervezett új építésekhez való telek megszerzése a múlt évben sem sikerült.

Sikerre vezetett ama törekvésünk, hogy az iglói központ az ennek, a tagsági díjak után beszállítandó járulékunkat lesszállítsa. Javaslatunk célja az osztály ebbeli járulékának 40%-ról 30%-ra való lesszállítása volt. A tátrafüredi közgyűlés e javaslatot változtatott alakban fogadta el, amennyiben elhatározta, hogy osztályunktól csak a meglevő tagszám fönntartásához s új tagok szerzésére szükséges költségek levonása után fönntmaradó tiszta jövedelem 40%-át szedi be.

Breslau, 1904. március havában.

Dr. Habel P. s. k.
jegyző.

Müller János, s. k.
elnök.

1903. évi zárószámadás.

Bevétel:

Pénzkészlet 1903. évi jan. 1.-én	M.	205.37
Tagsági díjakból	»	2829.66
A Sziléziai-ház bére	»	681.43
Kamatok	»	117.20
Egyesületi jelvények stb.	»	15.60
		<hr/>
		3849.26

Kiadás:

Nyomtatványok, szállító-díjak és o.-költségek M.	694.05
Útépítés	» 337.—
Sziléziai-ház	» 28.65
Tanulmánykirándulások támogatása	» 350.—
Központi illetmény	» 337.70
Tartalékalap	» 1499.—
Pénzkészlet 1903. évi dec. 31.-én	» 602.86
	<hr/>
	3849.26

A bevétel s kiadás tételeit Artl Maurin és Bau-meier Rikárd kereskedők vizsgálták át.

Az osztály vagyona.

a) A Sziléziai-ház tehermentes tulajdona a jelenlegi jövedelem szerint tőkésítve . . .	M. 16,000.00
b) Értékpapírokba fektetett tartalékalap . . .	» 3,500.00
c) Pénzkészlet 1903. évi dec. 31.-én . . .	» 602.86
	<hr/> 20,102.89

1904 évi költségelőirányzat.

Bevétel:

Pénzkészlet	M. 602.86
Tiszta jövedelem a tagsági díjakból.	» 2100.—
A Sziléziai-ház bére	» 680.—
Kamatok	» 120.—
	<hr/> 3508.26

Kiadás:

A középpontnak	M. 840.—
Az osztály költségeire	» 700.—
Új egyesületi jelvények beszerzése	» 200.—
Rendelkezési alapok	» 1762.86
	<hr/> 3502.86

„Zólyomi“ osztály.

Elnök: *Csikay Károly.*Ügyvezető alelnök: *Papp János.*Titkár: *Kaán Károly.*Pénztáros: *Medvecký Kornél,*

Választmányi tagok: Andaházy Szilárd, Bolemann Lajos, Burkovszky Kálmán, dr. Burkovszky L. Kálmán, Csesznay Gyula, Czitó Ferencz, Draskovich József, Dohnányi Jenő, dr. Dunay Ferenc, Ferency Ödön, Flittner Károly, Göllner Béla, ifj. Gally Samu, Hubert Aladár, Hugyec György, Hüttner Henrich, Jeszenszky Sándor, Késmárszky Kálmán, Kárpáti Lajos, dr. Kolconay Ernő, dr. Kollár Kamill, Novák Nándor, Páncél Ottó, Petricsko

Jenő, Puschmann Ignác, Puschmann Vilmos, Ráner Géza, Rosenauer Lajos, Szilassy Kelemen, Skrovina Mátyás, Szumrák Samu, Szumrák Jenő, dr. Tilles Béla, Thomka Gyula, Tomcsányi Gyula, Träger Zsigmond, Tulinszky Emil, Veszter Gyula.

Osztályunk elmúlt évi tevékenysége az élénkebb és minden tekintetben az eredményes és olyan működés színét viseli, melyhez maradandóbb emlékek is fűződnek egyesületünk életének történetében

Ha ugyanis valamely egyesület létjogosultságának és életrevalóságának, az egyesületi élet pezsgésének fokmérőjét a tagok száma, de főleg azok gyarapodása alkotja, úgy a M. K. E. Z. Osztálya büszkén tekinthet az elmúlt esztendőre, mert tagjainak száma feltűnő mértékben, tekintélyes módon növekedett meg. Örvendetes számbeli gyarapodás az és legjobb bizonyítéka a zászlónkra tűzött eszmék terjedésének, hogy Kárpátgyegetünk zólyomi osztálya, mely az utóbbi időkben kisebb hullámzások mellett alig 80-90 tagot számlált, manapság 138 tagjával egyike a legerősebb, legtekintélyesebb egyesületeknek Zólyom-vármegyében.

Egy év alatt mintegy félszáz taggal való gyarapodás feltűnő jelenség, és az idők változásának kedvező jele.

Jele annak, hogy az ember a létért szűk és zord falak közé szorult küzdelmével a szabad levegőre vágyik és jele annak, hogy a modern társadalom mindinkább érzi szükségét, hogy üdülést a szabad természet ölében keressen, ahol a lecsigázott, elpetyhült test újra éled, a fáradt lélek szórakozik és erőt talál a munkához.

Minden esetre a mi céljaink, a mi törekvéseink és osztályunk, egyesületünk érdekeinek diadala ez, miért is e jelenséget örömmel tesszük ezen jelentés élére.

Az esetre pedig, ha a számbeli meggyarapodásunkra tevékenységünk befolyással lehetett, akkor mi első sorban is, és büszkén mutatunk reá arra az úthálózatra, amelyet a mi kezdeményezésünkre, a mi utánjárásunkra és anyagi erőnk eléggé erős igénybe vétele mellett Besztercebánya szab. kir. város elismerésre méltó áldozatkészséggel az Urpin-hegyen épített.

Aki egyszer járt ezen az úton, aki egyszer gyönyörködhetett azokban a kilátásokban, melyek annak fáradságot nem igénylő sétányain nyílnak, az nem kételkedhet abban, hogy megtaláltuk a módot, amelylyel a közönséget a szabad természet ölébe csalni lehet,

amelylyel meggyőzhetünk még sokakat munkálkodásunk nemes voltáról és amelylyel még számosakat szerezhetünk híveinknek, tagokat osztályunknak.

Ha voltak is sokan, kik indítványunk első hallatára némi joggal azt állították, hogy nem a Kárpátgyesület direct érdeke és célja, hogy egy szab. kir. városnak utat, sétányt létesítsen, azok manapság meggyőződhetnek arról, hogy nem mi létesítettük az utat, de a város közönsége, mely kezdeményezésünk igaz voltát, becsületes szándékát felismerve, erőnket meghaladó áldozatkészségünket méltányolva felkarolta az eszmét s nem sajnálta az anyagiakat ahhoz, hogy valóra válják indítványunk, és létesüljön az az úthálózat, mely immár nemcsak a mi büszkeségünk, de Besztercebánya szab. kir. városé, sőt joggal állíthatom, hogy Zólyomvármegye egész közönségeé.

És bizonyára nem csalódunk, mikor azt állítjuk, hogy ez az úthálózat volt döntő befolyással arra, hogy tagjaink száma ez évben oly szokatlan és oly örvendetes mértékben megszorodjék, és hogy ez az út még hosszú időközön át és talán örökké nagy szolgálatot fog tenni nekünk azáltal, hogy híveket szerez érdekeinknek és céljainkhoz, hogy sokakat és olyanokat ki fog csalni a természet ölébe, akik azt eddig kerülték, hogy sokakat és olyanokat megnyer a nemes turisztika híveinek, akik eddig aziránt éppenséggel nem érdeklődtek. Ha ez így lesz, pedig szilárd meggyőződésünk, hogy így lesz, akkor nem lehet sikeresebb indítványunk, mint éppen az, melyet ez út létesítésének érdekében tettünk és nem hozhattunk volna nemesebb célra áldozatot, mint éppen arra, hogy az úthálózat kiépítése megvalósíttassék.

Dícséret és hála Besztercebánya szab. kir. város közönségének az áldozatkészségért, és köszönet azoknak, akik eszméink megvalósításában hathatósan közreműködni szívesek voltak.

Választmányunk ezért kedves kötelességet teljesített akkor, amidőn azzal az indítvánnyal lépett a tisztelt közgyűlés elé, hogy elnökségünk közönetet szavazhasson Besztercebánya városának azért, hogy indítványunkat felkarolta, áldozatkészségével dűlőre hozta.

Ezen út létesítése érdekében kívánatos tevékenységünk immár véget is érhetne. ha annak feltűnő látogatottsága már most nem tenné kívánatossá azt, hogy a sétáló és kiránduló közönség torlódásainak kikerülése érdekében az úthálózat fejlesztessék és tovább építtessék.

És bár Besztercebánya szab. kir. város polgármesterének ez irányú gondolkodása, sőt iniciáló kijelentései, a város közönségének meglepő érdeklődése nekünk ez irányban biztos garanciákat nyújthatnak, mégis a mi kötelességünket is képezte, hogy a közgyűlés hozzájárulásával elnökségünk átírjon Besztercebánya szab. kir. város közönségéhez, és az útfejlesztés érdekeit a város mint olyan, de annak közönsége érdekében is jóindulatú figyelmébe ajánlja. Ez átirat is — úgy értesülünk, — kedvező elintézésre talál.

A mi tevékenységünknek azonban az egész megyére kell kiterjednie. Ezt a célt mi nem is tévesztettük szem elől eddig sem, s legjobb irányú törekvéseinknek soha a szándék és akarat, de egyedül az anyagiak szabtak határt.

Szerény költségvetésünk keretébe beillesztettük mindazt, amit az elbirt, és tettünk is annyt, amennyit hosszú időközön át gyűjtött anyagi erőnk terhére tenünk lehetséges volt.

Gyűjtött tőkénk azonban tevékenységünk arányában megfogyatkozott, úgy, hogy egyesületi céljainkat minél hathatósabban szolgálhassuk, számot kellett vetnünk azokkal a körülményekkel, amelyek nekünk erőforrásokat biztosíthatnak, s amelyekkel eddig meglevő kiadásainkat ujak javára apasztani, bevételeinket emelni lehet.

Kiadásaink között a vartovkai út fentartását találtuk olyannak, amelylyel költségvetésünket állandó évi kiadásként megterhelni nem lehet. Választmányunk ez okból oda határozott, hogy a közgyűlés hozzájárulásával írjon át Besztercebánya város tanácsához, melyben utalva ama kiváló előnyökre, amelyeket a város közönségének éppen az urpini és vartovkai úthálózat nyújt, vegye azt hathatós gondoskodásába és gondoskodjék azok karban tartásáról annál is inkább, mert egyesületünk jövedelmei ilyen célra fedezetet nem nyújtanak, s mert kötelességeink és céljaink mellett úgy is újabb terünk az, hogy a Thuliuszky Emil tagtársunk gyűjtötte tőke kiegészítésével a város közelében lehetőleg ez esztendőben kilátó-toronnyal kapcsolatos menedékházat létesítsünk, s így újabb és olyan áldozatokat hozunk, amelynek előnyeit első sorban Besztercebánya szab. kir. város és annak közönsége élvezi.

Bevételeink gyarapítása érdekében szükségesnek látuk, hogy levelező-lapokon hívjuk fel Zólyom-vármegyére

közönségét a tagok közé való belépésre, és jónak láttuk taggyűjtő ívek kibocsátását. Hogy eredménynyel járt ebbeli eljárásunk, arról e jelentés eleje számol be.

Bevételeink gyarapítására azonban még egy mód kínálkozik, amelyet annál inkább nem hagyhatunk figyelmen kívül, mert reá egyenesen utalva vagyunk

Aki az egyesületi központunk részéről kiadott és minden tagtársunknak megküldeni szokott Évkönyvet figyelemmel átolvassa, meggyőződhetik arról, hogy a M. K. E. központja a kebelébe tartozó osztályokat indokolt előterjesztésre évi segélyben szokta részesíteni,

Osztályunk 15 éve áll fenn, tetemes összegre rúgó hányadot szolgáltatott már be a központnak, de segélyért még soha sem fordult oda. Mindezzért, és mert joggal mutathatunk reá a legutóbbi időkben kifejtett olyan tevékenységünkre, mely anyagi erőnket nagy mértékben igénybe vette, választmányunk oda határozott, hogy a közgyűlés hozzájárulása mellett oly kérelemmel fordul a központhoz, hogy osztályunkat megfelelő segélyben részesíteni szíveskedjék.

A Patrovlázra tervezett menedékház és kilátó-torony létesítése szőnyegen van. Választmányunk e kérdéssel több ízben foglalkozott, remélnünk lehet, hogy az 1904. évben annak felépítését dűlőre is hozhatjuk. A telek biztosítására vonatkozó kérdés megoldásával a titkár foglalkozik, a terv és költségvetés elkészítésére Hugyec György ügybuzgó tagtársunk vállalkozott lekötelező szívességgel.

Nem hagytuk figyelmen kívül a megyei turisztikai tájékoztató, régóta vajdó kérdésének megoldását sem. Választmányunk e tárgyban oda határozott, hogy amennyiben füzetes egybeállítás nem sikerülne, legalább plakátszerű táblázatos formában volna egybeállítandó mindaz, ami megyénk turisztikai nevezetességeire vonatkozik s ami ily alakban fürdőhelyeken és közhelyeken kifüggesztve, a közönségnek és első sorban tagtársainknak útmutatásul szolgálhatna.

Az évi mérlegek egybeállítása tekintetében választmányunk a közgyűlés jóváhagyásával az eddigi szokástól eltérő eljárást volt kénytelen alkalmazni célszerűségi szempontból. Az a körülmény ugyanis, hogy az iglói egyesületi központ részére számadásainkat az év elején vagyunk kötelesek előterjeszteni, és hogy az Évkönyv részére a naptári év kezdetén vagyunk kénytelenek adatokat szolgáltatni, kívánatossá tette azt, hogy mi ezentúl

az osztály mérlegét s a jövő évi előirányzatot is az év elején állítsuk össze.

Évi közgyűlésünk, mely alapszabályaink szerint a nyári hónapokban tartatik, ezért az eddigi szokás szerint felülvizsgálhatja a múlt év számadásait, és határozhat jövő évi költségvetésünk felett, sőt útmutatást adhat arra nézve is választmányunknak, hogy a további év költségvetési előirányzatába milyen munkákat vegyen tervbe. Erre annál is inkább nyílik alkalom, mert közgyűlési programmunknak az építkezési ügyek külön pontját képezik.

Megemlítjük végül, hogy választmányunk szükségesnek látta kirándulási plakátok nyomtatását, melyek kellő kitöltés mellett bármely tagunk részéről felhasználhatók akkor, ha valamely irányban kirándulást tervez, s ahhoz társakat toborozni kíván. Ilyen nyomtatványok a titkárnál bármikor beszerezhetők s Göllner B. úr gyógytára és Tulinszky Emil úr órás üzlete kirakatában a nyert engedély alapján bármikor kifüggeszthetők.

E plakátok alkalmasak lesznek arra, hogy kiránduló csoportok létesüljenek, s hogy minél gyakrabban és bárki rendezhessen kirándulást a hivatalosak helyett, a melyek körülményesek és a mai érdeklődés mellett nem mindig célhoz vezetők. A kirándulók emellett a titkárnál útmutatást és egyesületünk részéről a legszívesebb támogatást is nyerhetik céljaik sikeréhez.

Kádn Károly, s. k.
titkár.

1903. évi zárószámadás.

Bevétel:

Tagdíj-számlán:

Korona

130 tag 1903. évi díjára à 4 K . . . 520.—

Kamat-számlán:

betét kamatai	41.40	561.40
egyenleg 1902. évről osztályi célokra . .		1420.37
		<u>1981.77</u>

Kiadások :

Központi illetmény számlán : Korona
40°/_o illetmény 130 tag után 1903. évre 208.—

Ügyviteli számlán :
póstabérek, nyomtatványok és ügyviteli
kiadások 89.30

Építkezési számlán :
hozzájárulási összeg az »Urpini«
út építéséhez . . . . . 600 K
a »Vartovkai« út tatarozási bér-
jegyzékére . . . . . 50 » 650.— 947.30

Vagyon mint egyenleg :
a »Pansky Dielen« építendő menedékház
alapja 317.65
Betét osztályi célokra 716.82 1034.47
1981.77

Besztercebánya, 1904. évi március hó 12.-én.

Medvecký Kornél, s. k.
egyesületi pénztáros.

Ezen számlát tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékleteivel összehasonlítván, mindenben meg-
egyezőnek és helyesnek találtuk.

Besztercebánya, 1904. évi március hó 14.-én.

Puschmann Ignác, s. k.
számvizsg. bizottsági tag.

Szilassy Kelemen, s. k.
számvizsg. bizottsági tag.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherceg ő fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty I., Weber Samu, gr. Bethlen András f., Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herceg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zenó.

A M. K. E. tisztviselői.

Elnök: *dr. Münnich Aurél* országgyűlési képviselő.

Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, főgimn. igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, tanár, Igló.

Titkár: *Nikházy Frigyes*, tanár, Igló.

Pénztáros: *Marcsek Andor*, tanár, Igló.

Szerkesztők *Lővy Mór*, népisk. igazgató, Igló és *Karoliny Mihály*, tanítókép. tanár, Igló.

Számvizsgálók: *Topscher György*, egyházfelügyelő, Igló, *Szél Ödön*, bankigazgató, Igló, *dr. Wesselényi Mátyás*, kir. közjegyző, Igló.

Választmányi tagok:

A központi választmány tagjai: *Ambrózy Albert*, N.-Szalók; *Arányi Antal*, Igló; *Bartsch Gusztáv*, Hadusfalu, *Beck Ede*, Késmárk; *dr. Chyzer Kornél*, Budapest;

gróf Csáky Zenó főispán, Lőcse; dr. Csáky Károly, Podolin; Cibur Bertalan, N.-Mihály; Danhauser Rezső, Poprád; Dárday Sándor, Budapest; Dénes Ferenc, Lőcse; dr. Fáy Mátyás, Új-Tátrafüred; Förster Gyula, Szepes-Szombat; dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Genersich Tivadar, Késmárk; Gresch Ágost, Szepes-Béla, Hensch Ede, Szepes-Szombat; Hoff A. mérnök, Kattowitz; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Tátrafüred; Kéler Pál, Késmárk; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulman János, Poprád; Kürthy Lajos, Besztercebánya; Koromzay György, Szepes-Béla; Kompanyik Coelestin, Lőcse; Kövi Imre, Igló; dr. Lorx Sándor, Lőcse; Majunke Gedeon, Szepes-Szombat; Münster Tódor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Papp Samu, Alsó-Tátrafüred; Péter Kálmán, Lőcse; Ponori Tewrewk Emil, Budapest; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Ráth Péter, Budapest; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Reichart Dezső, Tátrafüred; Sóltz Gyula, Budapest; Szentiványi József, Szent-Iván; dr. Szivák Imre, Budapest; dr. Szmrecsányi Pál, püspök, Nagyvárad; dr. Szőnyi Dezső, Budapest; Terray István, Rima-Szombat; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagy-Szalók; Weber Rudolf, Budapest; Weber Samu, Szepes-Béla; dr. Weisz Miksa, Budapest.

Az egyesületi muzeum bizottsága:

Felnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Őr: *Danhauser Rezső*, Poprád.

Pénztáros: *Christman Tivadar*, Poprád.

Könyvtárosok: *Klementisz Géza* és *Lővv Mór*, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani részben: dr. *Greisiger Mihály*, *Béla* és *Husz János*, Felka.

b) a növénytanban. *Förster Gyula*, Sz.-Szombat; *Weber Samu*, *Béla*, és *Róth Róbert*, Igló.

c) az ásványtanban: *Róth Márton*, Igló; *Szelényi Károly*, Késmárk.

Rendes tagok: Dénes Ferenc, Lőcse; Emericy Ödön, Felka; Folgens Kornél, Igló; Hajts Béla, Igló; dr. Hankó Arthur, Poprád; Karoliny Mihály, Igló; Kulman János, Poprád; Kövi Imre, Igló; dr. Posevitz Tivadar, Budapest; Siegmeth Károly, Debrecen és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői:

- Arad*: Kneffel Lajos, kereskedő.
- Baja*: Kálmán Kolos, főgimn. tanár.
- Brezsnóbánya*: Faykiss Nándor, gyógyszerész.
- Budapest*: dr. Szönyey Dezső, ügyvéd.
- Debrecen*: Szojka Gyula, keresk. akad. tanár.
- Dobsina*: Klein Samu, polg. isk. igazgató.
- Eperjes*: Szutorisz Frigyes, coll. tanár.
- Felka*: Emericy Ödön, tanító.
- Hunfalu*: Gretzmacher Gyula, körjegyző.
- Jolsva*: dr. Hensch Géza, városi főorvos.
- Kecskemét*: Hanusz István, reálisk. igazgató.
- Késmárk*: Horti Valér, bankigazgató és Kertscher Sándor, igazgató.
- Kolozsvár*: dr. Genersich Gusztáv, orvostudor.
- Krakó*: dr. Fnglisch Károly lovag.
- Krompach*: Scherffel Nándor, ev. lelkész.
- Losonc*: György Lajos, főgimn. tanár.
- Magyar-Ovár*: dr. Kossutány Tamás, akad. tanár.
- Matheóc*: Höntz Adolf, ev. lelkész.
- Nyiregyháza*: Kubassy Gusztáv, tkpénztári főpénztáros.
- Pécs*: Notter Jenő.
- Podolin*: dr. Csáky Károly, orvos.
- Poprád*: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
- Pozsony*: Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
- Rimaszombat*: dr. Szabó Károly, városi orvos.
- Sopron*: Bader Gusztáv, szappangyáros.
- Szeged*: dr. Gaál Endre, városi tanácsnok.
- Székesfehérvár*: Bottka Zoltán, tkptári pénztáros.
- Szepes-Béla*: Weber Samu, ev. lelkész.
- Szepes-Olaszi*: Majunke Géza.
- Szepes-Szombat*: Hensch Ede, kereskedő.
- Szepes-Váralja*: Kirchmayer Ágost, postamester.

Apró közlések.

A Magas-Tátra nyugati részének föltárása.

Az egyesület elnöksége évek óta azon fáradozik, hogy a Tátra lipitói része is utak és menedékházak építése által hozzáférhetővé váljék. A kitartó utánjárás végre eredményhez vezetett.

A földművelésügyi m. kir. miniszter úr 25981/1903. számú rendeletében arról értesítette az egyesület elnökségét, hogy tekintve e munkaprogramm turisztikai és idegenforgalmi fontosságát, hajlandó a költségelőirányzatban megállapított összegeket tárcája terhére elvállalni s a szükséges út- és menedékház-építést fontosság és sürgősség szerinti sorrendben több évre fölosztva fogantatni.

A munkálatoknak az egyesületi elnökség által ajánlott sorrendje és a lipitóújvári főerdőhivatal által megállapított költségelőirányzat a következő:

1. A csorbai-tó—podbanszkói szekérút kincstári területen vezető részének helyreállítása 641 K.
2. A Kriván alatti, Prehibától a Kriván csúcsára vezető gyalogösvény 462 K.
3. A koprova-völgyi szekérút és a Temne-Szmrecsini-tóhoz vezető lovagló ösvény 7168 K.
4. A ticha-völgyi menedékház 1438 K.
5. A Kriván-csúcs alatti menedékház 1522 K.
6. A ticha-völgyi szekérút és a Tomanova-hágóra vezető gyalogösvény 16784 K.
7. A Koprova-völgyből a Ticha-hágón át a Ticha-völgybe vezető gyalogösvény 8130 K.
8. A Ticha-völgy felső részére tervezett menedékház 1538 K.
9. A Ticha és Koprova összefolyásától a Krizsnára vezető gyalogösvény 300 K.

10. A T-mne-Szmrecsini-tótól a Miedziane-csúcsra, továbbá a Ticha-völgyből a Lilijove-hágóra és ugyan-csak a Ticha-völgyből a Kondráck-csúcsra vezető gyalog-ösvények 3596 K.

11. A csorbai-tó—podbanszkói turista-úttól a Palenican át a Koprova-völgybe vezető gyalogösvény 225 K.

Fontos lépés a Magyarországi Kárpátegyesület egy nagy koncepciójának megvalósításához.

Az egyesület az 1898. évben újólág kérvényt intézett a kereskedelemügyi kormányhoz, melyben jelezte, hogy galíciai területen Zakopanétól a magyar határig, Lysapolanáig a turistaság szempontjából igen fontos utat építtettek ki, amely Szepesvármegye turistaútjával úgy lenne célszerűen összeköthető, ha a Bialka határfolyón hídát építtetnének, a Lysapolána—Javorina közti 2 km hosszú s ezidőszent a Hohenlohe hercegi uradalom tulajdonát képező magánút pedig közöttá nyilváníttatnék és kiépíttetnék, mi íránt az egyesület a kormány támogatását kérte.

A Magyarországi Kárpátegyesületet e kérvényének benyújtására az a terv indította, hogy a Magas-Tátra minden oldalról körül, olyan kocsíúttal vétessék körül, amilyen a Csorbai-tavat Barlanglígettel köti össze.

A kereskedelemügyi miniszter még az 1898. év május havában tájékozást kívánt Szepesvármegye közönségétől a Magyarországi Kárpátegyesület kérvényét illetőleg.

Szepesvármegye 1899. évi március hónapban a kormányhoz intézett fölterjesztésében fölötté fontosnak jelezte e közúti kapcsolatot, egyrészt mert ezáltal a legrövidebb kötés létesülne Galícia és a vármegye délnyugati része között, másrészt mert a tátrai fürdő- és nyaralótelepek közvetlen összeköttetésbe lépnének a galíciai Tátratelekkel.

A Hohenlohe hercegi uradalom azonban a szóban forgó 2 km magánutat csak az esetben volna hajlandó

a közforgalomnak átengedni, ha azt, valamint a Javorinától Podspadiig terjedő vicinális utat saját úthálózatába fölveszi, kiépíti és föntartja, amit azonban a vármegye — ez útrészek elkülönített fekvése miatt — csak úgy tehetne meg, ha az azokhoz vezető zsdjári utat is fölvénné úthálózatába, amire azonban földözete nincsen.

A vármegye e válaszára és a Magyarországi Kárpátegyesület elnökségének újabb fölterjesztésére a kereskedelemügyi miniszter 1900. évi február hóban kelt rendeletével megengedte Szepesvármegye közönségének, hogy a béla-ófalvi törvényhatósági út államosítása iránt 1904. évben hozzá fölterjesztést intézhessen, kilátásba helyezvén, hogy az államosított út fölszabaduló föntartó költsége terhére a vármegye közönsége a barlangliget—zsdjár—javorina-országhatári utat fölvehesse saját úthálózatába, s a még kiépítetlen javorina—lysapolanai út kiépítése iránt is intézkedhessék.

E miniszteri rendelet óta az egyesület elnöksége folyton napirenden tartotta a kérdést, s törekvése főleg oda irányult, hogy a Bialkán átvezető híd építéséhez szükséges összeget, körülbelül 30.000—40.000 koronát a kormánytól államsegélyként kijárja.

Ismételt fölterjesztései, melyek a vármegye hathatós támogatásában részesültek, dűlőre vitték az ügyet. Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter f. évi február hó 2.-án kelt levelében arról értesítette az egyesület elnökét és Szepesvármegye közönségét is, hogy a Bialka-híd építésének költségeit államsegélyként engedélyezni fogja, föltétlenül csupán azt kötvén ki, hogy a lysapolana—javorinai, mindössze 2 km hosszú út kiépítése biztosíttassék.

Néhány adat a Magas-Tátra 1903-iki idegenforgalmáról.

Az egyesületi elnökség fölhívására beérkezett jelentések alapján fürdő- és nyaralótelepeink látogatottságáról a következő kimutatást közöljük:

A megfordult vendégek száma.			
	Belföldi:	Külföldi:	Összesen:
Szent-Iványi Csorba-tó	3,824	5031	8,855
Felső-Hági (állandó vendégek)	22	209	231
Tátra-Széplak	699	810	1509
Uj-Tátrafüred	1301	594	1895
Tátrafüred	1,761	1212	2973
Alsó-Tátrafüred (állandó vend.)	687	127	814
Tátra-Lomnic	432	204	636
Matlárháza	890	380	1270
Barlangliget	1445	712	2157
Tátraháza	102	4	106
Összesen	11,163	9283	20,446

Az aggteleki barlangot 872 belföldi, 31 külföldi, összesen 903 vendég látogatta meg.

A dobsinai jégbarlangot 2931 belföldi, 1019 külföldi vendég tekintette meg. Az utóbbiak között 26 amerikai és 2 kínai is szerepel. A fölfedezés óta 78,114 látogató fordult meg a barlangban.

A tátrai hegymászások történetéhez.

Dr. Habel főtanító urnak az Évkönyv tavalyi (XXX.) évfolyamában közölt cikkére vonatkozóan a következőket bátorkodom megjegyezni.

I. A 164. oldalon dr. Habel úr ezt írja: »*Dr. Darmstädter* (Berlinből) *Stabeler* János tirolai kalauzzal, ki a múlt évben szerencsétlenül járt, 1899. évi július 22.-én megtalálta a Karczmark-folyosón át a Ferenc József-csúcsra vezető útát.« 1899. évi július 21.-én a Tátrafüredről a Sziléziai-házhoz vezető úton megismerkedtem *dr. Darmstädter* úr (Berlinből) gyártulajdonossal, aki sok évi kalauzával, *Stabeler* Jánossal vezettette magát első tátrai útjában. A következő napon a Bibircsre akart mászni. Tudattam vele azt a szándékomat, hogy a Felkai-völgy legfelsőbb, éjszaki fokáról új utat szándékozom keresni a Ferenc József-csúcsra, mely különösen a lengyel turis-

tákra válnék fontossá, mert ezáltal nagy kerülőt takaríthatnának meg. Meghívásomra természetesen inkább azt választotta, hogy új utat járjon be, sem hogy a Bibircset mászsza meg. Mikor a rá következő napon a Hosszú-tó mögötti törmelékmezőn ama szurdok szádjához értünk, melyet *Dénes* tanár úr a Karczmark-folyosó névvel illetett, és *Stabeler* ott meglátta a hosszú, a gerincig fölnyúló hónyelvet, nevetve jelentette ki: »Itt fölmegyünk.« Ez meg is történt. Szünetelés nélkül $1\frac{3}{4}$ órán át vágta *Stabeler* a meredek hófalba a lépcsőket, míg a kőhullás arra nem kényszerített, hogy bal felé a sziklatalajra térjünk. Ez közvetlenül a gerinc alatt történt. Hosszú darabon veszélyes kúszással követtük e gerincet, míg le nem ereskedtünk a közeli, piros jelzésű leszálló útra. Visszatérésünk a közönséges úton, a Próbán át történt. Minthogy dr. *Darmstädter* úr kijelentette, hogy a következő napon a Bibircset mászsza meg, én még aznap lementem Széplakra. Másnap azonban dr. *Darmstädter* úr megváltoztatta tervét s fölmászott a Ferenc József-csúcsra azon a horhoson át, mely e csúc s a Róth Samu-csúcs között van, pontosan abban az irányban, melyet neki legelőször ajánlottam. Ezt a följáró irányt Darmstädter útnak nevezttem el.

Figyelmeztettem dr. *Darmstädtert* arra, hogy a Térymenedékház fölépítése után az Öt-tótól a Lomnici-csúcsra utat kell keresni. Ezért abban egyeztünk meg, hogy ez irányban kísérletet teszünk. Néhány nap múlva a Zergeszállóban találkoztunk. Másnap reggel fölmentünk az Öt-tóhoz, de oly sűrű ködbe jutottunk, hogy alig lehetett húsz lépésnyire látni. Órákon át vártunk az épülőfélben volt, léghuzamos menedékházban jobb időre, de végül is kénytelenek voltunk tervünket, mint teljesen kilátástalant, föladni s ismét a völgybe visszaszálltunk.

2. 1900. évi november 26.-án dr. *Habel* főtanító úr a Sziléziai-osztály havi ülésében előadást tartott: »Magastátrai első hegymászásokról«. Azt közölte a hallgatósággal, hogy kalauzával egészen új útvonalat talált a Zöldtótól a Lomnici-csúcsra, s hogy ők ezáltal a Lomnici-csúcs átvágásának problémáját megoldották. A megbeszélésnél figyelmeztettem arra, hogy már a Lomnici-csúcs ismeretes első megmászása (*Frölich Dávid*) 1615-ben és minden következő a Zöld-tó felől történt, sőt hogy ezt a fölszálló utat már *Genersich* 1817-ben le is írta, hogy a Lomnici-csúcs első átvágásán majdnem száz esztendő óta túl vagyunk, mivel már 1809-ből maradtak ránk oly tu-

dósítások, melyek e csúcsról a Kis-Tarpataki-völgybe történt leszállásról szólnak. s hogy végül a részéről követett irányban legujabb időben már lengyel turisták is fölmásztak. Az ülés után bemutattam dr. *Habel* főtanító úrnak Tátrakalauzum negyedik kiadásának korrektúra-ívét, mely e történelmi jegyzeteket tartalmazta. Dr. *Pax* tanár úr is megtekintette. Dacára ennek a Sziléziai-osztály XIX. jelentése (1900. évi május havától 1901. évi január haváig) a 7. oldalon ezt mondja: »Viszont 1900. évi július 23.-án *Petersen* vegyész (Lazyhütte-ből) és dr. *Habel*, *Skokan* kalauzzal, eddig ismeretlen úton a Zöld-tó felől a Pipirus-völgyön át a Lomnici-csúcsra mászott, úgy hogy most e csúcs átvágásának kérdése meg van oldva». Ezt az állítást a Sziléziai-osztály későbbben megjelent öt jelentésében még nem vonták vissza.

Évkönyvünk XXX. évfolyamában (164. oldal) azt írja dr. *Habel* úr, hogy az általam említett lengyel turisták, akik előtte másztak föl a Zöld-tótól a Lomnici-csúcsra, úgy látszik az övétől eltérő, t. i. bal felé a Késmárki-csúcs falain vezető utat választották. E föltevésre legcsekélyebb oka sincs dr. *Habel* úrnak. Ellenkezően! *Chmielowski János* mérnök úr (Lemberggről), a lengyel Tátrakegyesület ujonnan alapított magas-turisztikai osztályának elnöke s a Tátra legjelesebb ismerőinek egyike azt tanúsítja, hogy a Lomnici-csúcsnak a Zöld-tó felőli összes megmászásai »nagyjában ugyanazt az utat követték, s hogy a *Habel-Petersen*-féle út tökéletesen azonos az előttük ott jártak útjával.« (Levél 1903. évi december 30.-áról.)

Pontosan felsorolom a négy első megmászás listáját.

I. 1878, július 26. Dr. *Pawlikowski* János tanár (Lembergől) *Sieczka* Mátyás és *Bukowski* Adalbert kalauzokkal.

II. 1888, augusztus 14. *Çieglewicz* Ödön tanár és *Fischer* János kereskedő (Krakóról) *Bachleda* Kelemen és *Gasiénica Gladczan* József kalauzokkal. (Leszállás.)

III. 1897, augusztus 20. Dr. *Hoyer* Henrik tanár öcscsével (Varsóról) ifj. *Wala* András és *Gasiénica Schein* József kalauzokkal. (Fölkúszás 2 $\frac{1}{2}$ óra alatt.)

IV. 1898, október 5. *Chmielowski* János mérnök (Lembergől) *Bachleda* Kelemen és *Tatár* József kalauzokkal. Ez utóbbi turista a Lomnici-csúcsra való fölmászása után még aznap a Kossuth- (Zöldtavi-) csúcsra is fölment.

Breslau,

dr. Ottó.—

Megjegyzések a »Figyelmeztetés«-hez.

A jelen Évkönyv címlapjának belső oldalán levő Figyelmeztetést az egyesület a tátrai forgalomra nézve jelentős összes vasuti végállomásokon, a tátrai telepeken s a csúcsok felé vezető útjelzések kezdőpontján is kifüggeszti, hogy turistáinkat e tárgyban tájékoztassa s esetleges félreértéseknek elejét vegye.

Az építő-bizottság alapos meggondolás nyomán, tisztán a turisztika érdekében járt el úgy, hogy az útjelzéseket nem viszi föl a csúcsokig. A más hegységekben megesett szerencsétlenségek meglehetősen nagy része épen a csúcsokra vezetett jelzések következménye. Kétséget nem szenved ugyan, hogy *normális körülmények* között többnyire sikerül a csúcsok megmászása az útjelzés alapján is, de aki a havasokat ismeri, tudhatja, hogy magas túroknál mennyi *eshetőséggel* állunk szemben. Így pl. a könnyelmű hegymászt a csúcs táján érheti az esti szürkület (erre volt eset!); akárkire rájöhet az új hó, a zivatar, sűrű köd; ilyenkor láthatatlanná válik az útjelzés. Egyébként is: kapaszkodásoknál, de főképen a leszállásnál sok helyen a lépcsőkről s fogódzkodó helyekről le nem veheti az ember a szemét; mily könnyen térhet le ilyenkor a jelzett irányról, hogy soha többé rá ne találjon! Magára veheti-e az egyesület az ily körülmények között beállható szerencsétlenségekért még csak az erkölcsi felelősséget is azáltal, hogy jelzéseivel mintegy biztassa a járatlanokat a csúcsok magános megmászására?

Sőt az építő bizottság szándéka épen az, hogy a hegymászokat kalauzok fölfogadására lehetőleg egyenesen rászorítsa. Nem akarja, hogy a turista-balesetek tegyék hírhedté a mi hegyeinket is; eddig senki sem járt rosszul a Tátrában, aki kalauz vezetésére bízta magát. S ha ily eset a jövőben be is állana, ott van mellette a jól tájékozódó, kiképzett, a hirtelen baleseteknél követendő eljárásra betanított, sőt fölszerelt s lámpával is ellátott kalauz.

A kilátást is kevésbé élvezheti, akinek a szemét folytonosan az útjelzés foglalkoztatja. Egyáltalában a túlságos kultúra csökkenti a hegységek vonzó erejét, tehát a hegymászó gyönyöreit is.

Egyébként a turisztika érdekei ellen vétene az egyesület a csúcsokra vezetett jelzésekkel amiatt is, mert ezáltal megrövidítené kalauzainkat keresetükben. Évről-évre fogy a kalauzok száma, s ha ezután még kevesebb turista kísértetné magát ilyennei, maholnap talán végképen kalauz nélkül maradnánk.

Ezekből talán eléggé kiderül, hogy a jelzések körüli bölcs mérsékletet valóban a tátrai turisztika magasabb érdekében gyakorolja az építő-bizottság.

Külföldi turistaegyesületek.

Lengyel Tátraegyesület.

(Towarzystwa Tatraskiego.)

Míg 1901-től 1902 ig 89-cel emelkedett, addig 1902-től 1903-ig 2082-ről lesülyedt 1749-re az egyesület tagjainak a száma. E nagy apadás a krakói középpontra esik. 1902-ben a bevételek és kiadások mérlegének záróösszege: 19330 K 62 f. Az 1902-ediki évkönyv 4 szép fényfotóval és képpel együtt 3747 K 55 f-be került; menedékházakra 819 K 20 f-t, utakra, ösvényekre és hidakra 1997 K 80 f-t költött az egyesület. Az utóbbiak közül különösen említendő a lengyel Öt-tó völgyéből a Kozi-Wierchre vezető új ösvény és a Nagy- és Kis-Kościelos közötti nyergen át, a Pośrednia-Turnia alatti kazán fölött vezető ösvény, mely a zöld Gasiennicowé-tótól a Swinnica-nyeregig vivő úthoz csatlakozik.

A Zakopanétól a Halas-tóhoz menő kocsit építését Galicia költségén 1902-ben befejezték. Az egyesület a leégett Tátra-szálló helyébe újat építtetett (képviselői és lakóház, irodával, olvasószobával, stb.), mely belső berendezésével k. b. 40,000 K-ba kerül. Továbbá emellett a saját telken a pósta számára is szándékozik házat építeni az egyesület, mely k. b. 64,000 K-ba kerülne s amelynek évi 7000 K bért kellene jövedelmeznie.

A Halas-tó mellett építendő szálló terve iránt kiírt pályázat nyomán beérkezett dolgozatok közül az első díjjal kitüntetettet kívánja az egyesület megvalósítani,

mely a belső berendezéssel együtt legalább 100 000 K-ba kerülne.

Az egyesület zakopanei telkén az ezen emelendő két épület befejezése után a Kárpát-flóra számára botanikus kertet, Zakopane s a Halas-tó mellett levő mostani menedékház között pedig telefon-kapcsolatot akarnak létesíteni. Az egyesület azon fáradozik, hogy Zakopane és Suchahora között vasút jöjjön létre, de úgy látszik, hogy ehelyett Nowy targ és Suchahora között építik ki az összeköttetést. Igen élénken agítálnak továbbá a Nowy targ—Szczawnica—Sandeč közötti vonal érdekében, s egy mérnök fogaskerekű vasutat tervez, mely Zakopane-től a Hala—Gasiennicowán át a Swinnicára vezetne, amihez a Lilijove-hágón s a Tycha-völgyön át a Csorbaitóhoz vezető vonal kiépítését reméli.

A »Czernahora« osztály a Zabieben és Worochóban levő szállóinak tatarozására 1081 K 97 f-t költött, s a Czernahora legmagasabb emelkedése, a Howerta alatt erős menedékházat akar építeni.

A »Pienin« osztály területén Galicia költségén újból helyreállítják az árvíz által elpusztított ama kocsit, mely a Dunajec jobb partján a Vörös-kolostorhoz, a magyar határig vezet.

Az 1903-iki évkönyv cikkei: »A Tátra közzettanáról« (folytatás) Weyberg-től, »Emlékezések a Halas-tó melletti menedékházakról« Radzikowskitól, »Az 1902. év turisztikai eseményei« (ezek között a Fecske-torony, a Középorom, a Koncsisza s a Ganek, továbbá a Mengusfalvi-csúcsnak Herse Wanda varsói kisasszony által történt megmászsása) Kröbltől, »A Ruman-csúcs megmászsása« Chmielowskitól és »Perm- és édesvizi triasz a Tátrában« Limanowskitól. Az évkönyv melléklete a Magas-Tátrának a katonai földrajzi intézet által kiadott, 1:25000 méretű színes térképe, de teljesen lengyel elnevezésekkel. Az évkönyv végén azok a becses meteorológiai adatok találhatók, melyeket dr. *Zwierz* Lipót tanár rendszeren közölni szokott.

Még említést érdemel, hogy 1900-tól 1902-ig adószágtörlesztés fejében k. b. 10.000 K-t, kamatra k. b. 4100 K-t fizetett az egyesület, melynek 1903. évi ápril 15.-én 27,045 K 77 f tiszta vagyona volt. Ennélfogva nehéz föladat lesz a fönt elősorolt összes építkezések végrehajtása, mindazonáltal látható, hogy e föladatokat meg fogják oldani.

A morva-sziléziai Szudét-hegység-egyesület.

(Mährisch-schlesischer Sudeten-Gebirgsverein.)

Bár zárt területen működik ez az egyesület, mégis 28 osztálya és 3048 tagja volt 1902-ben. Fontosabb munkája, hogy a katonai földrajzi intézettel együtt kiadta a Szudét-hegység főrészenek térképét. A menedékkunyhókból sok panasz érkezett a kiránduló tanulók helytelen, zajos magaviseletéről, mely gyakran zavarta meg a békés turisták éjjeli nyugalma. Az 1902-ediki számadások szerint a bevételek 21,665'56 K-t, a kiadások 21,565'73 K-t tettek ki.

Német és osztrák Óriáshegység-egyesület.

(Deutscher u. österreichischer Riesengebirgs-Verein.)

Az a körülmény, hogy ez aránylag kis területen működő egyesület mily élénk munkát fejt ki, s hogy mekkora az iránta való érdeklődés, a tagok nagy számából is kitűnik, mely 1902-ben 10974-re rúgott. Ugyanabban az évben 25,664'84 márka bevételt és 25,118'76 márka kiadást mutat ki a zárószámadás. Az utóbbi összegből építkezésekre 4799 márka, tanulókirándulások támogatására és tanuló-szállókra 2024'35 márka esik. Az egyesület folyóirata: »Der Wanderer im Riesengebirge.«

Osztrák Alpes-klub.

(Österreichischer Alpen-Klub.)

Ez a klub 1904. évi január 14.-én tartott közgyűlésén ünnepelte 25-ödik évi fönállását. Ez alkalomra az egyesület folyóirata (Österreichische Alpenzeitung) ünnepi emlékkönyvet adott ki, mely a klub és az említett folyóirat történetét tárgyalja, s amelyhez műmellékletül 3 drb. művészi kivitelű, színes hegyi tájképet csatoltak.

Az egyesület tevékenységének súlypontja a magas hegyi turisztika fejlesztése. Tagjainak 1903. évi, a Kaukázusban tett kirándulásai arról tanúskodnak, hogy a német turisták kalauz nélküli hegymászásai sikerrel ver-

senyeznek az angol úttörők merész cselekedeteivel. Leginkább megemlést érdemelnek e tekintetben *Schulze A.*, dr. *Schuster O.*, dr. *Helbling R.*, dr. *Reichert F* és *Weber A.*, akik a Kaukázusban elsőkül mászták meg az Usba déli csúcsát. Nehány nap múlva *Distel L.*, *Pfann J.* és dr. *Leuchs Gy.* megmászták e csúcs éjszaki ormát, erről a horhoson át szintén a déli csúcsra jutottak. Ezeken, a magas turisztikában korszakos jelentőségű útakon kívül még számos más nevezetes csúcsmászást is végeztek a klub tagjai úgy a Kaukázusban, mint az Alpokban. Akiknek módjukban áll az évi jelentésnek ezekre vonatkozó részét elolvashatni, s akik az ebben foglalt száraz, egymás mellé sorolt adatokat a maguk igazi jelentése szerint tudják fölfogni, azok előtt ennek szavai minden esetre a céltudatos tetterő és fáradhatatlan kutatóvágy gigantikus összességét jelentik.

A klub tagjainak száma 700-ra emelkedett. Az összes bevétel 18.245 67 K-t tett ki, mely összegben egy magát megnevezni nem kívánó adakozónak 1000 K-ás ajándéka is szerepel. Összesen 13.613 10 K volt a kiadás. Ebből építkezésre 3055 51 K esik.

Oszttrák turista-klub.

(Oesterreichischer Touristen-Klub.)

Az 1902. évi közgyűlés elé terjesztett elnöki jelentés szerint a választmány az akkor lefolyt évben legelső sorban a klub belső megerősítését s a birtokok konszolidálását tartotta szem előtt. Ezért nagy áldozattal tataroztatta építményeit, kibővítette a Rax-on levő Károly Lajos-menedékházát, ellenben négy, az egyesületre nézve kevésbé fontos menedékházat a beszerzési áron eladott. — A jelentés arról panaszkodik, hogy néhány menedékházba ez évben is hivatlan vendégek törtek be, akik különböző károkat okoztak, anélkül, hogy a tetteik kézre kerültek volna. Az egyesület számos kirándulást és összejövetelt rendezett ez évben is.

Az 1903-adi pénztári számadás záróösszege 305,296 57 K. Ez évben 10.185 tagja volt az egyesületnek. Nagy gondot fordított menedékházai kibővítésére, tatarozására. Utépítése főképen a Rax-területre esett. Az egyesület könyvtára meghaladja a 4000 kötetet.

Német és osztrák alpesi egyesület.

(Deutscher und österreichischer Alpenverein.)

1903. évi aug. 24.—26.-án tartotta ez a hatalmas egyesület XXXIV. (az egyesülés óta XXX.) ünnepi közgyűlését. Van 291 osztálya és 55.974 tagja. Az előbbi évhez képest az osztályok száma 13-mal, a tagoké 2757-tel szaporodott. 218 menedékház, 1169 kalauz és 220 hordár, 1880 diapositiva, 7300 kötet könyv, 4260 térkép (kép, stb.) fölött rendelkezik. Tudományos vállalkozások támogatására 12,653 márkát költött. A múlt évben kiadta a Dolomitek nyugati részének s az Adamello-csoport térképét. A Marmolata-csoport és a Lech-völgy térképe is munkában van. Az egyesület tudományos munkálatai közül megemlítésre különösen érdemesek dr. *Fritsch* M. glecser-megfigyelései.

Az 1903. évi zárószámadás főbb adatai a következők:

Bevételek:

Rendes bevételek, (tagsági díjak, kamatok stb.	M. 362,972'28
A »Mitteilungen« c. folyóirat után	» 9,778'98
Az osztályok járulékai a kalauzpénztárba »	» 17,581'50
1901. évi áthozat	» 28,012'61
Összesen	M. 418,345'37

Kiadások:

Irodalmi kiadványok	M. 200,831'58
Ut- és menedékházépítés	» 90,171'38
Kezelés	» 29,490'44
Különféle kiadások	» 51,216'97
Egyesületi ajtózárszámla	» 11,194'15
Pénzfölösleg	» 35,440'85
Összesen	M. 418,345'37

Az évkönyv 414 l. 8° oldalra terjed, tartalmaz 18 cikket, 27 teljes és 91 a szöveg közé nyomott képet s két térképmellékletet: 1. »Touristen-Wanderkarte der Dolomiten«, II. lap, 1:100,000. — 2. »Das Goldloch oder die Seelucken im Ötscher, 1:4000. Ugy a cikkek, mint még inkább a képek és térképmellékletek a mai korban

képzeltető legmagasabb színvonalon állanak, ami talán abból látszik meg legjobban, hogy az évkönyv magában 122,417.29 márkába került az egyesületnek.

Tisztelettel és bámulattal szemléljük az ilyen egyesületi munkát!

A szász Svájc hegyi egyesülete.

(Gebirgsverein für die sächsische Schweiz.)

Az egyesület élén 18 esztendő óta *Lehmann* tanár állott, akit az 1903. évi közgyűlés nagy ünneplésben részesített s nagy érdemei elismerésül dísztaggá választott. *Lehmann* az elnökségről visszalépven, helyébe dr. *Muth* igazgatót választották elnökké. A bevétel 12,474, a kiadás 8754 márkára rúgott.

Az egyesület s annak kilenc osztálya az 1902. évben ünnepelte 25 éves fönnállását s ez alkalomra a »Dresden« osztály tartalmaz ünnepi emlékkönyvet adott ki; 1903-ban pedig könyvtárjegyzékét nyomatta ki, mely szerint az osztály 1010 kötet könyvvel (folyóirattal), 166 térképpel és 93 tájképpel rendelkezik.

A német turista- és hegyi egyesületek szövetezete.

(Verband deutscher Touristen und Gebirgsvereine.)

A szövetezet első könyvkiadása (Deutsches Wanderbuch, Déli-Németország) 1903-ban jelent meg; terjedelme 20 1/2 ív. Bevétel 2098.25 márka, kiadás 1333.21 márka. A szövetezet Frankfurtban (a M. m.) tájékoztató irodát tart fönn, s a német turisztikáról fölvilágosításokat ad a külföldnek is.

Svájci Alpes-klub.

(Schweizer Alpen-Club.)

Az 1903. évi szept. 13.-án tartott közgyűlés elé terjesztett elnöki jelentés szerint az egyesületnek 46 osztálya és 7050 tagja van, 328-cal több, mint az előző évben. A szept. 1.-éig befolyt 52,750 franczal szemben az év végére 57,420 franc kiadásra, vagyis 4700 franc túlkiadásra várt az egyesület. Azonban a központi pénztár

ugyanakkorára mégis 52,422 franknyi pénzbeli vagyontra számított. A nem biztosított, szerencsétlenül járt kalauzok családjának támogatására 27,300 francnyi alappal rendelkezik a klub. A biztosított kalauzokért évi 6000 franc bizt. díjat fizet. Kiadta a Näf-Blumer szerkesztésével megjelent »Clubführer durch die Glarneralpen« c. kalauzoló-könyvet; az utolsó 4 év alatt 7 új menedékházat épített.

Olasz alpesi egyesület.

(Club Alpino Italiano.)

Tagjainak száma 5440. — 1902-ben a bevételek 44,127'01 lírát, a kiadások 42,939'99 lírát tettek ki. A rendes tagsági díj 8 líra. Az évkönyv (Bollettino) és a »Rivista Mensile« c. folyóirat kiadása 21,491'91 lírára rúgott, alpesi munkálatokra és tanulmányokra 7597'15 lírát költöttek.

Az 1902-ediki évkönyv gazdag tartalmával és gyönyörű illusztrációival tűnik ki. 396 oldalnyi terjedelmel 6 nagy cikket, 63 képet és 75 térképrajzot tartalmaz. Az értekezések után ítélve az egyesület főképen magas-turisztikai irányban működik. Az évkönyv remek műmelléklete egy 85 cm hosszú kép, mely az egész Montblanc-láncolat déli panorámáját mutatja, s amelyet olasz tisztek a Monte-Nix felől vettek föl. Ratti tanár evvel az évkönyvvel megmutatta, miképen lehet lelkes munkatársak segítségével a rendelkezésre álló anyagi eszközökhöz képeست kiválót alkotni.

Francia havasi klub.

(Club Alpin Français.)

Az egyesület célja: Franciaország s a szomszédorságok hegységeinek exact ismertetése, kirándulások s a tanulók tanulmányútjainak rendezése, tudományos, irodalmi és művészeti művek közlése, menedékházak és utak építése, összejövetelek és előadások tartása és könyvtárak, speciális gyűjtések alapítása által. Különösen említést érdemelnek az egyesületnek a tanuló-kirándulások körüli érdemei.

Az 1902. évi zárószámadás szerint a klub ez évi bevétele 88,074'79 franc, kiadása 72,657'25 franc, úgy,

hogy 1903-ra 15.417'54 franc-nyi készpénzt vitt át. 1903. évi június 15.-én 6,103 tag és 52 osztály alkotta az egyesületet.

Havi folyóirata a »Bulletin Mensuel«; az 1903-adiki évkönyv méltó elődeihez. Első cikke (Schrader M. F. tollából) leírja azt az ünnepélyt, melylyel Chamonix-ban leleplezték *Durier K.* mellszobrát. Tartalmaz továbbá 18 út (hegymászás)- leírást, 7 tudományos és művészeti értekezést. Befejezésül az egyesületi év történetét tárgyalja. E tartalmat 12 térkép és más idom s 76 igen sikerült kép szemlélteti.

Az útleírások közül minket közelről érdekel dr. *Englisch K.* lovag cikke: »Első hegymászások a Magas-Tátrában«, annyiival is inkább, mert ott a Tátrának magyar területen álló csúcsairól van szó. (A Krukowski-torony-, a Chrysanthemum-csúcs- s a Hegyes-toronyról.) Dolgozatát a tátrai főnhavasi tájak javából kiragadott öt részlet képével támogatja. (Magas-Margit-csúcs, Izabella-főhercegnő-torony, a Nagy-Templom, a Hegyes-torony.) Végre ismét egy hang — és pedig avatott személytől — a mi Tátránkról a távoli nyugaton! A Tátra turisztikai jelentőségének helyes fölfogását különösen azok a részletek segítik elő, amelyekben szerző e hegységünket bő tapasztalatai alapján a külföldi havasokkal hasonlítja össze. A bevezetés eme szavai: »Il ne me reste aujourd'hui qu'à montrer au lecteur l'image de quelques-uns de leurs pics gigantesques, qui lui donneront le tableau vivant du grand alpinisme international dans nos montagnes de Pologne,« melyekkel Vieillard M. E. 1900. évi, a lengyel Tátráról szóló cikkére vonatkozott, talán sajnos félreértést okozhattak, bár ezekkel szerző nem mondja, hogy az említendő csúcsok gácsországi területen volnának. Az ily állítás különben a szerzőről — annak kitünő helyismerete és a turisztikának a legnemesebb értelmű fölfogása mellett — föl sem tételezhető.

Amerikai havasi egyesület.

(American Alpine Club.)

Philadelphiában alapították ezt az új egyesületet, melynek célja Amerika hegyvidékeinek és sarki részeinek tudományos kutatása. A klub titkára: Henry S. Bryant, 2013, Walnut-Straet, Philadelphia.

Hazai turistaegyesületek.

Erdélyi Kárpát Egyesület.

A választmány az 1903. évi közgyűlés előtt nagy munkáról és annak fontos eredményéről számol be; első sorban arról, hogy a Kolozsvárott létesített, Mátyás király születési házában elhelyezett néprajzi muzeumot átadta a nyilvánosságnak. Ez alkalommal az egyesület fölavatta Erzsébet királyné emlékére készített lobogóját is. E két aktus 1902. évi okt. 12.-én nagy ünnepségek közt, *József Ágost* kir. főherceg, ő fensége, mint ő felsége a király képviselője, s mint az egyesület védője jelenlétében ment végbe.

A zászlóra a hazai nők 3918 K 92 f-t gyűjtöttek. A muzeum megalkotásának eszméje az egyesület alapszabályaiban benne van. Nagyban járult az eszme megvalósításához Kolozsvár város az épület átengedése, s a muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége pártfogó támogatása által. Azonban az egyesület több lelkes tagjának s tisztviselőinek szívós munkája is szükséges volt a muzeum megvalósításához, mert ennek gyűjteményei, fölszerelései 66,003 K készpénzbe kerültek s jelenleg 115,000 K-nyi vagyont képviselnek.

Az egyesület építő-munkái közül említendő: a Pilis-hegy alatt, Ponoron, a Tordai-hasadék bejáratánál, a Csukáson, a Kis-Királykőn épített menedékházak. Továbbá az egyesület alkotása a radnaborberek-i fürdő, s a Tordai-hasadék járhatóvá tétele is ez egyesület munkáját dicséri.

Az idegenforgalom emelése végett bel- és külföldön erős mozgalmat fejtett ki az egyesület az erdélyi vidékek ismertetése körül. A diákturistáskodás szervezésével külön bizottság foglalkozik, mely az egész »országban« (?) az iskolákban diákotthonokat létesített. Az »Erdélyi kalauz« 500 példányát osztották ki a vándorló tanulóknak. A budapesti és kolozsvári fürdőirodák 5000 fürdőprospektust küldtek szét. Munkában van a »Világ-szép Erdély« c. nagyobb szabású monografia (dr. Hankó V.-tól) és Erdély turistatérképe.

A tagok száma meghaladja az 5200-at, melyből azonban rendszeren csak 3000 fizet. Az egyesület 1903-ban összes nagy adósságait törlesztette s most már a jövőben szabad kézzel végezheti nemes munkáját. Az összes bevétel 1902-ben 78,555 K 78 f, a kiadás 76,937 K 59 f.

Magyar Turistaegyesület.

Az 1903-adiki közgyűlés elé terjesztett titkári jelentés szerint a »Budapesti« osztálynak 1074, a többi öt osztálynak együtt 709 tagja van. Az 1902. évi bevételek összege 5301 K 36 f, a kiadásoké 3684 K 47 f.

Az osztályok közül legelevenebb a »Budapesti« osztály működése, mely főképen a turista-szellem terjesztése körül ért el eredményeket. A Dobogókőn emelendő második menedékház céljára az 1903. év végén 1937 K 53 f készpénzzel rendelkezett. Összes vagyona 40294 K 05 f. — A »Tátra« osztály 1902-ben befejezte a Nagy-Tarpataki- völgyben a Hosszú-tóig vezető utat. Az osztály leköszönt elnökét, poprádvölgyi Döller Antal ny. őrnagyot az egyesület tiszteletbeli tagjává választotta. Utóda Belócy Sándor, késmárki igazgató.

Erdélyi Kárpátegyesület.

(Siebenbürgischer Karpathenverein.)

147 oldalnyi terjedelmű az egyesület 1903-adiki évkönyve, melynek cikkei a Nagy-Királykőre tett két hegy-mászásról, a Szeben-folyó forrásvidékén termő cirbolyafenyőkről, egy a Páring-menedékházból, a Csárja-csúcson, a Kis-Zsil melletti barakkokon a Lónyai- s a petrillai telepen át tett körútról, a csángók »borica«-táncáról s az Erdélyi-Érchegységben tett egyik kirándulásról szólnak. A szöveg közé nyomott képeken kívül a karácsonyfalvi aranyzúzó mű fénynyomatú képe díszíti a könyvet, melyhez műmellékletül még öt fénynyomatú, jól sikerült képet csatoltak: A Nagypápai- és Podragu-völgyek, Szenoga-Szlávej, Rosia-Lesia-szurdok-, a két Aranyos összefolyásának vidéke s az Alsó-Vidra melletti vízesés.

Igen tájékoztató az a táblázatos jegyzéke az évkönyvnek, mely az egyesület egész működési területén végezhető összes kirándulásokra minden szükséges fölvilágosítást megad.

Az egyesületnek 1902-ben 1602 tagja volt. Elnöke dr. *Lindner Gusztáv*. Javára válik az egyesületnek a nagyszebeni, 1902-ben létrejött idegenforgalmi iroda, melyet e város is támogat. Ugyane városban van az egyesület muzeuma; ennek a község évi 200 K subventiót nyújt, a muzeumok m. kir. országos fölügyelősége pedig 1000 K segílyt adott. Az összes bevétel 1902-ben 7.933'12 K, a kiadás 6581'54 K volt. A vagyonkimutató 31.193'84 K tiszta vagyont tüntet föl, melyből a muzeumalpra 10.483'82 K esik.

Magyar Tanítók Turistaegyesülete.

Két eszme vezeti az egyesületet: a kartársi szellem ápolása és a tanuló ifjúság érdeklődésének a turistaságra való irányítása. A külföldre két kirándulást vezetett; az egyiket Konstantinápolyba, a másikat a Svájcba. Iskolai kirándulások segítésére 350 K-t költött. Egyéb működése: előadások rendezése az Uránia tudományos színházban, pályadíjak kitűzése turistaútak leírására. Az egyik ilyen pályázat: »Erzsébet királynénk magyarországi turistautjainak a leírása«, mely sikerrel járt. A munka szerzője Recsei Ede kolozsvári tanár.

A titkári jelentés itt is a tagok számának hullámzásáról panaszkodik; ez a szám: 999.—1903-adiki bevétel 6095 K 91 f, a kiadás 4602 K. Tiszta vagyon 4048 K 48 f.

Mecsek-egyesület.

Az egyesület 1903-ban is lankadatlan munkásságot fejtett ki. Utakat jelzett, a kantavári forrásuál menedékházat építtetett, adományokat gyűjtött egy meteorologiai pavillon föllállítására. 874 tagja van az egyesületnek. Bevétele 6530'49 K, kiadása 5396'07 K volt. Székhelye Pécs. Örömmel nézzük e derék egyesület fúrge munkáját, gyarapodását.

Délvidéki Kárpát-egyesület.

Nyolc évi főnállása után sikerült az egyesületnek szakközlőnyt kiadni, olyformán, hogy a »Délvidéki Sport« c. folyóirat fölvette a »DV. K. É. hivatalos közlönye« címet is. Dr. Czirbusz Géza főtitkár nagy mozgékony-sággal igyekszik az egyesületi élet fokozására. 20 alapító és 404 rendes tagja van az egyesületnek.

Dunántúli Turista-egyesület.

1903. évi március 23.-án Sopronban alakult meg avval a céllal, hogy a dunántúli hegyvidéket természetrajzi és történelmi szempontból megismertesse, a turisztikát fejlessze s a város (Sopron) érdekeinek szem előtt tartásával az idegenforgalmat emelje. Díszelnöke gr. Széchenyi Emil, elnöke Hatvan Ferenc, titkára Pörtschacher Rudolf. Alapító tags. díj 100 K, rendes tags. díj évi 5 K.

Arad-hegyvidéki turista-egyesület.

200 tagja van, az 1902. évi zárószámadás 1267 K pénztári forgalmat tüntet föl. Az egyesület néprajzi muzeum fölállítására törekszik, melyet egyelőre az ereklyemuzeumban helyeznek el.

Fiumei Alpes-klub.

(Club Alpino Fiumano)

Az egyesület kiadja a két havonként megjelenő »Liburnia« c., olasz nyelven szerkesztett folyóiratot. Az 1902-ediki elnöki jelentés számot tevő alkotásokról nem szól.

Zágrábi hegyi társaság.

(Zagrebacko Planinsko drustvo.)

Még fiatal egyesület, mely 302 tagból áll. Bevétele 1903-ban 8166 K.-át, kiadása 2707 K.-t tett ki. Időszaki közlönye a »Planinar.«

Könyvismertetés.

Bau und Bild Oesterreich's. Az Osztrák-birodalom geologiai képe. Diener Károly-, Hoernes Rudolf-, Suess Ferenc E.- és Uhlig Viktortól; előszó: Suess Eduárdtól, 4 címképpel, 250 a szöveg közé nyomott képpel, 5 fekete nyomatú, 3 színnyomatú térképpel. Bécs, Tempsky F.-nél.

»Tudomány és vándorló kedv nagyon közel állnak egymáshoz és útjaikat kölcsönösen egyengetik«, mondja nagyon találóan dr. Partsch József titk. kormánytanácsos a lefolyt évben az Alacsony-Tátra diluvialis jégáraitól tartott előadásában. A turisztika ugyanis ösvényeket és szállókat épít még az edzett geologusokra nézve is hozzáférhetetlen hegység katalaiba, gerinceire és csúcsaira, de a maga részéről is támogatólag és önállóan részt vesz a földrajzi és geologiai problémák megfejtésében. míg másrészt ezeknek megfejtése a hegyvándorlás kedvelőjében a tudományos érzéket fölébreszti s a testi üdüléshez és edzéshez ethikai és szellemi tekintetben megbecsülhetetlen intellectuális okulást is csatol: mens sana in corpore sano!

Ilyen nélkülözhetetlen szellemi és értelmi okulást nyer minden mívelt turista a fent idézett nagyszabású könyvből, mely az Osztrák-Magyar-birodalom Lajtán túli részének egész területét, a Lajtán inneniből pedig majdnem az egész Kárpátterületet geologiai tekintetben leírja, még pedig a geologia legujabb tapasztalatai és elvei alapján.

Az 1110 nagy októvlapot számláló könyv a terjedelmes bevezetésen kívül 4 részre oszlik: 1. a cseh hegytömeg geologiai szerkezete, írta Suess Fer. E., 2. a keleti (= osztrák) Alpok és a karsztvidék geolog. szerkezete, írta Diener Károly, 3. a Kárpátok geol. szerkezete, írta Uhlig Viktor és 4. az osztrák rónaságok geolog. szerkezete, írta Hoernes R. Minthogy e mű harmadik részében a Fogarasi-hegylánc és a királyhágói láncolatok ki-

vételével az összes Kárpát-terület kimerítő geológiáját és a Nagy- és Kis-Alföld geológiájának fővonásait adja, amennyiben ez az osztrák rónaságokkal való összehasonlításul szükséges: a mű sokkal többet tartalmaz, mint amennyit ígér, minél fogva egyesületünket és tagjait a legkiválóbb módon érdekli.

Hauer F.-nek a Magyar-Osztrák-birodalomról írt geológiájának megjelenése óta már 30 év múlt el. Az azóta fölgyülemlett új tapasztalatoknak alig áttekinthető tömege és az azokból keletkezett új elvek elkerülhetetlenné tették az Osztr.-Magyar-monarchia geológiájának új földolgozását is.

Majdnem minden geológiai kérdést jelenleg sokkal előrehaladottabb szempontból kell tárgyalni. A szakember az eddigi irodalomnak szakszerű összefoglalását kívánja, a művelt olvasó és tudománykedvelő, első sorban a hegyvidéket gondolkodva bejáró turista pedig tájékozást, útbaigazítást keres a geológiai elvek jelenlegi kialakulásáról és kívált hazájának geológiai fölépítéséről és geológiai multjáról.

E földadat megoldására vállalkozott négy szaktekintély, kiknek mindegyike hosszú évekig tartó tanulmányokat és utazásokat szentelt kutatása területének. A Kárpátok geológiájának írója, t. i. e mű harmadik részének szerzője, dr. Uhlig Viktor, egyetemi tanár, a Kárpátok geológiájának régóta elismert első szaktekintélye, már több mint 20 évvel ezelőtt mint a bécsi földtani intézet tagja a kárpáti geologia magántanára volt és már ez időben végzett geológiai fölvételeket a galíciai Kárpátokban. Későbbben 10 éven át végzett kutatásokat a Tátrában, és a szóban forgó mű III. részének érdekében beutazta az egész magyarországi Kárpátterületet Pozsonytól kezdve a felsőmagyarországi érchegységen és Máramaroson át egészen a brassói és nagyszebeni havasokig. Tőle vesszük ennél fogva e műben a legtöbb részében még mindig nehezen megközelíthető kárpáti hegyrendszer földtanának első összefoglaló ismertetését.

Nincs terünk e helyen a mű I., II. és IV. részének rendkívül érdekes tartalmát körvonalozni; a minket közelebből érdeklő, a Kárpátokról szóló III. rész tartalomjegyzékének közlésére kell szorítkoznunk. E 262 oldalas rész 12 szakaszra oszlik, mely címképpel, 139 szöveggéppel és 1 színnyomatú geológiai térképpel van ellátva.

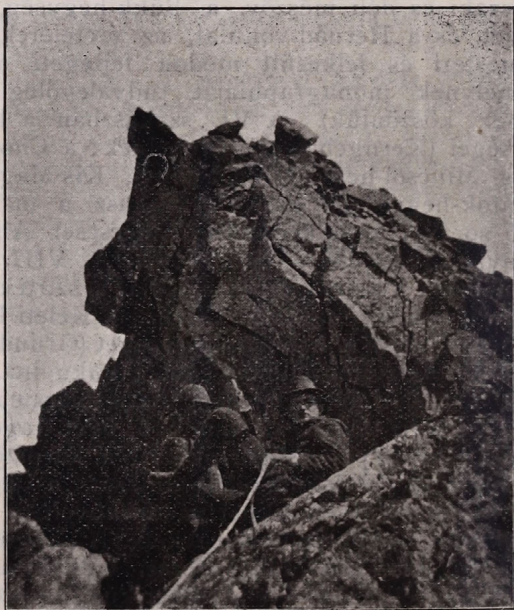

Az első rész földrajzi bevezetést tartalmaz. A második szól az őshegységről és a nyugati és központi Kárpátok paläozoikus képződményeiről, a gránittömbökről, a kőszénkori rétegekről és a keleti Kárpátok perm előtti közetéről. A III. – IV. sz. a perm-mesozoikus rétegeket tárgyalja, sub- és magastátrai kifejlődésben (a magastátrai viszonyoktól vett kifejezés), az egyes hegycsoportokban: a déli szirtövön, a belső kárpáti területen, a keleti-Kárpátokban. Ehhez kapcsolatosan következik az egykori keleti szárazföld, a Vepor-hegység, a murányi főnsík, az éjszaki és déli mészőv, a Bükk-hegység, a zempléni sziget és a Hernád-vonulat, az érctelérek. Az V. szakasz mesteri és lelkesült módon fejtegeti a Magas-Tátrát (melynek monographiáját tudvalevőleg ilustiris szerzőnknek köszönjük). A VI. szakaszban a külső sor maghegységei (Kerngebirge) szerepelnek: a Chocs-, Kis-Kriván és Mincsol-hegység, a Scuhy-, Kis-Magura és a Kis-Kárpátok-hegysége. A VII. szakasz a maghegységek belső sorával foglalkozik: a Tribecscsel, Alsó-Tátrával, Branyisztkóval és a többiekkel. A VIII. szakasz részletesen leírja a szirtövet és előadja a szirtetek problémáját, a Pienineket stbt. A IX. sz. a Keleti-Kárpátok őshegységét, a perm előtti alaphegységet (Grundgebirge), a permo-mesozoikus képződményeket, a Bukovina, Moldva és hazánk legkeletibb szélmedencéit, a máramarosit, az őshegység keretét. A X. a homokkő övét, tagolását és előfordulását az egyes csoportokban, a kárpátövi (sub-kárpáti) miocént, a kőolaj előfordulását, a jégkorszak idegenből származó (= exotikus) vándorköveit, a Magyarországon kívüli hasonnemű rétegeket. A XI. sz. ismereti a középső és keleti Magyarország. vulkánikus tömegeit, a széleken elhúzódo (= peripherikus) kitöréseket, a vulkanikus kitörések utóhatásait, a vulk. kitörések különféle phazisait, vonatkozásait a hegység képződéseire. A XII. szakasz végre a Kárpátok keletkezésének geológiai történetét adja, azok redőzésének négyszeri ismétlődését, a maghegységek keletkezését, a keleti Alpokéval összehasonlítva, a homokkő övének eredetét, megállapítja ennél fogva először a kárpáti hegyrendszernek még most létező és már lehordott csoportjainak chronológiáját.

Az egész könyv bevezetésében olvassuk Suess Eduard, az osztrák geológiai iskola európai híré meg-alapítójának tollából az Osztrák-Magyar-birodalom geológiai fölépítéséről szóló ismeretek történetét.

A nagy, legelőkelőbb kiállítású mű nem csak szak-férfiaknak szól, hanem tágasabb olvasóköroeknek is van

szánva, hogy eddig szerzett földtani ismereteiket a legújabb tapasztalatok és elméletek elsajátításával kibővítsék vagy helyesbítsék. Első sorban ne hiányozzék e mű a közép- és polgári iskolák valamint tanítóképzők egyetlen egy könyvtárából sem. Hiszen a tanártestületek úgy is tartoznak a miniszteri rendelet értelmében a tanuló ifjúságot kirándulásokra a hegyek közé vezetni és vele a hazai hegység sajátos alkotásával megismertetni.

Englisch-csúcs (2287 m).

Kíváncsok volna még csak, hogy ezen mesteri műhoni geologusaink közreműködésével egész Magyarországra is kiegészítettetnék és így írásban és képben az Osztrák-Magyar-birodalom igazi földtani kézikönyvévé válnék!

Az egész műnek ára 78 korona. De a részek mindegyike külön-külön is kapható: a Kárpátokra vonatkozó III. rész 18 koronába kerül.

Dénes Ferenc.

A Magas-Tátra és a szepesi középhegység.

E cím alatt jelent meg dr. *Posewitz Tivadar* »Utazási kézikönyvé«-nek második kiadása. Mindamaz előnyök, melyeket az első kiadásnál (1898) felsoroltunk, most is megvannak. de a 366 oldalú könyvön nemcsak gondos átdolgozást, hanem bővítést is észlelhetni. Új benne a Magas-Tátra, Iglófüred és a Branyiszkö-hegység térképe, valamint a Béla- és Aggteleki-barlang tervrajza, végre pedig az eddig nélkülözött betűsoros tárgyjegyzék. A tartalommal nagyon meg vagyunk elégedve, a kiállításnál azonban néhány képet kell kifogásolnunk, mely már nem eléggé éles.

A megbízható kalauzt, mely a szorosan vett turisztikán kívül a Szepesség geológiája, flórája, faunája, lakossága és történelme iránt is tájékoztat, ezennel a legmelegebben ajánljuk.

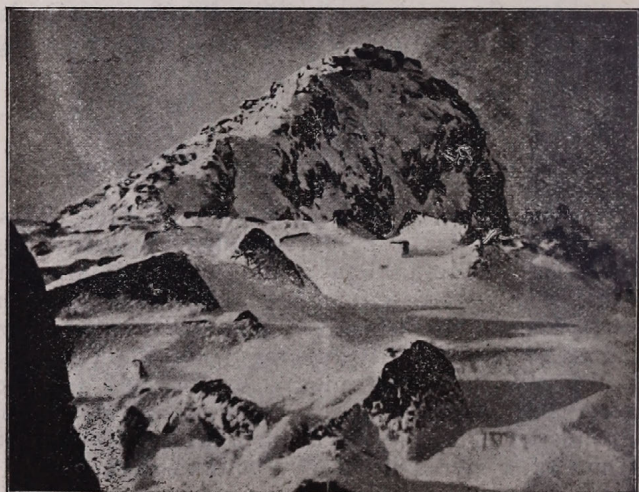
Alpinisztikus tárgyú magyar könyv.

Úttalan utakon. Irta dr. Jankovics Marcell, Pozsony, 1903, 4°, 74 oldal, ára 3 K. Öröndetes tünemény, hogy e művel a mi irodalmunkban is megjelent az alpinizmusról szóló könyvek első fecskéje. Teljesen eredeti, hazai viszonyainkra is vonatkozó munka ez, melyet a szerző kitűnő tollal, nagy tájékozottsággal, de főképen a tárgy rajongó szeretetével írt meg. A mű első fejezete az alpinizmusról általában szól, többi része a Dolomitek alpinizmusáról, s hét képet is tartalmaz. Bár folytatását is láthatnók a szerző ily irányú munkásságának!

A Magas-Tátra új térképe.

Új térkép van előttünk, melyet a Tátraegyesület (Towarzystwa Tatranskiego) adott ki s 1903-adiki évkönyvéhez mellékel. A területrajzot illetően ez hű mása a mi katonai földrajzi intézetünk művészien kidolgozott térképművének (1: 25,000), azonban ennek földrajzi megnevezéseitől rendszeresen eltér. T. i. mindent lengyelel, csupán az egyetlen »Tarpatak-szálló«-nak (Hotel Kolbach) kegyelmez meg.

Eltekintve a tót nyelvben használatos helységnevektől, (Biala = Béla, Kiezmarek = Késmárk, Huncowce = Hunfalu, Maciejowec = Matheóc, Spiska-Sobota = Szepesszombat, Wielka = Felka, stb.) sok elcsavarintott elnevezés (Faixowa = Faix-tisztás = Faixblösse, Krzystowka = Christelau, Neslowa = Csalántisztás = Nesselblösse, Smokowize = Tátrafüred = Schmecks, Turnica = Toronyhegy = Thurmberg, Westerowo = Széplak = Weszterheim) és végül számos, egészen önkényesen alkotott név (Czarny Szczyt, Fekete csúcs = Pápirus-völgyi-csúcs, Dolina Kiezmarska, Késmárki völgy = Fehér-víz-völgye, Dolina-Rakuska, Rókuszi völgy = Drechslerházikó, Lomnica potok, Lomnici patak = Kő-patak, Lomnicki staw, Lomnici tó = Kőpataki-tó, Maly Lodowy,

Kis-Kriván-csúcs (2231 m).

Kis Jégvölgyi = Széles-torony, Rakuski Czuba, Rókusz hegy = Morgás, Starolesnanski potok, Ófalvi patak = Nagy-Tarpatak, Starolesnanski Szczyt, Ófalvi csúcs = Bibircs, Zimna Woda*) = Tarpatak és pedig a Kis-Tarpatak s a Nagy-Tarpatak alsó része) található rajta.

*) Zimna Woda (Hideg víz) egyáltalában nem egyjelentésű a »Tarpatak« (Kohlbach) kifejezéssel. A szepesi tájszólás szerint t. i. »kohl« annyi mint »kahl« (tar), s így Kohlbach = Kahler Bach = Tarpatak.

E kis virággyűjteményből, melyet még oldalakon át lehetne folytatni, az a szomorú tény derül ki, hogy e térképénél nem annyira a helyes ismeretek terjesztéséről, mint inkább lengyel-sovinistikus tendenciákról van szó, ami úgy a tudománynak, mint a turisztikának hátróztan kárára van, mert egyfelől a sok évi fáradozással helyreállított névsort újra összezavarja, másfelől az idegen turistát teljesen félrevezeti. Ha ez pl. a Bastwa-ra, a Bujaczi Wierch-, a Starolesnanski Szczyt-stb.-re akarna kirándulni, hát ezen és az ezekhez hasonló útakra nem találna kalauzt, még tótot sem; ilyféle, ujonnan gyártott elnevezések az itteni, a mi birtokunkat képező vidéken egészen ismeretlenek.

Ha a mi egyesületünknek eszébe jutna, hogy pl. Kóscielisko-t Templom-ligetre (Kirchenau), Zakopané-t Kereszt-falura (Grabensdorf), Bukowiná-t Bükkösre (Buchwald), Kopa królawá-t Királykúpra (Königskuppe), Czerwony Wierch-et Vöröshegyre (Rothenberg), Swinnicá-t Vadkanszklára (Eberfels), Zawrat-ot Szédítő-horhosra (Schwindligjoch), Krzyżné-t Kereszthegyre (Kreutzberg), stb. elkeresztelni, akkor a gácsországi Tátra-kutató és ismerő az ily álláspontot joggal kicsinyesnek mondhatná és nemzeti túlkapásról panaszkodhatnék.

Engedjük át tehát a nemzeti türelmetlenkedés és izgatás alantasságait az úgynevezett politikusoknak, ellenben mi, életvidor turisták, avagy a tudomány nyugodtan gondolkozó férfiai emelkedjünk a jogosság és igazság fényes magaslataira.

Uj Tátrakép.

Markovics Iván neves tájképfestő a Magas-Tátra egy második olajfestményével ajándékozott meg bennünket. A Virágos-völgy melletti magaslatok egyikéről fölvevett kép előtere a színdús Szepesi-főnsíkot mutatja, melyet tűz körül forgolódo tót család elevenít meg. Ezentúl a mezőség között, Teplic, Gerlachfalva, Felka, Poprád és Nagyszalók helységeket mutatja a kép tere, a háttérben pedig az erdő sötétségéből a világos Tátra-csúcsok emelkednek ki, melyekhez bal felől a Lip-tói-havasok, jobb felől a Szepesi-Magura csatlakozik.

A vonzóan szép eredetit, mely a főnséges panorama természetű utánzása által tűnik ki, chromographikus úton sokszorosították; e sokszorosítások hossza 75 cm,

szélessége 44 cm, és darabonként 4 K-ért a művésznél (Budapest, V. Akadémia-utca, 3. sz.) vásárolhatók.

A sikerült reproductiót a hegység minden barátjának, a turistáknak s az összes iskoláknak a legmelegebben ajánljuk.

R.

A Lomnici-csúcs panorámája.

Képeinkhez.

Napkelte a Ferenc József- (2664 m) s a Róth Samu-csúcson (2630 m). 1902. évi január 3.-án. Arra, aki télen a Gránátos-falak alatti hőerkélyeken át a Felkai-völgy felső talpát, az úgynevezett Virágos-kertet eléri, ott fönt a puszta hóhalmon nagyszerű kilátás vár. Ragyogó, szeplőtlen atlaszruhában áll a Tátra királya, a hatalmas Ferenc József-csúcs, az előtérben jobbról-balról az ő vad bolygóitól, a Virágoskert-torony- (2426 m), a Róth Samu-csúcs- (2630 m), a Lavina-csúcs- (2606 m) s a Litvorove-tornyoktól környékezve . . . Még éj honol a völgyben . . . de a nap kelő csillaga már rányomja lángcsók-

ját az ormokra, melyek rózsapiros kvarchoz hasonló tündérvárakat ragyogtatnak az égbe. S a Ferenc József-csúcs az első, melyet üdvözlő s amelynek hódol. Mert büszke a Tátra e királya. Háromféle koronát emel az égbolt felé: este és reggel aranyat, éjjel ezüstöt s nappal átlátszó gyémántot.

A Papirus-patak vízesése. A Fecske-torony (2625 m) alatti mély örvényben, a Lomnici- és Villa-csúcs közé ékelve terül el a Papirus-völgy hatalmas főnhómezeje. Ennek alsó végéből ömlik elő a Papirus-patak, mely, amikor már a Rézpadka vadpatakjaival egyesült, szép esésben bukik alá a tófalón át a Zöldtavi-völgybe. Itt eltűnik a görgetegben s földalatti mederben ömlik a tóba. A borzalmasan szép Papirus-völgyben tett útján a patak sok mindent lát. Eleget beszélhetne hasadékokról és hómezőkről, magasba törő sziklacsücskékről és csücsokről, s nem első ízben történt az idén is, hogy hús hajjai lebukott turista holttestét csókdosták körül.

Englisch-csúcs (2287 m). A Zöldtavi-völgybe lépve, a sírfekete Karbunkulus-torony fölött cukorsüvegalakú, megmászhatatlannak látszó csúcs emelkedik előttünk, melynek alját tömör jégmezők borítják. Ha a tavat déli oldala felől megkerüljük, négyszer látjuk az Englisch-csúcsot a Karbunkulus-torony bal oldalán, meredeknek, szürkének, mintha márványból csiszolták volna. Egyetlen fűszál sincs rajta, s erről az oldalról megközelíthetetlen is ez a csúcs. Azonban a Vöröstavi-völgy felől dr. *Englisch K.* lovag, mint első, mégis följutott, s azóta már többen is meglátogatták.

A Kis-Kriván-csúcs (2231 m) a Priechyba-gerinc legmagasabb kúpja, melyen át az ember Podbansko felől a Krivánra mászik. Télen a Tátra e része is olyan gleccserképeket nyújt, amelyeneknél nagyszerűbbek a Közép-Alpokban sem találhatók; nyáron ellenben talán a Meszes-Alpok északi láncára emlékeztetne. Sziklafalak és vad csücskék, itt-ott magános hómezők, melyek fölött — valahol magasan fönt, — a nadirhoz közel a Nagy-Kriván (2496 m) kristályorma trónol.

A Lomnici-csúcs panorámája. Ködtenger . . . Süvítve űzi tova a szélvihar a ködgömmolyokat a völgyeken át . . . s ezek az éles gerincekhez érkeznek. Ekkor — mintha kések metszették volna át, — széjjel szakad a szürke ködfátyol, s majd itt, majd amott feketén, kísértetiesen

emeli ki fejét valamelyik magas orom. Mélyen alant a Tarpataki-völgyben hangzik, bömböl a mennydörgés Mintegy csodálkozva tekintenek át ide a távoli Bibircs-tornyok. Vállaik fölött kíváncsian dugja elő fejét a Ferenc József-csúcs. Fölöttünk, a Lomnici-csúcson felhőtlen, derült a lég, s a sziklákat a nap sugarai perzselik.

TARTALOM.

I. ÉRTEKEZÉSEK.

Oldal.

1. Dr. Hajnóci R. József: A szepesi bányavidék természeti viszonyai és bányászata. I. közlemény	I
2. Dr. Englisch K. Iovag: Jégen és sziklán. (A Magas-Tátrából.)	17
3. Weber S.: Amiről megfeledeztünk	37
4. Beck Sz.: Magas-Tátra-túrok 25—30 évvel ezelőtt. I. út	45
5. Barca J.: Az erdélyi Kárpátokban	68
6. Karoliny M.: Útjelzés közben	77

II. EGYESÜLETI ÜGYEK.

1. Választmányi ülés (81). — 2. Közgyűlés (83). — 3. Elnöki jelentés (87). — 4. Választmányi ülés (94). — 5. A M. K. E. muzeum-bizottságának 1903. évi jelentése (101). — 6. A M. K. E. muzeumának 1903. évi zárószámadása. (102). — 7. A M. K. E. muzeumának 1904. évi előirányzata (103). — 8. A M. K. E. 1903. évi bevételeinek és kiadásainak kimutatása (104). — 9. A M. K. E. 1904. évi költségelőirányzata (106). — 10. A M. K. E. alapítványainak kimutatása 1903. dec. 31.-én. (108). — 11. Az osztályok jelentése: Egri Bükk osztály (110). — Gölnicvölgyi osztály (111). — Iglói osztály (113). — Keleti Kárpátok osztálya (115). — Lőcsei osztály (117). — Sziléziai osztály (119). — Zólyomi osztály (122). — 12. A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli elnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztségviselői, választmányi tagjai, tisztségviselői, választmányi tagjai, muzeum-bizottsága, képviselői (129).

III. APRÓ KÖZLÉSEK.

1. A M.-Tátra nyugati részének föltárása (132). — 2. Fontos lépés a M. Kárpátegyesület egy nagy koncepciójának megvalósításához (133). — 3. Nehány adat a M.-Tátra 1903-iki idegenforgalmáról (134). — 4. A tátrai hegymászások történetéhez (135). — 5. Megjegyzések a „Figyelmeztetéshez“ (138). — 6. Külföldi turistaegyesületek: Lengyel Tátraegyesület (139). — A morva-sziléziai Szudét-hegység-egyesület (141). — Német és osztrák Óriáshegység-egyesület (141). — Osztrák Alpes-klub (141). — Osztrák turista-klub (142). — Német és osztrák alpesi egyesület (143). — A szász Svájc hegyi egyesülete (144). — A német turista- és hegyi egyesületek szövetsége (144). — Svájci Alpes-klub (144). — Olasz alpesi egyesület (145). — Francia havasi klub (145). — Amerikai havasi egyesület (146). — 7. Hazai turistaegyesületek: Erdélyi Kárpátegyesület (147). — Magyar Turistaegyesület (148). — Siebenbürgischer Karpathenverein (148). — Magyar Tanítók Turistaegyesülete (149). — Mecsek-egyesület (149). — Délvidéki Kárpát-egyesület (150). — Dunántúli Turista-egyesület (150). — Arad-hegyvidéki turista-egyesület (150). — Fiumei Alpes-klub (150). — Zágrábi hegyi társaság (151). — 8. Könyvismertetés (151). — 9. A Magas-Tátra és a szepesi középhegység (155). — 10. Alpinisztikus tárgyú magyar könyv (155). — 11. A Magas-Tátra új térképe (155). — 12. Új Tátrakép (157). — 13. Képeinkhez (158).

V. HIRDETÉSEK.

VI. KÉPMELLÉKLETEK.

1. Dr. Münnich Aurél. — 2. Napkelte a Ferenc József- s a Róth Samu-csúcson. — 3. A Papirus-patak vízése

Köszönetnyilvánítás.

A t. szerző uraknak, akiknek dolgozatai ez Évkönyvben megjelentek, továbbá Hajts Béla úrnak az egyik cikk fordításáért, valamint Róth Márton úrnak szíves tanácsaival nyújtott támogatásáért hálás köszönetet mond

a szerkesztőség.

Tátra-Barlangliget

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

763 méter a tenger színe fölött.

Hidegvízgyógyintézet és meleg fürdők.

Villamos fényfürdők,

amely új gyógymód az összes Tátra-fürdők közül egyedül csak Barlangligeten van bevezetve, külön-külön az uri és női osztályban, kitűnő eredménnyel használatnak *elzsírosodás, csúsz, köszvény és zsábak ellen.*

Legkényelmesebb összeköttetései vannak.

Köszikla-forrásvíz. Ózondús, üdítő levegő a fenyvesek közt.

Az ételek és italok kiszolgáltatása a tulajdonos, Béla városa felügyelete alatt történik.

A telep, ugyancsak a látványos cseppkőbarlang, villamos világítással bírnak.

 Az árak mérsékeltek.

HUSZ-PARK

VIZGYÓGYINTÉZET ÉS NYARALÓTELEP.

A legszebb fekvéssel a Tátra alján. Kényelemmel berendezett szobák, kitűnő konyha, hamisítatlan italok mérsékelt árakkal, választékos étlap szerint, vagy teljes ellátás lakással, hetenkint 30 koronától kezdve. Turisták és tömegesen kirándulók különös kedvezményben részesülnek.

A **fenyvesparkban** az **Erzsébet-nyughelyről**, hol ő felsége a királyné is megpihent, a legnagyobb nyílás nyílik a Magas-Tátra déli lejtőire és csúcsaira.

A jól gondozott műkertből, melyben az egyes lakóházak állanak, **séta- és kocsí-út vezet a poprádi vasúti állomáshoz.**

Bármily felvilágosítással szolgál a tulajdonos

MATEJKA VILMOS,
POPRÁDON.

IGLÓFÜRED

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő
Szepesmegyében, Igló város határában, 580 m. a tenger fölött.

Évad május 15-től október 1-ig.

Nyáralóhely, meleg fürdők, fenyő- és kádfürdők.

Szobaárak I kor. 20 fill.-től 6 koronáig.

A szobaárba egy teljesen felszerelt ágy ágyneművel értendő.

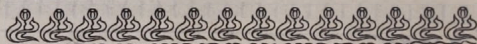
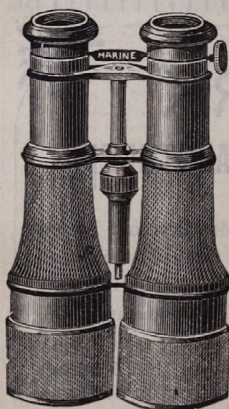
 PENSIO.

Célszerűen berendezett hidegvíz-gyógyintézet.

Vasuti állomás. Igló (Kassa-Oderbergi vasút). Bérkocsi- és társaskocsi-összeköttetés. Posta- és telefon-összeköttetés az iglói távirda-állomással helyben Távirda-állomás.

Felvilágosítással szolgál

a fürdőgondnokság Iglófüreden.

Kettős utazó-látcsövek,

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglaltványban, achromatikus objektív-lencsékkel 16 kor., nagyobb alakban 20 és 24 kor.

Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 kor., kettős utazó látcsövek alumíniumból 30–40–50 korona.

* Távolságmérők, zsebhőmérők, *

zsebaneroidok, iránytűk,

fényképészeti készülékek ==

művészek, műkedvelők, turisták, nyaralótulajdonosok stb. számára.

Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 kor.-tól feljebb.

Calderoni és Társa

== Váci-utca, 30. sz. Budapest, Kishíd-utca, 8. sz. ==

Képes árjegyzékek bérmentve küldetnek.

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

1000 m. tengerszínfeletti magasságban a »Magas-Tátra« szép
fenyőerdői közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 25-én.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza kifogás-
talan kényelemmel és célszerűséggel

==== **vasas lápfürdőkre** =====

van berendezve. Ezeken kívül

törpefenyő- és ásványvízfürdők.

Északi szelek ellen védve és délen szabadon, felette kedvező

* éghajlati gyógyhely hidegvíz-gyógyintézettel *

külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Massage-, tej- és ásványvízgyógymód.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU**, országgy. képviselő.

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak,
vérszegénység és sápkór, izom- és ízületi csúsz, bél- és gyomor-
bajok és mint utógyógymód más, különösen hévízfürdők után.

225 a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitűnő vendéglő. **Pensió.** A teljes pensio az előidényben 1 hétre
20 forintba, 2 személynek 34 frtba kerül és magába foglalja a
lakást klszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételből álló ebédet és
a vacsorát.

Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal,
könyvtár, croquet-, lawn-tennis- és kuglizó pályák, zongora stb.
Hegyl kalauzok, háttaslovak, bérkocsik mindig kaphatók.

Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön meg-
állapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasuti állomás **Poprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt
elérhető.

M. kir. posta-, távirtda- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgató-
sághoz kérünk címezni.

Horti Valér, fürdőigazgató.

Alsó-Tátrafüred, Szepesm.

TÁTRA FÜRED

klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet
a Magas-Tátra központjában,
== 1020 méter magasságban. ==

Poprád-Felka vasút-állomástól 1 órányira Éjszokról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdők közepette. Pormentes, ózondús levegő.

A Magas-Tátra legrégebb és legnagyobb fürdőhelye.

19 lakóházban 400 szoba 600 ágygyal.

Ugy egyszerű, olcsó turista-szobák, mint legnagyobb kényelemmel berendezett lakosztályok.

Ujonnan épült modern fürdőház,

központi fűtéssel. Szénsavas fürdők.

Vízgyógyintézet külön hölgy- és férfi-osztályllyal. Törpe-fenyő-fürdők.

Díszes fürdőszobák angol fayence- és üveg-kádakkal. Inhaláció. Az 1903-ban épült

Nagyszálló 120 szobával,

éttermekkel, társalgó-termekkel, központi fűtéssel, villamos világítással. fürdőszobákkal, teljes lakosztályokkal, legmodernebbül berendezve,

== egész éven át nyitva. ==

A turisztika központja. A legtöbb kirándulás kiinduló pontja. Hegyi vezetők. Háta lovak. 5 tennis-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha és nagy kávéház. Gyógyszertár. Elegáns üzletek. Savanyúvíz-források.

A »Magyarországi Kárpátgyesület« képviselősege.

== Fürdőorvos: dr. Jármay László. ==

Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál.